

Antikropp

– kropp, estetik & motstånd

Antikropp

– kropp, estetik & motstånd

Antikropp handlar om allt det där som bygger upp en människa, och det som bryter ner henne. En kvinnas kropp som aldrig är historielös, utan där varje del utgör hennes liv.

Det här är en historia om hur processerna alienation, objektifiering och exploatering samverkar i systemen patriarkat, kristendom och kapitalism.

En historia om klass och marknad. Om klyvningen av kvinnor; separationen mellan privat och offentlig sfär. En bok om kropp, estetik och motstånd.

Antikropp

– kropp, estetik & motstånd

Antikropp – kropp, estetik och motstånd

Michaela Larsson © 2019

Grafisk form och sättning:

Michaela Larsson

Tryck:

Holmbergs, Malmö

Fjärde upplagan, 2020

Antikropp

Innehåll

Inledande ord · 11

Ritualiserade roller · 15

De Andra
Patologisering och performativitet
Dualismer
Det arbetsamma äktenskapet
Kärnfamiljen som institution
Privatiserat arbete
Häxorna

Spegel, spegel · 45

Förändra och föryngra
Tingens förgänglighet
Socialt kapital
Barnet, flickan, dockan
Fembot
Konsumtion som feminism

Våldets semiotik · 71

Statistik om våld
Viljans relationer
Individ-offer och kollektiv-förövare

Alienerad erotik · 85

En värld fri från erotik
Objekt och subjekt i sex
Utanför-perspektiv och den manliga blicken
Valfrihet och självförverkligande
Reifiering av relationer

Maskinen och varan · 105

Den mätbara människan
Disciplinering av kroppen
Fritid och fri tid
Globaliserad marknad
Surrogatmödraskap och prostitution
Fascismens framväxt
Vårt gemensamma

Ord · 137

Den vassa tungan
Den tigande kulturen
Myten om manipulation
Ett nej blir ett ja

Skam · 153

Promiskuitet och avhållsamhet
Hororna
Erövringen av kvinnan
Det påhittade sexuella kapitalet

Moderskap · 173

Symbolen abort
Sexuell och reproduktiv hälsa
Den ”moderna”, omoderna kvinnan
Inbillad mödraplikt

Motstånd · 195

Fetischering av motstånd
Antikropp

Referenser · 208

Teorier, begrepp och personer
Statistik
Referenser

Inledande ord

Jag hoppas att du läser med kritisk blick. Jag hoppas att du inte håller med om allt jag skriver. Jag hoppas att du själv bygger på och fyller i, där jag brister. Det är folkbildning för mig, och folkbildning är allt jag ägnar mig åt.

När jag nu lämnar ifrån mig det jag skrivit, får du göra precis vad du vill med det. Älska, avfärda, skicka vidare eller utveckla. Formulera nya åsikter och tankar. Ingenting handlar om vem som har rätt eller fel. Allting handlar om visioner och ideologi.

Jag hade aldrig kunnat skriva denna bok om jag inte läst många andra människors böcker. Tre verk som influerat mig mycket är Silvia Federicis *Caliban and the Witch*, Eva Illouz *Därför gör kärlek ont* och Naomi Wolfs *Skönhetsmyten*. Ren statistik och fakta utgår jag från att du med enkelhet själv hittar. Däremot berättar jag under läsningens gång varifrån olika tankegångar härrör, så att du kan läsa vidare om de ämnen som intresserar dig. Längst bak i boken har jag samlat olika teorier, begrepp och referenser.

Du bör självklart sätta på dig dina intersektionella glasögon. Jag har dem på, men underpresterar ibland. Under tiden du läser, fundera på skillnaderna i levnadsvillkoren för rasifierade,

för HBTQ-personer och andra som inte innefattas i berättelserna och historiebetraktningarna vi matas med.

Jag skrev en bok som jag själv hade velat läsa för några år sedan. En bok som på ett folkbildande sätt förklarar hur patriarkatet, kristendomen och kapitalismen hänger samman och påverkar kvinnors livsvillkor. Utan att fastna i enskilda teorier, vill jag att boken ska ge dig en uppsjö idéer och begrepp som du själv kan fortsätta din bildning inom.

Bokens analyser vilar i huvudsak på marxistisk teori och jag använder mig ofta av semiologi. Jag har haft som ambition att addera nya analyser till de redan existerande och genomarbetade. Jag delger rakt och uppriktigt mina tolkningar; ingenting är skrivet för att provocera. Ofta använder jag populärkultur, forskningsrapporter och facklitteratur som utgångspunkter i analyserna.

Jag har alltid haft en outtröttlig skrivlust. Jag har velat verbalisera mina tankar, göra mina tankar begripliga i text. Mina texter utgörs av olika tankestoff som har formats i mig de senaste tio åren. Om jag inte skriver, förstår jag inte. När jag skriver, förstår jag. Mig själv, världen jag finns i och människorna runt om mig. Det är också enbart när jag skriver som jag känner att andra förstår mig. Utan att få skriva, hade jag gått under. Så är det.

Även om jag använt mig själv som exempel i mina texter genom åren har de aldrig handlat om mig. Det handlar om oss alla. Vem som skriver denna bok är egentligen irrelevant. Strukturer är ärligt talat allt jag bryr mig om.

Jag hoppas också att du känner igen dig, att du nickar och *mmh*:ar omvartannat. Jag hoppas att du stryker under, stryker

över, antecknar i marginalerna och slår upp olika teorier. Jag hoppas att du diskuterar de här texterna, att du samtalar med din omgivning och dina närmsta. Att du fortsätter att vara nyfiken, precis som jag. Fortsätter att iakttä och betrakta, precis som jag. Fortsätter att läsa och dra egna slutsatser, precis som jag. Det är också folkbildning för mig, och folkbildning är allt jag ägnar mig åt.

Boken handlar om kvinnor och kvinnors kroppar, men framförallt handlar den om en tes jag bygger upp genom de olika kapitlen. De bör läsas i rätt ordning, så att tesen presenteras på det sätt jag tänkt mig. Jag skriver om kvinnor; boken riktar sig till den som intresserar sig för samhälle, kultur, feminism, historia och politik.

Vi omges alla av kvinnor. Det som handlar om kvinnor ska inte förpassas som kvinnohistoria eller avväpnas – ”it’s a girl thing”. It’s not. Det handlar om oss alla.

Dig med.

Ritualiserade roller

En kvinna är sällan människa. Hon är oftast moder, maka och dotter. Men framförallt så är hon kvinna. Att vara kvinna är överordnat alla hennes distinkta roller. Roller som pågår under hennes liv, där varje övergång ritualiseras för att cementeras.

Kvinnor är alienerade människor eftersom de intar dessa olika roller. Rollerna är både utspridda över tid – hon går från en roll till en annan – men också samexisterande. Hon kan behöva klä sig i flera roller under en och samma dag.

Övergångarna mellan varje enskild roll ritualiseras genom menstruation, graviditet och bröllop. Rollerna har också distinkta, ensidiga karaktärsdrag. Hon är ett barn, därefter sexuell, därefter moder alternativt nucka alternativt sköka. De tre senare är alltid uppdelade tvärt.

En kvinna får aldrig vara en hel person, med en bred uppsättning egenskaper, brister och kompetenser. En kvinna är alltid det ena eller det andra. Det psykoanalytiska Madonna-hora-komplexet antyder just detta; kvinnor är inte sammansatta, komplexa individer utan separerade roller.

Žižek talar om mor och hora, en klyvning rotad i dualiteten mellan privat och offentlig sfär. Hon är, menar han, inte anting-

en eller, utan både och men på olika platser. Jag återkommer till detta.

Kvinnans roller utkristalliserar sig som ett träd, där hon in-tar olika grenar, men till syvende och sist ändå alltid är roten: kvinna. Hon ses alltid utifrån förståelsen av att vara kvinna. Inte norm, inte människa.

Män är människor. De är normerande i samhället. Deras identitet utgörs inte av en rad olika roller, utan de är *människor*. Mansnormen syns i språket. Det är därför det heter ombudsman, brandman, här går man, husmanskost, vetenskapsman och människa.

Mansnormen präglar allt från institutioner och samhälls-funktioner till kultur. Ett exempel bland många är att krock-dockor i bilar, som används för att testa kollisioner, är utfor-made utifrån manliga kroppsmått. Att det inte finns någon kvinnlig krockdocka gör att kvinnor drabbas dubbelt så ofta av whiplashskador.

Mansnormen genomsyrar populärkulturen där män får skriva narrativ utifrån sina egna liv, perspektiv, föreställningar och erfarenheter. Manliga berättelser är norm, medan berättelser av eller om kvinnor förpassas som något som *endast* rör kvinnor. Chick lit, tjejfilm, tantsnusk och Ladies' Night.

Politiska partier har kvinnoförbund med politiska frågor som rör kvinnor. Problemet är att i ett patriarkalt samhälle bryr sig inte alla människor om sakfrågor, filmer, böcker och för-eningar som rör kvinnor eftersom de inte anses vara "allmän-mänskliga". Frågor som rör kvinnor anses röra *endast* kvinnor. Frågor som rör män anses röra alla. Mäns intressen är allmän-mänskliga.

I en dokumentär från 2018 intervjuar en reporter olika No-belpristagare. Tre män och en kvinna. De tre manliga Nobel-pristagarna berättar om sina bedrifter, delar med sig av sin kun-skap och svävar ut i sina olika, vräkiga personligheter.

Den kvinnliga Nobelpristagaren, biokemisten och ingen-jören Frances Arnold, svarar på frågor om hur det är att vara kvinna och Nobelpristagare. *Hur har du haft det som kvinna i din karriär? Berätta om livet som kvinna!*

Detta är typiskt för de flesta områden i samhället eftersom kvinnor är underrepresenterade i så många offentliga sfärer. De kvinnliga musikerna får sällan prata om sin musikaliska bedrif-ter, sina instrument eller idéer inför kommande album; de får berätta om hur det är att vara kvinna i musikbranschen. Män är människor; kvinnor är kvinnor.

Mansnormen syns även i skolans historieböcker. Där samsas manliga professionella, kungar, martyrer, vetenskapsmän, ma-tematiker och filosofer sida vid sida. Kvinnor i historieböcker omskrivs i förbifarten och i relation till män. Kanske som fruar, älskarinnor, prostituerade, döttrar, glädjeflickor eller barnafö-dare.

De Andra

Vårt samhälle är uppbyggt utifrån idén att män är människor och att kvinnor är kvinnor. Därför står alltid kvinnor *i relation till* män. Inte sida vid sida, utan hon är i relation till honom, medan han är norm.

Att inte byggas samman som en hel, egen person utan alltid ses i relation till den normerande är en alienerande process. De allra flesta upplever någon form av alienation, men i synner-

het de människor som är icke-norm, som måste anpassa sig till norm. Kvinnor i relation till män. Rasifierade i relation till vita. Minoriteter i relation till majoritetssamhället. Inom svarta feministiska teorier har begreppet ”De Andra” alltid varit av stor vikt.

Det är om den här relationen mellan ”Vi” och ”De Andra” som Simone de Beauvoir klassiska tegelstensverk *Det andra könet* handlar. *Det andra könet*.

För kvinnor är alienationen större än för män, eftersom det finns en rad processer som kvinnor lär sig genom sociala normer. Kvinnor inte bara *är* De Andra, de *görs* till De Andra. Blickar är konstruerade på ett särskilt sätt i vårt samhälle, där män tittar och kvinnor blir tittade på.

Denna process gör att kvinnor tvingas att ställa sig utanför sig själva, för att kunna se vad andra ser. Att vara konstant medveten om blickar på sin egen kropp gör att hon blir skicklig på att betrakta sig själv, men med en manlig blick. Julia Kristevas teorier om abjektion handlar om att människor görs till främlingar för sig själva, de separeras från sig själva. De känner olust inför sig själva.

Män är subjekt, kvinnor är objekt. Ett subjekt *handlar*, ett objekt blir utsatt för *någon annans handling*. Män är aktiva, kvinnor är passiva.

Det gör att kvinnor är mottagare, i högre utsträckning än män. Mottagare av andras handlande, blickar, regler och lagar. Kvinnor måste distanseras från sig själva, för att lyckas betrakta sig själva utifrån.

Denna aktiv-passiv-dynamik där ett subjekt betraktar ett objekt, är en alienerande process. Det är en verklighet för kvin-

nor, som inte män upplever. Detta kommer att tydliggöras och exemplifieras under bokens gång.

Patologisering och performativitet

Kvinnor får ett mindre spelutrymme att utveckla en unik personlighet. En personlighet som är excentrisk, svår, intelligent, intressant, genial, annorlunda. Som är *mänsklig*.

För mycket avvikelser från den kvinnliga könsrollen kan till och med ses som patologiskt. Att patologisera är att man gör någonting till en sjukdom, som egentligen är en variant av ett normalt tillstånd. Till exempel olika sexuella läggningar, humörsvängningar eller ångesttillstånd.

Genom historien har helt egna diagnoser för kvinnor uppstått. Hysteri är ett sådant exempel. Ordet hysterisk kommer från grekiska för livmoder (hysteria).

Det var Hippokrates som 450 f. Kr. menade att livmodern hos en sexuellt otillfredsställd kvinna vandrade runt i hennes kropp. Hon blev då hysterisk. Man ersatte under 1600-talet denna förklaringsmodell med en neuropatologisk. Då menade man att sjukdomen var en psykisk störning i hjärnan, orsakad av förträngd sexualitet.

Hysteri är alltså kopplat till kvinnans kropp, sexualitet och reproduktiva organ. När dessa, på märkliga sätt påhittade av män, var i ”öbalans” skapade det psykiska störningar hos henne. Hysteri levde länge kvar som diagnos – det behandlades med allt från vibratorer till orgasmer till oljor i underlivet – och togs bort ur diagnosmanualerna först år 1990.

Hysteri fyllde som så mycket annat flera funktioner, en av dem var att det höll kvinnor kvar i sina hem. Samhällets egna

Münchhausensyndrom. När fler arbeten strömmade till i städerna, i takt med industrialiseringen, blev hysteri ett effektivt sätt att kontrollera och kuva kvinnor. Hålla dem borta från städer och kvar i det egna hemmet. Hålla dem borta från självständighet. Man sa att sjukdomen gjorde dem inkapabla att hantera arbetets mödor, tuff utbildning och städernas brus. Att det skulle skapa infertilitet.

Samhället är mycket ovana vid att se komplexa kvinnor. För att använda Hollywood och film som exempel, syns män dubbelt så mycket som kvinnor. Av 100 skådespelare utgör bara 24 stycken kvinnor huvudkaraktärer. Dessutom är kvinnors karaktärer är inte särskilt komplexa och verklighetstroga.

Män får en uppsjö av roller och personligheter; de är alkoholiserade, genier, nördar, professionella, forskare, misslyckade, missbrukare, kockar och hjältar. Män är allt. Män är *människor*.

Kvinnor är inte människor, kvinnor är kvinnor. Och det finns få ”kvinnor” att välja mellan. Hon får en roll i relation *till* män. Hon är då fru, dotter, älskarinna eller flickvän.

I sin roll måste hon välja en färdig mall, en platt uppsättning karaktärsdrag. Kanske är hon den arbetssamma, pryda och ordentliga. Eller så är hon ansvarslös och promiskuös. Möjligtvis får hon vara den roliga, då är hon nästan alltid (utifrån samhällets normer och den manliga blicken) oattraktiv.

Ett exempel på motsatsen är karaktären Ellen Ripley i Alien-filmerna. Ripley är ovanligt mångfacetterad. Stark och svag. Kompetent och kvick. Hon porträtteras som en *hel* människa.

Upphovsmakaren Dan O’Banner som skrev manuset hade nämligen den enkla devisen att alla roller med enkelhet skulle kunna bytas ut från en man till en kvinna. Man fick inte *köna*

karaktärerna. Ellen Ripley är, som Nina Hemmingsson påpekar i en krönika i Aftonbladet, trovärdig som kvinna eftersom karaktären är skriven som man. Det vill säga, Ripley är mänsklig för att hon var tänkt att spelas av en man. Hade filmskaparna utgått från att Ripley vore kvinna hade hon i främsta rummet varit kvinna, inte människa.

På grund av androcentrism, alltså att världen uppfattas ur en manlig synvinkel, får kvinnor sällan vara människor. Kvinnor måste passa in i små lådor. Man trycker in henne. Allt utanför lådan ses som extremt, svårt, hysteriskt eller bara konstigt. Hon får leva med ett mycket mindre spelutrymme.

Kultur reflekteras sedan i naturen – i verkligheten. Det gör att samhället dömer kvinnor hårdare, även kvinnor är hårdare mot kvinnor. Kvinnor är ett alltid öppet mål för diskussion, ifrågasättande, kritik och bedömning. Varje avvikelse en kvinna gör inspekteras eller patologiseras. Om historien kring patologisering av kvinnor skriver Karin Johannisson i *Den sårade divan: Om psykets estetik*.

Att vara kvinna är inte någonting man *är*, utan någonting man *blir*. Kvinnlighet är performativt. Det performativa skiftar även över tid.

Högklackade skor utformades ursprungligen för män. De var till för kungligheter och aristokrater att använda så att de skulle bli längre och därmed utstråla mer makt och styrka. Idag är högklackat förbehållet kvinnor, då det anses vara feminint.

Ett annat klassiskt exempel på att kön är performativt och föränderligt är samhällets tolkning av färgen rosa. Före år 1950 var rosa en färg som symboliserade styrka och bestämdhet, det ansågs vara en maskulin färg. Blå däremot var en feminin färg,

den var skör och spröd.

Först under andra världskriget, när militäruniformer hade blå kulör, blev blå en färg som förknippades med maskulinitet, styrka och mod. Om detta skriver bland andra Fanny Ambjörnsson i boken *Rosa: den farliga färgen*.

Dessutom, vad som är maskulint och feminint skiljer sig mellan kulturer, länder och sociala grupper. Olika länder och subkulturer rymmer olika förväntningar på män och kvinnor.

Alltså är kön och genus socialt och kulturellt konstruerade föreställningar. Kön är en av människan konstruerad process, ett iscensättande.

Hon *gör* kvinnlighet genom hår, smink, rakning, skönhetsprodukter och klädsel. Hon *gör* kvinnlighet genom att anpassa sitt språk och lära sig specifika sociala koder. Hon *gör* kvinnlighet genom att fokusera på omsorg, vård och känslomässigt arbete. Hon *gör* kvinnlighet genom att linda in och runda av eventuella kantiga hörn. Hon *gör* kvinnlighet genom att aktivt öka sin empati och lyhördhet.

Gina Rippon menar i *The Gendered Brain: The New Neuroscience That Shatters The Myth Of The Female Brain* att en könad värld kommer att producera en könad hjärna.

Kön är även social inläring, alltså att olika beteenden förstärks eller bestraffas. En flicka som leker med dockor kanske får uppmuntrande kommentarer eller leende, vänliga blickar. Det är då troligt att hon fortsätter att leka med dockor.

En flicka som istället jagar någon med pinne och ”leker krig” kanske blir tillsagd att sluta, får skeptiska blickar eller blir kallad för ”aggressiv”. Det är då troligt att hon slutar med det beteendet, eftersom hon märker att det inte är socialt accepterat;

att det inte går i linje med en kvinnlig könsroll. Social inläring är en teori som utvecklades ur behaviorismen. Vi lär oss alltså i mångt och mycket kön.

Om att *vara* kvinna är att *göra* sig till kvinna – genom kläder, smink och hudvård – är kvinnlighet performativt, något både Simone de Beauvoir och Judith Butler skriver mycket om. Alla de ritualer och rutiner en kvinna utför för att bli kvinna, kräver viss distans. Det är det utanförblicken handlar om. Den process när kvinnor görs till De Andra.

Ibland talar man om alienation som ett slags ”unhomeliness”, alltså att inte känna sig hemma i sin egen kropp. Det är fullkomligt logiskt, om nu kvinnlig identitet går ut på teater och performativitet. Givetvis känner hon sig inte hemma i en identitet hon inte skapar utifrån sig själv, utan skapar utifrån en mans intressen.

Dessutom går kvinnor från roll till roll via olika formaliserade ritualer. Man kan säga att hela hennes kropp är en ritual, en iscensättning.

Manlighet är också performativt. Män lär sig i tidig ålder att viktiga värden för dem är aktivitet, styrka och rationalitet. Mycket av den performativitet män ägnar sig åt, skadar dem genom deras liv. Missbruk, våld, stigman, emotionell otillgänglighet, psykisk ohälsa, arrogans, riskbeteenden, självmord och övermod.

Både kvinnor och män riskerar att hamna i könsstereotyper, där de istället för att nå sin egna, fulla potential uppfyller samhällets förväntningar på vad det är att vara kvinna och man.

Žižek skriver: »”Manligt” och ”kvinnt” är inte två sinsemellan kompletterande delar av helheten, de är två (misslycka-

de) försök att symbolisera denna helhet.«

Både kvinnor och män förlorar på denna samhällets teater.

Dualismer

Kvinnor och män skapas alltså performativt i vårt samhälle, och gör det utefter en matris. Judith Butler kallar detta för den heterosexuella matrisen. Denna matris kräver en genusordning med endast två binära kön: Kvinnor och män.

Lena Gemzöe kallar detta för genusdualism: kvinnor och män förstås i motsatspar. Både som kroppar och som beteenden. Man utgår från att kvinnor och män är varandras diamentrala motsatser. Han är allt, hon inte är. Hon är allt, han inte är.

Derrida använder termen *différance* för att beskriva inte enbart motsatsförhållandet utan också att den ena i grunden är motsatt sin ”andra”. Jag kommer att använda orden dualism och genusdualism i resten av boken.

Dessa motsatspar förstärker könsskillnader, men befäster också män och manlighet som norm. Man beskriver världen som en man, och ur det beskriver man sedan kvinnan som hans absoluta motsats. Det leder till att kvinnor blir avvikande från denna mansnorm, något även Michel Foucault skriver om.

Sett till transidentiteter bortom det binära tvåkönssystemet är inte kroppsliga upplevelser ”essentialistiska”, tvärtom tänker jag mig att alienationen förenar oss.

Vi upplever alla alienation mellan kropp och sinne. Det finns en kollektiv upplevelse och erfarenhet; inte genom en essentialistisk ”kvinnlighet”, utan genom alienation. Den alienation som sker för alla utanför hegemoni och för alla utanför norm.

I användningen av ett queert språkbruk finns anledning att

tänka till. Kvinna, queer, icke-binär (bortom kvinna/man-dualitet), transperson och transkvinna är alla bra exempel på ord där människan står i centrum och blir ett subjekt.

Men ordet *icke-man*, som används i många feministiska kretsar, fungerar på motsatt sätt. Där blir personen en *negation* till en man, personen sätts återigen i relation *till* män. Det man egentligen vill säga är till exempel att »alla ”utom män” är välkomna«, men använder då det sammanfattande uttrycket »alla ”icke-män” är välkomna«.

Män förblir då norm, mannen förblir subjekt, manlighet förblir regel. Att vara icke-man är att vara avvikande, det är att vara ”inte man”.

Det är inte ett fördelaktigt sätt att beskriva någons könsidentitet i ett patriarkat; ett samhällssystem som domineras av män, där mäns angelägenheter och intressen tillgodoses, där män utövar större delen av makten och de flesta ledande positioner inom politiska, ekonomiska, religiösa, sociala och finansiella institutioner domineras av män.

Människor är så mycket mer än *inte män*.

Silvia Federici skriver i *Caliban and the Witch* att det var under 1500-talet och 1600-talet som kvinnor förlorade en stor del av sin sociala makt, när nya normer formades. En av sakerna var att idén om femininitet och maskulinitet förstärktes och maximerades. En total genusdualism uppstod, där män var allt kvinnor *inte* var och vice versa.

Den andra trenden som befästes under dessa århundraden var kvinnans underlägsenhet, där hennes natur började beskrivas som överdrivet känslös och oförmögen att kontrollera sig själv. Olika förtryckande mekanismer, institutioner och

strukturer kunde ta fart.

Om en man är rationell, är en kvinna irrationell. Om en man är logisk, är en kvinna intuitiv. Om en man är kultur, är en kvinna natur. Om en man är subjekt, är en kvinna objekt.

Återigen, det går ut på att män och kvinnor fostras med föreställningar om att de är varandras motsatser. Ingenting kunde vara mindre sant. Forskning och experiment har fastställt att det inte finns någon markant skillnad mellan kvinnors och mäns hjärnor, skriver Rippon. Skillnader är socialt och kulturellt inlärd.

Aristoteles menade att kvinnan var drabbad av en "naturlig defekt" och filosofen Thomas av Aquino såg kvinnan som en "ofullständig man". Den västerländska filosofin har en lång tradition av att förklara vad som utgör en kropp, vad som utgör en själ och hur dessa samverkar.

Den idealistiska traditionen, som sträcker sig från Platon och in i vår samtid erkänner sällan kvinnor som hela kroppar. Här råder förnuft i motsatsförhållande till känsla. Tänkande i motsatsförhållande till materia.

Det har inte varit gynnsamt för kvinnor. Kvinnor är mer kropp, än vad män är kropp. Kvinnor är erotiska, menstruerande, gravida, hormonella och cykliska. Kvinnors kroppar är sammanlänkade med deras sinne.

Detta har missgynnats genom idealismen, genom att hävda sinnets överlägsenhet. Simone de Beauvoir beskriver det som *transcendens* versus *immanens*. Män lyckas transcendera från det kroppsliga, medan kvinnor strukturellt tvingas kvar i det kroppsliga, i immanensen.

Den cartesianska dualismen, där kropp och själ sågs som se-

parerade entiteter, spreds vidare under 1600-talet. Dessa filosofiska inriktningar har ofta ytterligare befäst och förstärkt idéer om kön. Där har manlighet fått stå för kultur och rationalitet, medan kvinnan stått för det kroppsliga, för naturen.

Fundera på vad det innebär för kvinnor att idealismen varit tongivande i tusentals år. Där man ansett att sinnet och tänkandet varit den rätta och verkliga världen, och samtidigt via filosofi, estetik och politik kapat bort kvinnor ur den tradition som kallas "tänkande".

Det är att invalidera kvinnlig erfarenhet att säga att den sanna verkligheten är sinnet. För det är hennes sinne som samhället patologiserat. Det är hennes sinne man har påstått varit irrationellt, inbillning, avvikelser och okontrollerbar djuriskhet. Hon har fått vara natur. Materiell.

Idealismen kontrasteras av den materialistiska inriktningen, som menar att världen innehåller materia som existerar oberoende av oss och oberoende av hur vi tolkar världen.

Idealismen menar att den materiella världen är en produkt av våra tankar, medan materialismen menar tvärtom att våra tankar är en produkt av vår materiella värld.

Marx talade om att teori och praktik inte kan skiljas åt, och för att studera historien ska man studera människan. Hon har sin grund i det materiella, i produktionen, i det jordiska.

Med materiell analys åsyftas oftast historisk materialism, även kallat historiematerialism. Historiematerialismen menar att historiska skeenden förklaras med *materiella* faktorer, alltså ekonomiska system och klassystem.

För att analysera historien, måste man titta på människornas förutsättningar och livsvillkor. Historiematerialismen menar

att hur människor tänker och vad de gör med sina liv, beror mycket på den ekonomiska basen i ett samhälle.

Shulamith Firestone som skrivit *The Dialectic of Sex* kritiserar delvis historiematerialismen. Hon menar att det inte räcker att analysera historiens ekonomiska bas: »Det finns en kulturell superstruktur, precis som en ekonomisk, som inte härrör enbart från en (ekonomisk) klass, utan hela vägen tillbaka till kön.«

För att analysera kvinnors liv och livsvillkor rättvist, måste historiematerialismen kompletteras med studier av kön, filosofi, estetik och kultur.

Det arbetsamma äktenskapet

Rosalind Miles skriver i *Kvinnorna och världshistorien*: »Ingen annan underordnad klass, kast eller minoritet lever så integrerat med sina förtryckare som kvinnor gör.«

Kvinnor och män strävar nämligen efter, i ett patriarkat, att forma intima relationer. Men de är fast i den heterosexuella matrisen. Det går inte att forma utvecklande, trygga, sunda och kärleksfulla relationer utifrån tron att män och kvinnor är varandras motsatser. Men de försöker. Misslyckas, gång på gång.

De fortsätter att reproducera myter om kön; förutbestämda egenskaper som tillhör dem för att de är kvinna respektive man.

Än värre, de lär sig att relationer *ska* vara så. Tidigt berättar man att relationer är ett jobb, det är ett arbete. Det är inte enkelt, det är svårt. Det *ska* vara så, säger man. Det är normalt, eftersom män och kvinnor är totalt olika; det är jobbigt att kompromissa och förenas.

För att gentemot samhället visa att man är redo att engagera

sig i detta relationsarbete formaliseras relationen genom äktenskapet. Maktobalansen mellan kvinnor och män i exempelvis relationer är vad Foucault skulle beskriva som mellanmännisklig politik, eller »maktens mikropolitik». Att politik utspelar sig även människa till människa och påverkar deras liv och möjligheter.

Kvinnor reproducerar själva myter om konflikt och osämja i kärleksrelationens namn. Genom kapitalismens kulturindustri får vi ta del av realityserier som spär på föreställningar om att kvinnor är i ständig konflikt och konkurrens med varandra, på evig jakt efter mäns bekräftelse samt att bråk är en naturlig del av romantiska relationer.

Åskådarna, det vill säga samhället, tror att detta hör till verkligheten, till normaliteten. Det visar en amerikansk studie om tv-tittande och ungas föreställningar om kön.

Äktenskap är institutionen i vilken kapitalism, patriarkat och religion (kristendom) möts. Även om samtliga de abrahamitiska religionerna – judendom, kristendom och islam – har många ideologiska likheter, kommer denna boken att fokusera på kristendom. För kristendomen skiljer sig på många sätt från de andra två. Kristendomen är en normerande och dominerande religion.

Kristendomen sitter på många maktcentra runtom i världen. Kristendomen ruvar på socialt, kulturellt, politiskt och ekonomiskt kapital. Det innebär att kristna värderingar och attityder genomsyrar västerländskt samhälle.

Det kristna arvet är inbakat i många institutioner. De kristna värderingarna får ofta existera utan att bli ifrågasatta. Kristendomen har mycket makt, eftersom den är så osynlig. Kyrkan

och staten har en osynlig relation och kristna värderingar är en del av vårt liv utan att vi ser det.

Så fungerar inte andra religioner på samma sätt. Kristna är därför inte en förtryckt grupp. Däremot är kristendomen en förtryckande institutionaliserad religion som ligger bakom både hatiska skrifter, kolonialism, prästbetyg, häxjakter, Magdalenahem och korståg. Den kristna ideologin har sedan dess uppkomst förtryckt människors både sexualitet och fria liv.

Den kristna ideologin med sina stränga och puritanska ideal har länge varit härskande i vårt samhälle, i en tyvärr ej avtagande takt. Tvärtom, i takt med nationalismens nuvarande framväxt, ökar tron på konservativa ideal samt vurmandet för ett ”dåtida samhälle”.

Den institutionaliserade religionen har som främsta syfte att utöva social kontroll över människor. I synnerhet att utöva kontroll över kvinnors kroppar, sexualitet och reproduktion. Religion upprätthåller människans ofrihet och kväver henne i strikta, moralistiska och konservativa ramar.

Kristendomen har aldrig haft något att erbjuda kvinnor eftersom det i grunden är ett patriarkalt system som skapats och upprätthållits av maktens män.

Som exempelvis äktenskapet. Äktenskapet innebär, på grund av ett misogynt, patriarkalt och religiöst arv, att kvinnor ägs. Först av sin far och sedan av sin make.

Det är därför det finns idéer om att en pappa skulle ha mycket att säga till om sin (vuxna) dotters relationer och sexualliv.

T-shirtar för män med tryck som »Rules for dating my daughter: 1. Use your hands on my daughter and you'll lose them after...« eller »D.A.D.D. – Dads against daughters dating«

och så vidare.

Det är också anledningen till att män i kristna och konservativa kretsar fortfarande håller sig till sedvänjan att gå till sin kvinnliga partners far, för att be honom om tillåtelse att få ”dotterns hand”, inför en annalkande förlovning.

Det bottnar i tusenåriga traditioner av att män äger kvinnor och att fäder äger döttrar, i.e. patriarkat. Det är därför kvinnan vid en vigsel klassiskt bytt efternamn till mannens. Män i monogama relationer lägger stor vikt vid att de *äger* (någon). Det är därför svartsjuka idag är en vanligt förekommande företeelse.

Äktenskapet ritualiseras genom en infantiliserande och oskuldsvurmande ceremoni. Iklädd vitt lämnas hon från far till make. Från den ena mannen till den andra. Överlämningen symboliserar något alldeles särskilt, nämligen att kvinnan går från barn till barnaföderska. Från flicka till moder.

Aldrig är hon myndig och aldrig är hon sexuell. Inom religionen uppfann man därför jungfrufödelse, att kvinnor utan sexuell umgänge ändå kan alstra barn. Idén om jungfrufödelse är en oerhörd förnekelse av kvinnor som hela människor. En oerhörd förnekelse av kvinnor som hela kroppar.

Trots att kvinnor är de som egentligen ger liv genom graviditet och födsel, frångår skapelseberättelsen detta. Deras Gud är en man, deras Gud skapade en man och ur mannen skapades en kvinna. Kristendomen gör så här för att underställa kvinnan i två led – under Gud och under mannen. Kvinnan blir, oundvikligen i kristendomens namn, det svagare könet.

Idag finns inga rimliga argument till varför vi gifter oss. Ibland lyckas någon uppstå ett juridiskt eller ekonomiskt så-

dant, fastän att det hade gått att lösa med egna avtal. Utöver det finns det inga skäl till varför vi ingår i ett formaliserat äktenskap. Det har blivit en grundstomme i vår tillvaro som står okritiserad.

Inom strukturfunktionalismen menar man att könsroller är praktiska, alltså funktionella. Att könsroller ser till att vårt samhälle drivs mest ”effektivt”.

Kapitalismen har strukturerat kön på det sättet: kvinnor och män ska forma egna, relationella ”organisationer” och därefter driva dessa effektivt ur en ekonomisk synvinkel.

Det man egentligen vill med äktenskap är att legitimera kvinnans arbete – den obetalda sociala reproduktionen. Det arbetet krävs för relationens, men också det ekonomiska systemets, överlevnad.

Kristendomen i sin tur tycker om att kapitalismen organiserar samhället kring kärnfamiljen och äktenskapet. För inom kristendomen är äktenskapet ett ”heligt förbund” mellan män och kvinnor som är till för att ”skydda barnen”. De allra flesta kristna samfund i Sverige tillåter inte vigsel av samkönade par.

Det vill säga, äktenskapet är en patriarkal företeelse till för att befästa moralistiska ”heliga” band mellan kvinnor och män så att det kapitalistiska samhället organiseras effektivt – socialt, kulturellt och ekonomiskt.

Man tar aldrig hänsyn till människan. Institutioner är dock inte till för människans behov och inre önskningar – de är till för samhället. Äktenskapet vilar inte enbart på misogyni, utan även på homofobi.

Genom den äktenskapliga institutionaliseringen legitimerar samhället kvinnans relationsarbete, hennes emotionella arbete

(eng. *emotional labour*). Kristna värderingar förstärker detta ytterligare. Det aristokratiska lidandeidealet rättfärdigar kvinnans relationella arbete.

Eva Illouz har skrivit boken *Därför gör kärlek ont: en sociologisk förklaring*. Illouz menar att idén om lidande genomsyras av kristna värden. Lidande blev ett sätt att rena själen, och kristendomen förvandlade lidande till något meningsfullt som rentav ledde till frälsning och en upphöjd själ.

Fram till 1965 var våldtäkt tillåtet inom äktenskap, i Sverige. Äktenskapet har alltid varit en institution som satt kvinnor i allsköns bojar.

På så sätt fortsätter samhället att kräva och legitimera enorma uppoffringar av kvinnors liv och hälsa, allt för den romantiska relationens skull. Sorgligt nog upplever en del kvinnor den största frigörelsen när de intagit sitt livs sista roll: änkan.

Kärnfamiljen som institution

Kvinnor har alltid arbetat. Men det är ingenting som står i grundskolans historieböcker. Manlig historia som är skriven av män inkluderar män och mäns arbete, men exkluderar kvinnor och kvinnors arbete.

Det arbete kvinnor utfört hemma har inte heller ansetts vara arbete. Man kan skilja på profitskapande och människoskapande arbete; den sista behövs för att möjliggöra den första. Profiten handlar om vinst, det som generellt är ett lönearbete.

Människoskapande handlar om någonting annat: social reproduktion. Det är allt det som behövs för att vi människor ska andas och hållas vid liv. Så att vi kan göra profitskapande arbete, alltså lönearbeta.

Människoskapande kan vara sådant som mat, sömn, hem, städning, fritid, hobbies, uppfostran, inköp, gemenskap, lek, samtal, planering, kläder, kultur och närvaro. Det som utgör människan och hennes liv.

Vem är det som lagar middag, städar, bäddar och ger energi? Är det den lönearbetande människan själv eller är det någon annan? Om detta skriver Aruzza, Fraser och Bhattacharya i boken *Feminism för de 99 procenten*.

Här är könsrollerna cementerade, kvinnor människoskapar mer än män. I tidigare samhällen åtskildes man inte profitskapande och människoskapande. I jägar-samlarsamhällen hade kvinnor större sexuell frihet (än under den viktoriaiska tiden) och man strukturerade familjegrupper på helt andra sätt än idag.

Kvinnans roll och hennes arbete var där central för den kollektiva gruppens överlevnad. Vad hon gjorde värderades högt. Mäns arbete var främst att jaga djur för föda och senare även domesticering av djur.

Den strukturella ojämlikheten mellan könen var inte lika framträdande i jägar-samlarsamhällen, trots att det fanns en viss könsarbetsdelning. Att en människa tog hand om hemmet och det som hörde till hemmets sfär ansågs viktigt. Det var lika viktigt att en annan människa var ute på fälten och kom hem med mat i slutet av dagen. Det fanns ingen offentlig och privat sfär, som det gör idag.

Långt senare, under medeltiden, började kvinnor lönearbete inom många olika sektorer, även i sådana som klassiskt utgjorts av arbetande män. Under medeltiden var inte kärnfamiljen en faktor, då var inte ens barndom ett koncept. Man föddes som

”en liten vuxen person”, och ägnade sig åt samma saker som vuxna ägnade sig åt. Barn, kvinnor och män var alla del i en patriarkal familjeordning.

Men det förändrades. Under 1600-talet började man att dela upp kollektivistiska samhällen i små, självcentrerade enheter – den borgerliga familjens framväxt. Barndom var nu ett nytt koncept, barn ansågs vara rena, oskyldiga och osjälvständiga. De första leksakerna för barn uppfanns.

Den disciplinerande institutionen skolan grundades. Pojkar deltog i skolgången, men inte flickor. Flickor kunde giftas bort så tidigt som vid 11-12 års ålder. Med den nya borgerliga familjen startade isoleringen av kvinnan. Många feministiska författare har skrivit om detta skifte, Federici och Firestone är två.

Under 1700-talet och framåt industrialiserades delar av världen; handelskapitalism övergick till industrikapitalism. Kapitalism innebär ett *privat ägande av produktionsmedlen*. Att en klass (kapitalister och borgare) äger produktionsmedlen och en annan klass (arbetare) säljer sin arbetskraft. Arbetarklassen producerar, men får inte äga.

Det betyder att när kapitalismen tog fart och ett nytt klass-samhälle formades ökade skillnaderna mellan de som alstrade kapital och tillgångar (borgarklassen), och de som inte gjorde det (arbetarklassen). Det vill säga, stora ekonomiska skillnader *hör till* kapitalismen.

När kapitalismen tog fart ökade även skillnaderna mellan män och kvinnor, eftersom man i både ideologi och tillhörande institutioner såg till att separera könen åt.

Utifrån den viktoriaiska kvinnans levnadsvillkor skriver Friedrich Engels om kärnfamiljen och arbete i den klassiska

texten *The Origin of the Family, Private Property, and the State*. Engels menade att industrialiseringen och kapitalismen i sitt startskede innebar viss emancipation för kvinnor eftersom de fick arbeta i större utsträckning.

Men inte länge. För när kraven på tillväxt ökade, ökade också behovet av arbetskraft. Kvinnor fick då fokusera på att föda barn, för att möta framtida behov. På detta sätt knöts kvinnor starkare till hemmet och vad man nu klassificerade som den *privata sfären*.

Här uppstod könsarbetsdelningen (eng. *sexual division of labour*). För vem ska människoskapa om alla profitskapar? Kvinnans hemarbete bestod, oavsett om hon arbetade i den offentliga sfären eller inte.

Könsarbetsdelningen innebar att man separerade kvinnor från den ekonomiska produktionen. Män fick nu ensamma kontroll över produktionen, alltså profitskapandet.

Den sociala reproduktionen landade på kvinnornas axlar. Könsarbetsdelningen innebar att kvinnor fick utföra obetalt arbete i hemmet, och att de arbeten kvinnor utförde i det offentliga erhöll lägre status och därmed strukturellt lägre lön.

Kapitalismen har varit mycket effektiv i sitt sätt att separera kvinnor från resten av världen. I och med kapitalismen blev pengar det viktigaste flödet i samhället, samtidigt kapade kapitalismen kvinnan från all produktion och all inkomst. Det vill säga alla pengar. Pengar är viktigast, och kvinnan har noll.

Kapitalismen har gjort kvinnan till en isolerad, privat, ensam och alienerad varelse genom att strukturera det ekonomiska systemet på så sätt att hon blir fånge i sitt eget hem.

Under den viktorska eran förstärktes dessa normer, att

kvinnor och män deltog i separerade sfärer. Kvinnor skulle nu undvika den offentliga sfären – politik, lönearbete, handel och offentligt talande. Istället skulle medelklasskvinnan ägna sig åt familjen, maken, hushållet, barnuppfostran, den kristna religionen och ett så kallat ”moraliskt korrekt” beteende.

Kärnfamiljen, med det heterosexuella och monogama äktenskapet med hemmafrun i spetsen, är ett sätt att organisera samhället så att kapitalismen fungerar. Kvinnans roll som moder befästs ytterligare i kärnfamiljen.

Kärnfamiljen förstärkte även sättet som kapital vandrade i arv, från generation till generation. Familjen fungerar alltså som en organisation i sig, till för att kontrollera och ackumulera kapital.

Kapitalismen fungerar inte utan kärnfamiljen, det är ett system som inte fungerar utan att kvinnor sysslar med obetalt hemarbete och social reproduktion. Kristendomen kunde luta sig tillbaka och vila på kvinnans ”essentialistiska natur” som vårdande och omhändertagande.

Mariarosa Dalla Costa och Selma James menar att den roll som helt måste upplösas för att möjliggöra kvinnors frigörelse är hemmafrun.

I sin artikel *Women and the subversion of the community* skriver de: »Hemmafruns ställning i kvinnans kamp är avgörande, eftersom det är grundpelaren som stöder den kapitalistiska organiseringen av arbetet, nämligen familjen.«

Man kan tro att mycket av kvinnors livsvillkor idag är dikterade av den patriarkala samhällsstrukturen. Men faktum är att oerhört mycket av kvinnors livsvillkor idag är dikterade av även den kapitalistiska.

Kvinnor måste vägra hemarbetet och överge hemmet. Det är en central del i en antikapitalistisk kamp.

Privatiserat arbete

Kapitalismen fungerar inte utan allt människoskapande. Ändå förnekas detta genom det oerhört låga värde man tillskriver både hemarbete, men också lönearbete inom vård och omsorg. Idag är omsorgsyrsken kvinnodominerade, och har fortfarande systematiskt låga löner. Kvinnors arbete existerar dock idag på två platser: i hemmet och i det offentliga arbetslivet. Dubbelarbete, kallas detta. Båda har samma dåliga status.

I januari 2010, för första gången sedan män blev inkallade till andra världskriget, utgjordes merparten av världens förvärvsarbetande befolkning av kvinnor. Sett till allt obetalt hemarbete arbetar kvinnor i Europa, USA och Kanada fler timmar än män gör. Om detta skriver Rutger Bregman i *Utopia för realister: Hur medborgarlön, öppna gränser och 15 timmars arbetsvecka kan bli verklighet*.

Dessutom, kvinnors arbete tar dem ingenstans. De står still. Kvinnor utför en stor andel av allt rutinarbete. Ingen blir en framgångsrik forskare av att dammsuga samma 15 kvadratmeter 570 gånger, men ändå måste det göras. Och kvinnor gör det.

Även mycket av kvinnornas lönearbete har denna karaktär: dåligt arbetsskydd, dåliga villkor, låg möjlighet till autonomi och självbestämmande, självförverkligande och kompetensutveckling. Hennes arbete är "icke-frigörande" arbete, menar Arruzza, Costa, James m.fl.

Den borgerliga regeringskoalitionen genomförde i Sverige mellan 2006 och 2014 en rad försämrande reformer för kvin-

nor. Kvinnor arbetar inom låglöneyrken, där lönerna inte har något utrymme att pressas nedåt, ändå gjorde man just precis det.

I kapitalismen gror de privata lösningarna på offentliga system och på saker som tidigare sköttes av de människoskapande människorna själva.

Privat ägande och privatisering är en grundstomme i kapitalismen. Nu kan de som har råd betala kvinnor ur under- och arbetarklassen för att utföra hemarbete hos dem. De flesta som har råd att betala är de alltigenom profitarbetande familjerna i borgar- och överklassen.

De som har en årsinkomst över 800 000 kronor står för 25 % av alla RUT-avdrag. De 20 % som tjänar mest i Sverige står för 60 % av alla RUT-avdrag. För att exemplifiera: Lågavlönade inom LO-kollektivet får med sina kroppar betala för friska, rika människors konsumtion och fortsatta profitarbete.

De rika, friska människorna i de övre samhällsskikten undkommer nu slitsamt kroppsarbete. Dels i sitt generellt icke-fysiska profitskapande arbete och dels i sitt icke-existerande människoskapande arbete. De rika, friska människorna har nu *ännu* mer tid, energi och kapacitet att ägna sig åt konsumtion och fritidsaktiviteter.

Arbetarklassen blir däremot både fattigare och sjukare när de får städa överklassens toaletter. Det leder till en ökad segregation och större ekonomiska klyftor.

Man kan säga att den borgerliga regeringskoalitionen lade ut människoskapande arbete på en marknad. ROT- och RUT-bidrag (låt oss kalla det bidrag, överklassen har en förmåga att kalla sina egna bidrag för avdrag), som främst utförs av arbe-

tarklassen och nyttjas av överklassen, uppgår ungefär till 15 miljarder kronor varje år. 9,25 miljarder kronor respektive 4,63 miljarder kronor 2017.

Lågutbildade kvinnor dör fem år före högutbildade. Kvinnorna har större psykisk ohälsa eftersom de har låga löner, dålig pension, slitsamma arbeten inom service, vård och omsorg samt dubbel arbetsbelastning.

Och så en påminnelse om denna dubbla arbetsbelastning: kapitalismen fungerar inte utan allt hemarbete. Fungerar inte. Könsarbetsdelningen inom kapitalismen är ett sätt att strukturera samhället så att det konsekvent missgynnar kvinnor.

Häxorna

Häxor var *hela* kvinnor. De var holistiska kroppar. Häxjakterna var ritualiserade mord där män brände kvinnor de ansåg ha ogudaktiga krafter.

Minst 40.000 häxor, kvinnor, har bränts på bål och halshuggets i Europa och Nordamerika. De flesta mellan 1400-talet och 1600-talet. Ingen vet exakt hur många. De övre uppskattningarna är flera miljoner kvinnor. Återigen, sådant som rört kvinnors liv har inte erhållit samma historiska dokumentation som det som rört män har gjort.

Häxor ansågs ha samröre med Satan, kanske inte på grund av den arvssynd de var präglade av, utan på grund av att dessa kvinnor var den tidens holistiska kroppar. Kropparna fick lov att vara en helhet. Häxor var människor.

Häxor var erotiska, spirituella, intellektuella. Det var det som skrämde så mycket. Det var därför man, män, brände. Häxor var människor, inte kvinnor. Man såg till att mörda ”av-

vikande” kvinnor, och tiden efter följdes av upplysningideal med förnuft och nytta, något Federici utvecklar.

Kultur är seder, ritualer och regler som ger social sammanhållning i en grupp. Människor vill ingå i grupper på grund av hennes inneboende sociala motivation, och deltar därför i de ritualer som finns. Även när de inte gynnar henne.

Ritualer var förr ett sätt för kvinnor att leva cykliskt, i samklang med sina menstruerande kroppar och med naturen. Ritualer är idag en rad olika formaliserade system till för att upprätthålla kapitalismen såväl som religiösa och patriarkala strukturer.

Det kapitalistiska systemet älskar idén om ett sinne skilt från sin kropp. På så sätt gör vi kroppen enbart till en arbetshäst, galopperande fram. Villig och med hög arbetsmoral. Ett verktyg, en maskin. Dessutom kan vi sälja och exploatera samma kropp, eftersom man säger att sinnet är skilt från kroppen. En hjärna kan inte vara en hora, det är ju enbart kroppen vi prostituerar, säger kapitalismen.

Exakt hur mycket idealismen alienerat oss från naturen och det materiella kan inte minst den pågående klimatkrisen vittna om.

Det är därför hegemonin darrar när kvinnor talar om sin kropp som inte bara materiell verklighet, utan som *själsligt förankrad*. Vid sidan av pengar, arbete, produktion och tid.

Kvinnans kropp och de upplevelser som bor i henne, antingen via andra kvinnors kroppar eller via hennes egna erfarenheter, de betyder någonting. Häxorna, hororna och kvinnorna ställer inte upp på idén att deras kroppar skulle vara väsensskilt deras sinne.

Det är inte en fråga om huruvida kroppen styr huvudet eller omvänt. Det är ett konstaterande att det som händer med någons kropp – hudlager, blodådror och nervsystem – påverkar de synapser som sammankopplas i hjärnan.

Någon sa att natur blir till, när historia fryser. All historia som finns i vårt kollektiva omedvetna, i vårt kollektiva kroppsliga minne, fryser till is och bildar det som kallas natur. Vår materiella verklighet.

Spegel, spegel

En bild är mer än en bild. En bild *bär mening*. En bild föreställande två lekande barn på en grönskande äng ger vissa konnotationer, kanske ”sommar” eller ”barndom”. Om vi nu adderar information som att bilden porträtterar två *vita* barn och att den ackompanjeras av texten »Bevara Sverige svenskt!« får bilden en annan innebörd. Nu bär den ny mening: nationalism.

På samma sätt fungerar reklambilder, filmer, tidningar och tv-program. Allt som är språkligt, bär mening. Bilder betyder någonting, även om man vid första anblick inte tror det.

Det allra mesta bearbetas i vårt undermedvetna. Vi nås av tusentals budskap varje dag, en del forskare talar om upp till 20.000. Vi lyckas medvetet bearbeta någon procentenhet av dem. Vi ”ser” så oändligt mycket mer, än vad vi hinner registrera och bearbeta. Vi möts av så oändligt många fler budskap och bilder som bär mening, än vi tror.

Den information som passerar, identifieras och bearbetas i vår hjärna påverkar de attityder och värderingar vi har inom oss. Därför kan man säga att bilder verkar *genom* oss. Bilder planterar olika budskap som sedan omvandlas till kollektiva, mentala kartor av världen. Kartorna är till för att vi människor

ska kunna kommunicera med varandra, enkelt och effektivt. Jung refererade till detta som vårt ”kollektiva omedvetna”.

När bilder reproduceras, alltså blir massproducerade om och om igen, slutar de att vara ensamma meningsbyggare. De blir istället bärare av information. Om detta talar John Berger i den klassiska tv-serien om konst, reklam och semiotik *Ways of Seeing*.

Bilder existerar inte isolerat i ett slutet rum, utan existerar i olika miljöer. Miljön i sig, omgivningen, ger bilden innebörd och mening. Även mottagaren ger bilden innebörd och mening. Jag och du uppfattar och tolkar samma bild på olika sätt. Vi gör det beroende av vår tidigare erfarenhet, våra liv, vår diktillsamlade kunskap samt miljön vi befinner oss i. Mening skapas alltså utifrån oss själva. När bilder reproduceras skapas därför också många olika meningar.

Detta kallas semiotik. Semiotik är studier av tecken och symboler, förståelsen av att det finns någonting bortom det vi ser med blotta ögat. Vi ser världen så som våra sinnen tolkar den.

Språk och våra tankar hänger ihop. Stuart Hall menar i sin artikel *Encoding, decoding* att många av de symboler och budskap som omger oss är så normaliserade och så vanliga att de ter sig naturliga.

Hur förstår vi att den skylt föreställande en stiliserad man och kvinna, som är placerad bredvid en dörr, är en universell symbol för toalett? Det är en process med symboler, bilder, budskap och meningsbärare som vi konstruerat tillsammans, över tid.

Dessa tecken kan skifta kulturer emellan. I Sverige vet vi att

den blå färgen hör till de konservativa partierna, medan den röda symboliserar socialism och vänsterblocket. I USA är det tvärtom. Där är den röda färgen republikanernas och den blå liberalernas. Denna typ av situationsbunden tolkning kräver förförståelse och flexibilitet.

Hela vår omvärld är konstruerad. Det är ingenting som är fixerat, utan det är olika sociala konventioner och normer som är kulturellt konstruerade. Det betyder att vi – samhället – skapat gemensamma föreställningar även om skönhet, kön, relationer, kärlek, sexualitet, arbete, kroppar, liv och död.

Ser du en isolerad bild kan du med enkelhet upptäcka underliggande budskap. Det kan vara destruktiva normer eller stereotypa porträtteringar: »Denna målning symboliserar nationalism« eller »detta reklamfotografi är sexistiskt«. Men när bilderna och texterna finns runt om oss – i enorma mängder – det är då de verkligen påverkar.

Erving Goffman, som skrivit bland annat *The Presentation of Self in Everyday Life*, menar att det är i ”normaliteten” vi kan börja förstå hur dessa bilder påverkar och skapar den verkliga världen. Då verkar bilderna genom oss; vi har få chanser att värja oss mot meningsbärande bilder.

Bilderna skapar attityder och värderingar som genomsyrar mig och dig, och samhället i stort. Eftersom budskap och mening är konstruerat av oss själva, är det också någonting vi hade kunnat förändra och göra annorlunda.

Förändra och föryngra

Det är knappast en nyhet att kapitalismen tjänar en del av sitt uppehälle på kvinnors yttre. Genom att se bild efter bild efter

bild förstår kvinnor snabbt tre saker: **1)** Hur kvinnor ser ut spelar roll, **2)** kvinnors utseende duger aldrig, **3)** därför bör kvinnor förändra hur de ser ut.

Så står kapitalismen där; den berättar om tillfredsställelsen och lyckan som finns att hämta i konsumtion och i det livslånga förändringsprojekt som kvinnor förväntas uppehålla sig med.

Kvinnor lär sig i väldigt tidig ålder att ingenting är viktigare än hur de ser ut, men samtidigt att hur de ser ut aldrig någonsin duger. Genom förväntningar, krav, ideal och massproducerade bilder lär kvinnor sig att införliva en kvinnlig könsroll.

Kvinnor får en strid ström av kommentarer om deras utseende genom livet. Ofta mycket specifika. Hon ser slampig, ful, fet, snygg, söt, horig, hårig, plastikopererad, manhaftig, vacker, lat, sexig, tjock eller blek ut. Hon kanske har lyster i ansiktet, eller så ser hon trött ut. Hennes hår är råttfärgat, hon ser obrydd ut.

Så talar man generellt inte om mäns utseende. Tänk på det nästa gång en grupp människor tittar på tv. Vems yttre är det man kommenterar? Både kvinnors och mäns kanske. Vad säger man? Notera skillnaderna.

Språk och tankar hänger ihop, det är genom språket vi skapar föreställningar om vad det innebär att vara en duglig kvinna, och vad det innebär att vara en oduglig kvinna.

Naomi Wolf, som har skrivit boken *Skönhetsmyten: Hur föreställningar om skönhet används mot kvinnor*, menar att det handlar om att hävda sin maktposition. Att säga »du är ful« eller »du är snygg« är att egentligen säga »jag lyssnar inte på dig som hel människa, utan reducerar dig till ett utseende.«

Feminismen misslyckas själva ibland med att låta utseende-

fokuset upphöra. Det finns t-shirtar med trycket »This is what a feminist look like«. Syftet är att visa att feminister kan se ut hur som helst. Snygga, fula, tjocka, smala, håriga, rakade. Som om det spelade någon roll! Det feministiska projektet handlar *ingenting* om yta och utseende. Det är faktiskt helt irrelevant hur en feminist ser ut.

När en kvinna speglar sig ser hon inte sig själv, utan *bilden av sig själv*. Det finns alltid en millisekund, innan varje spegling en kvinna gör, där hon är medveten om sitt sanna jag. Då tillrättalägger hon det.

Kanske drar hon upp smilbanden. Eller så tar hon ett snabbt andetag, från bröstet och lungorna, håller in magen litegrann. Hon kanske vet på förhand vilken vinkel hon vill se i spegeln, att den vänstra ansiktshalvan är mer attraktiv än den högra.

Kvinnor är alltid kropp. Kvinnor är alltid mer kropp än män. Kvinnor är alltid mer delar av sin kropp än män. Uppdelade och separerade. Varje del ska granskas, bedömas och dömas ut som otillräcklig.

Detta är en del av den alienation som sker i kvinnor, och den objektifiering som verkar genom kvinnor. Att se på kvinnors kroppar på detta vis gör någonting med oss som samhälle, som kollektiv. Hon blir inte en helhet, utan hon blir olika delar.

Att ständigt ha blicken på olika delar av sin kropp, gör att hon tillslut förlorar sin mänsklighet. Vi vet, enligt forskning, att konsekvensen av objektifiering är avhumanisering. Vi vet också att avhumanisering öppnar upp för våld gentemot den kroppen, gentemot den personen.

Speglingen är en tillrättalagd bild av henne. Hon reproducerar därför bilder av sig själv, vilket alierar henne ytterligare.

Från sitt sanna jag. En mycket smärtsam separation – helt utan självacceptans och självkärlek. Och vems blick är det hon möter? Sin egen kritiska blick; i förlängningen samhällets.

Laura Mulveys teorier om *the male gaze* förklarar dynamiken mellan subjekt och objekt. Den manliga blicken är en process där kvinnan görs till objekt av en manlig blick. Mannens blick är aktiv, den bygger på lust och åtrå – ett aktivt begär – vilket gör honom till ett subjekt. Kvinnan blir ett objekt, *till* för hans lust. *Till* för hans blick. *Till* för hans betraktande, och i slutändan bedömning.

Det finns två sätt att betrakta. Det första sättet är skoptofili, då finner man njutning i att göra den man betraktar till ett *objekt* som man har kontroll över. Det andra sättet kallas ego libido, ur narcissism. Då *identifierar* man sig istället med den man betraktar.

Mulvey menar att Hollywood generellt bygger upp filmnarrativ så att man identifierar sig med den manliga protagonisten och objektifierar den kvinnliga, ofta passiviserade, rollfiguren. Detta betyder att kvinnan blir objektifierad i två led: av den manliga huvudrollen och av den betraktande publiken.

I en filmstudie kom man fram till att den manliga betraktaren aldrig ser en kvinna som både vacker och intelligent, bara antingen eller.

Detta bekräftas i de många samtida dejtingprogrammen, som exempelvis *Första Dejten*. Normativt attraktiva kvinnor uttrycker oerhört frekvent: »Många blir förvånade över att jag är intelligent. De tror att jag bara är snygg. Att jag *också* är smart är den enskilda sak som flest män blir förvånade över när de dejtjar mig.«

Publiken ser filmen genom den manliga huvudrollens ögon. John Berger sa följande: »Män drömmer om kvinnor. Kvinnor drömmer om män som drömmer om dem. Män tittar på kvinnor. Kvinnor tittar på män som tittar på dem.«

Det är ganska uppenbart att denna komplexa relation till sin kropp och sitt utseende skapar en vilja att förändra sig själv. När kvinnor fixar, stylar och polerar så kallas det fåfänga. Egentligen, menar Berger, är det en nödvändighet i den verklighet som skapats, konstruerats och upprätthålls av män.

Det är en omöjlig ekvation kvinnor ska lösa. Att försöka leva upp till kropps- och utseendeideal, för att införliva den kvinnliga könsrollen, tar mycket av hennes liv i anspråk.

Det kostar inte bara stora summor pengar, det tar väldigt mycket tid att fixa med sitt utseende. Håret ska klippas, färgas, tonas, fönas, friseras. Naglarna filas, målas, förlängas, byggs med akryl och underhållas. Tänderna ska blekas. Ögonfransarna förlängas, ögonbrynen noppas och färgas. Ansiktshuden får serum, micellärt vatten, dag- och nattkrämer, masker och peeling. Kroppen ska rakas, epileras och vaxas. Könet likaså. Det verkar inte finnas några som helst gränser för Projekt: Kvinna.

Mycket av förändringsprojektet döljs i dimman av ett ord: *förtjäna*. *Du förtjänar det här. Det är du värd.* »Because you're worth it«, lyder L'Oréals klassiska tagline.

Kapitalismens agenda för kvinnor är att få dem att känna att konsumtion i beautyindustrin handlar om att hon är *värd* det: köpandet och besattheten av sitt yttre. Det är något som hon har *förtjänat*. Värde är alltså kopplat till utseende. Tydligare än så blir det inte.

Förändring och förnyring tar som sagt enormt mycket tid.

Tid från kvinnor som de hade kunnat ägna åt intellektuell förkovring eller hobbies. Det hjälper dock inte hur mycket pengar och tid hon spenderar på sin kropp och sitt utseende. På att förändra och föryngra. Det blir aldrig färdigt. Hon blir aldrig klar. För då *förändras* idealen.

Det som var attraktivt igår är fult idag. Förra året skulle hon ha dagdroppar i ansiktet, gärna ditmålade fejkfräknar, hon skulle se ut som en älva på en äng. I år är det någonting annat, någonting nytt. Ena året ska hon ha små bröst, andra året stora bröst.

Kvinnor lär sig att utseende till och med är viktigare än intellekt och ett tillfredsställande liv. Kvinnor lär sig att så som deras kropp och ansikte ser ut aldrig någonsin kommer att duga. Inte ens efter att den kroppen förändrats, modifierats, noppats, rakats och bantats bort. Det räcker aldrig, hon behöver dö för att få mental frid.

Tingens förgänglighet

Kapitalismens själva kärna är privat ägande och kommersialism. För att äga ska du ha, därför arbetar kapitalismen intensivt med att väcka olika ha-begär samt avund. Slutligen väcks de sovande samhällets kunder.

För att stanna vid själva ägandeskapet ett slag, så kan man konstatera att ägande bidrar till en rad olika känslor inom oss. Det medvetandegör vad man äger i allmänhet, men vad man *inte* äger i synnerhet.

Detta icke-ägandet – att inte ha – bidrar till otillfredsställelse, skam och missnöje. Om kapitalismen vore filosofi, snarare än ekonomi, torde idéläran att vara »du är, vad du *inte* har«.

Förutom medvetenheten om vad man inte äger, så lär kapitalismen oss i första hand den *fysiska* världen, inte den sociala. Saker och ting är här centrala, inte allt det som utgör en människa.

Ting är förgängliga, det finns till och med de som menar att så kallat planerat åldrande (eng. *planned obsolescence*) är ett helt centralt designbegrepp inom kapitalismen; man planerar för tingens död för att hålla köpkraften vid liv och tillväxten uppe.

Nylonstrumpor på 1950-talet började tillverkas i sämre kvalitet än tidigare modeller, eftersom det inte var ekonomiskt gynnsamt för företagen när en kvinna kunde använda samma nylonstrumpor i flera år. Alltså försämrades kvaliteten för att öka vinsten. Därmed säkras man en stigande tillväxtkurva, även om den inte hade behövts.

Att saker och ting – ibland utan logisk förklaring – går sönder är någonting du dels blir medveten om, dels får empiriskt erfaras. I synnerhet i kapitalistiska samhällen.

Det är i denna ångestfyllda verklighet något alldeles visst uppstår. Man tillåts inte fokusera på den sociala och inre världen, det hinner man helt enkelt inte med. Utan fokuset ligger konstant på den fysiska världen, på vad man inte äger samt på det faktum att vad man äger kontinuerligt kräver utbyte.

Tingen är förgängliga, den fysiska världen är förgänglig, livet är förgängligt. Du är förgänglig.

Socialt kapital

Kapitalismen är *per se* ”slit och släng”. Man kan säga att kapitalismen, menar Naomi Wolf, väcker en slags dödsfruktan och en

rädsla för ålderdom och förgänglighet. Det gör att människan vurmar för nytt. I sin nya form är tinget längst bort från att bli bortslängd och bortkastad; från att vara värdelös. I sin unga form är människan längst bort från att åldras och dö. Från att bli bortslängd och bortkastad; från att vara värdelös.

Denna dödsfruktan är starkast hos kvinnor. Män behöver inte ha den typen av åldersnoja. De vet om att makt i vårt samhälle generellt vandrar från man till man.

För 4000 år sedan utvecklades de abrahamitiska religionerna, då befästes patrilineär härstamning ytterligare, att egendom ärvdes från far till son. Kapitalismen, med kärnfamiljen i centrum, har jag redan konstaterat är ackumulerande av kapital. Det överlämnas eller ärvs från man till man, far till son etc.

Det måste inte vara ekonomiskt kapital. Homosocialitet, att man identifierar sig med och orienterar sig med andra människor som liknar en själv, är ett utbrett manligt beteende. Män vet om att ju äldre de blir, desto mer socialt, kulturellt och ekonomiskt kapital, i.e. makt, har de hunnit alstra. Att åldras är för män att få fler fördelar. Att åldras är för kvinnor att få fler nackdelar.

Homosocialitet befästs genom mansnorm (anpassning till män) och språk (vad som sägs). En kvinna lär sig tidigt att det är positivt för henne att *smälta in* och *passa in* i en grupp av män.

Det är stjärnan i kanten hon får i olika situationer när en man uttrycker »du är enkel, du är precis som en av killarna«. Motsatt om män har aldrig sagts. Som kvinna finns alltså socialt kapital att erhålla genom att vara »en av killarna». Som man finns inga samhälleliga fördelar att hämta genom att vara »en

av tjejerna».

I dejtingprogrammen uttrycker ofta kvinnorna: »När män ser mig och mitt utseende, brukar de tro att jag är sådär »tjejig» och »high-maintenance». Egentligen är jag en tomboy, jag är en av killarna. Jag gillar att vara i skogen, köra truck, sådana saker. Fastän att jag har ett vackert, polerat yttre.«

Homosocialitet tar sig även i uttryck att män förväntas först och främst vilja umgås med män – inte med kvinnor. Kanske allra minst hans partner. Det är därför det i populärkulturen reproduceras idéer om en »jobbig flickvän» som män »tvingas» umgås med, när han helst av allt hade velat umgås med sina manliga vänner. Druckit öl, haft det »enklare».

Maskulinitet och manlighet uppvärderas, samtidigt som allt feminint nedvärderas. Det är därför »you've got *balls*» betyder att en människa är heroisk, medan »you're a *pussy*» innebär att den är feg. Manlighet, har i ett patriarkat, högre status än kvinnlighet. Hela språket är konstruerat utifrån den premissen.

Kvinnor ägnar mycket tid och pengar på sitt yttre för att införliva skönhetsideal. Men det ska inte *märkas* att det kräver tid och pengar. Bilden utåt måste vara att hon är enkel, »low-maintenance» och allra helst »en av killarna». *Det* är mansnorm, *det* är patriarkat.

Det gör också att vi har olika fördomar om kvinnor och mäns intellekt och kompetens. Flertalet studier (bland annat i *Advances in Physiology Education*, 2018) har visat att kvinnor är mycket mer troliga att nedvärdera sin egen intelligens och ange att de är mindre kompetenta än vad de verkligen är.

Män däremot är tre gånger mer troliga att ange att de är mer intelligenta än någon de arbetar med. Män nedvärderar andra,

kvinnor nedvärderar sig själva – båda felaktigt.

En annan studie (i *American Psychologist*, 2018) handlade om vilka man rekommenderar till en tjänst som krävde »hög nivå av intellektuell förmåga«. Kvinnor och män var båda 40 % mindre benägna att referera en kvinna till den tjänsten som specifikt angav att det krävdes högt intellekt.

Män och kvinnor har, på grund av patriarkala strukturer, idéer om att män är mer intelligenta och kompetenta. Sanningen är egentligen att både kvinnor och män underskattar kvinnors intelligens och att både kvinnor och män överskattar mäns intelligens. En Dunning-Kruger-effekt på makronivå.

Enkelheten är också central. Kvinnor lär sig att det är fult att vara komplex, känslomässig, att ställa krav och att utveckla relationer från punkt a till b.

Det ses som irrationellt krångel, som känslomässigt dramatiskt och befäster föreställningen om kvinnan som mystisk och svårbegriplig. Detta till trots hade många relationer inte fungerat utan det kommunikativa, sociala och emotionella arbete hon lägger ner i den gemensamma relationen. Hon bär bördan, hon gör insatsen. Hon får ingenting för det.

Enkelhet är ett begrepp som används utan eftertanke. Allt är enkelt om man är en bra kommunikatör och har förståelse för människors känslor och beteenden. Att tycka att någon är ”svår” eller ”inte enkel” är egentligen bara ett konstaterande att man själv inte har den kunskapen man behöver för att förstå sig själv och andra.

Kvinnor behöver alltid förhålla sig till män, eftersom det män gör påverkar det kvinnor måste göra, menar Carin Holmberg i *Det kallas kärlek*.

Kvinnor i ett patriarkat blir oundvikligen också mycket upptagna av varandra, av andra kvinnor. Kulturellt konstruerade föreställningar om kvinnlig konkurrens om mäns bekräftelse gör att kvinnor är kvicka med att iaktta, bedöma och döma andra kvinnor. *Vem vinner?*

Det är därför fullkomligt absurda tidningar som Hänt Extra! och Se och Hör! ligger på bänken hos frisören. Kvinnor bläddrar, iakttar, bedömer, dömer och diskuterar andra kvinnor och deras liv, kroppar och utseende.

Det kan kallas för internaliserat kvinnohat, att kvinnor själva som förtryckta intar rollen som förtryckare. Att kvinnor använder de förtryckarmekanismer som brukar användas mot dem, men nu mot andra kvinnor.

Kvinnor kommenterar ofta andra kvinnor. Kropp, utseende, språk, blick och tillgänglighet. Även om det är välmenande komplimanger, blir konsekvensen ändå densamma: fokus hamnar på kvinnans yttre.

Eller så fixar hon utseendet på sig själv. Men även på kvinnor i sin omgivning. Någon har en ögonfrans som ligger fel, en hårslinga som hamnat på vrångsida benan eller en t-shirt som åkt upp på magen. Hon är där, ”rättar till”, som en kvinnlig korrektur. *Så där, nu är ordningen återställd.*

Män behöver inte ägna sig åt detta beteende sinsemellan; män är norm och män vet att manlighet är någonting positivt. Manligheten är friare, den behöver aldrig rättas till.

Män är alltid ”rätt”. Män kan finnas kvar i ett tillfreds grundtillstånd medan kvinnor alltid är på väg. Män behöver inte förhålla sig till kvinnor, män kan uteslutande fokusera på och ha utbyte med andra män.

Barnet, flickan, dockan

Kvinnor lär sig alltså att de enbart duger som ungdomliga sexualobjekt. Så långt bort från döden som möjligt. Men också så lite intellektuella som möjligt. Att konstant porträttera kvinnor som unga flickor – ibland barn eller dockor – signalerar nämligen någonting om hennes egen agens, intellekt och vilja.

Infantiliseringen av kvinnor i reklambilder är någonting som bland andra Sut Jhally diskuterar i *The Codes of Gender* och Jean Kilbourne i *Killing Us Softly 4: Advertising's Image of Women*.

Goffman menar att kvinnor porträtteras mentalt likgiltiga och utan kontroll i passiva poser. De uttrycker en önskan om fysisk kontakt med män. Män porträtteras på motsatt sätt: i kontroll, stabila och aktiva.

Medan unga pojkar måste bevisa att de lämnat sin barndom bakom sig och blivit vuxna män, lämnar vuxna kvinnor å andra sidan aldrig sin barndom bakom sig.

På många sätt, menar Jhally, verkar det som att det enda kvinnor vill är att komma tillbaka till sin barndom, till att vara unga igen. Kvinnor förväntas vilja klamra sig fast vid den infantila viljelösheten, vid barndom och enkelhet. Icke-mänsklighet.

En gammal kvinna är aldrig en sexuell eller vacker varelse, utan hon har alltid porträtterats som högst motbjudande i litteratur, konst, populärkultur och samhället generellt. Som en tandlös, fattig, äcklig och inkompetent person.

En (icke-feminin) häxa har länge varit det värsta en kvinna kan kallas, *you witch*. Den åldrande, hela kvinnan har alltid förpassats och setts ned på i patriarkatet och i kapitalismen.

Detta hänger även ihop med det kristna oskuldsidealet, där

en kvinna går från barn till barnaföderska, från flicka till mor. Hon är inte sexuell, aldrig erotisk. Hon föder barn utan att ens ha haft sex.

Sexuella kvinnor har i kristendomens namn avvisats som horor och prostituerade, som Maria Magdalena och Babyloniska skökan. Kristendomen bakar in oerhört mycket skam och skuld i kvinnors sexualitet; den ska allra helst vara icke-existerande.

Under medeltiden separerade man inte kvinnor, män och barn åt. De stod lika inför det arbete som behövdes göras i samhället. Men i och med framväxten av kärnfamiljen och grundandet av konceptet *barndom*, hände någonting med synen på barn – och på kvinnor.

Nu klumpades barn och kvinnor ihop. *Women and children first!* Barn ansågs nu vara asexuella och därmed ”rena”, så även kvinnor. Firestone skriver att man inte fick svära framför barn och kvinnor, inte diskutera ”viktiga ämnen” med dem och både barn och kvinnor fick nu börja bära opraktiska kläder.

Kvinnor sågs mer som infantila barn, än som vuxna människor. De var nu ännu mer separerade från män, från vuxenlivet och från sin sexualitet. Kvinnor blev nu mer som barn i språk, beteende och klädsel; de överdrev femininitet. Framväxten av konceptet barndom under 1600-talet hänger ihop med den samtida infantilismen av kvinnor.

Renhet och oskuldsfullhet blev ännu mer viktigt under den kommande viktorienska eran. Då var religionen och kyrkan kvinnans sfär och den idealiserade viktorienska kvinnan beskrevs som någon som var ”änglalikt ren” och hängiven familjen och hemmet. Den kristna kyrkan var drivande gällande så

kallad ”högre moralisk standard” bland folket, i.e. förtryck samt skam- och skuldbeläggning av vanligt mänskligt beteende.

Det finns många historiska skeenden och normgivande strömningar som har påverkat och konstruerat föreställningar om kvinnan som ett barn. Som ren, asexuell, ungdomlig och oskuldsfull.

Alltså är premisserna: Ju närmre döden en kvinna är, desto mindre åtrådd är hon i patriarkatet och i kapitalismen. Kvinnor ägnar därför mycket resurser på att föryngras. På att stoppa åldringsprocessen. Plastikoperationer, smink, fettsugningar, hudvård.

Det är därför det anses vara ”fult” att fråga om en kvinnas ålder, men inte en mans. Mäns ålder är irrelevant, det finns inga värden kopplade till mäns ålder. Kvinnors ålder tillskrivs många värden.

Kvinnor vill helt enkelt, och förståeligt, stoppa förgänglighetsprocessen. Problem ligger inte i att samhället kallar det fåfänga eller tjejtintressen eller nödvändigt. Problemet är att samhället just nu håller på att omskriva det till feminism.

De försöker skapa en diskurs kring den nya liberala kvinnan. Att föryngring och förändring skulle handla om att kvinnor nu är subjekt som tar tillbaka kontrollen och makten över sina kroppar. En samhällsdiskurs som vi förväntas förhålla oss till: kvinnor som gör vad de själva vill med sitt utseende.

Så är det inte. De många förändrings- och föryngringsprojekten kvinnor uppehåller sig med är internaliserat kvinnohat, som tar sig i uttryck i den egna kroppen.

Kvinnorna vänder ut och in på sig själva, för de har aldrig fått några verktyg så att de kan stanna kvar i sin sanna exis-

tens. Vinnaren är, trots allt, inte kvinnan själv utan kapitalet och manligheten.

Vurmandet för den unga, smala och vita flickan (barnet) uppstod dock inte i och med kapitalismen. Den fanns i västerländska traditioner tidigare. Antikens greker skulpterade kroppar som högst idealiserade; Apollo och Afrodite i sina arkaiska positioner. Om detta kulturella kanon skriver Winfried Menninghaus i boken *Disgust: Theory and History of a Strong Sensation*.

De skulpterade kropparna saknade alla synliga tecken på faktisk mänsklig funktion. Vagina och bröst täcktes över med skulpterade tyger. Alla kroppar var hårlösa, slanka, porslinslika och så nära icke-levande en kropp kan komma. Det fanns inga skavanker, fettvalkar eller kroppsöppningar.

Det finns det inte heller i de nakna kvinnoporträtt (eng. *female nude*) som var tongivande i det europeiska oljemåleriet under 1300-talet och framåt.

I oljemålningarna är kvinnorna alltid passiva. Kropparna är utan skavanker och kroppsbehåring. Ofta utan kläder alternativt med kläder som täcker kön och bröst. Kvinnorna porträtteras aldrig som sexuella subjekt, utan alltid som passiva objekt. Kvinnornas ögon tittar in i betraktaren mitt emot, helt medvetna om den manliga blick som iakttar.

Renässansen hade en annan syn på kroppen än den medeltida mer naturalistiska. Det klassicistiska kroppsidealet var strikt, komplett och ”färdigt”. Kroppen var isolerad, ensam och skild från alla andra kroppar. Alla tecken på ofärdighet eller tillväxt var eliminerade, gömda eller hemlighållna.

Den groteska kroppen beskrivs av Mikhail Bakhtin som en

”ofärdig del” som växer utanför sig själv och som går utanför sina egna gränser. Bakhtin fokuserar på öppningar och konvexiteter: könsorgan, bröst, mage, näsa och den öppna munnen.

Kroppen är ofärdig, menar han, eftersom den sväller och minskar under sex, graviditet, födsel, död, ätande och drickande. Eftersom det är kvinnor som genomgår graviditet, födsel och ett kontinuerligt förändrande av kroppen, är kvinnan mest ”ofärdig”.

Det är borgerliga, viktorianska och kristna ideal som lever kvar än idag där kroppen måste disciplineras, straffas, gömmas. Där den bästa kroppen är en icke-kropp.

De klassiska idealen är samtida, en modern förståelse av skönhet skiljer sig inte nämnvärt från varken en antik eller klassicistisk. Istället för gudar och mytiska hjältar finns nu kändisar, skådespelare, artister och modeller.

Den viktorianska eran under 1800-talet är sprungen ur stränga kristna ideal: prydhet, avhållsamhet och kvinnlig asexualitet. Fundera på hur det hänger samman med dagens samhälle som har en aversion mot vad man anser vara äckel, en rädsla för döden och förgänglighet samt är som besatta av ungdomlighet och icke-mänskliga, icke-funktionella och passiva sexualobjekt.

När man för femtio år sedan satte kvinnor på plats genom att placera dem i hemmen och porträtterade dem som hemmafruar utan varken intellekt eller egen vilja, poserar idag de kvinnliga modellerna inte längre som vuxna utan som infantila barn.

Att vurma för den infantila, den ungdomliga, den smala är att åtrå någonting som inte kan göra motstånd. Alla vet att en bantande kvinna är en trött kvinna. En bantande kvinna orkar

ingenting annat än att förvägra sig sitt grundläggande behov: mat. Hon vägrar att vara en ”ofärdig” kropp.

I den infantila porträtteringen av kvinnor sker i slutändan en *förminskning* av henne. I hennes litenhet, i hennes ungdomlighet, så avväpnas hon. Motståndet finns inte kvar längre. Kvinnor blir då ting, mer än någonting annat.

Kanske kallar föräldrarna sin dotter för ”lilla dockan”. Infantiliseringen tas ytterligare ett steg; hon är nu inte längre ett barn, utan ett ting, *en bild* av ett barn. Kvinnor, barn och dockor klumpas ihop. Då bildas ny mening.

Konsekvensen av objektifiering är alltid avhumanisering; levande människor blir till döda ting. Ting att göra som man önskar med. Använda för sin lust, sälja på en marknad, använda som verktyg.

Fembot

Kvinnor avhumaniseras, sexualiseras och görs till ting i allt större utsträckning i teknologins tecken. Sexdockor, robotar, fembots, cyborgs.

Den infantiliserade unga kvinnan som porträtterades i reklam från tidigt 1900-tal och framåt, porträtteras ofta som en docka. Den avbildningen existerar nu parallellt med den *verkliga dockan*: sexdockan utan vilja och utan krafter. Utan chanser att göra motstånd. Dockan som enbart tar emot, en envägs-kommunikation.

2018 öppnade den första bordellen i Finland med sexdockor. Öppningshelgen var fullbokad med manliga kunder som betalade drygt 1000 kronor för att under en timma ha sex med kvinnoformat silikon.

Kvinnan är här återigen en passiv mottagare. Olika hål i kvinnan att fylla, ett stort svart hål att fylla i köparen. Det är mer än en oskyldig sexleksak, det är ett sällskap. Men det är inte en social relation, utan en ekonomisk. En kvinnlig robot är alltså förtingligad, en *reifkation*, ett marxistiskt begrepp jag återkommer till senare.

I populärkulturen får kvinnor allt oftare vara robotar, fembots och cyborgs. Män får också vara robotar. Kanske som den mäktiga och försvarande polisroboten RoboCop. Eller så hör vi deras mansröster i fyrkantiga lådor – bedragande robotar som H.A.L. eller KIPP.

Men kvinnor spelar inte bara vilka robotar som helst. De kvinnliga robotarna i *Ex Machina*, *Her* och *Ghost in the shell* är varken icke-könade eller mäktiga. De kvinnliga robotarna är oerhört feminina och intar formen av en verklig kropp, men är ändå helt död materia.

Framför allt är de sexualobjekt, till för filmens motspelare lika mycket som de är till för biopublikens blickar. Detta kallas för teknoskoptofili.

Hon förlöser inte sig själv, utan andra. Hon existerar inte för sin egen skull, utan för andras. Hennes kropp saknar funktion, men är ändå sexuell. Hennes röst saknar själ, men har ändå lärt sig anpassning och upphetsning.

Kathleen Richardson som forskar kring robotantropologi och etik sa i en intervju: »Jag fann att istället för att reducera objektifieringen av kvinnor, barn, män och transpersoner, så bidrog och förstärkte robotarna dessa människors status i samhället som objekt.«

Hon alieneras från sin verkliga, mänskliga kropp när hon

görs till dockan och till roboten. Hon görs till ett sexualiserat objekt, ett ting, en tillgänglig materia. Död materia som sedan exploateras i globala (sex)marknader och (film)industrier.

Konsumtion som feminism

Genusdualismen, där män och kvinnor ses som varandras motsatser, är någonting som kapitalismen drar nytta av. Marknadssegmentering utefter kön gör att industrier tjänar pengar på att göra produkter i två olika uppsättningar: en till kvinnor och en till män. Alltså profiterar kapitalet på patriarkatet.

Marknaden reproducerar myten om den heterosexuella matrisen, alltså övertygelsen om att män och kvinnor är varandras motsatser. Inte bara olika, utan två *skilda* väsen.

Företag tjänar pengar på att kvinnor och män tror att de behöver konsumera olika produkter beroende på deras (binära) kön. Då behöver kärnfamiljens hushåll minst två uppsättningar av allt. De kapitalistiska företagen kan nu sälja rakhyvlar till män och rakhyvlar till kvinnor. Den senare är dyrare. Kvinnor betalar alltid mer och är ständiga förlorare i kapitalismen.

Även i marknadssegmenteringen råder det en mansnorm. Lego är allmänmänniskt och anses fungera till alla barn, medan Lego Friends endast är till för flickor. Lego Friends till en pojke anses fel. Här bakar nämligen kapitalismen in ytterligare faktorer att tjäna pengar på: maskulinitetens sårbarhet, nedvärdering av det feminina samt homofobi.

Anledningen till att ”böigt” används som ett skällsord är självklart för att det är någonting feminint; allt som är feminint har i vårt samhälle låg status och lågt värde. Ny forskning antyder att en del män inte väljer hållbara, gröna alternativ för att

det inte är ”maskulint nog”, de är rädda att bli ansedda ”böigiga”.

Man vill inte vara feminin, man vill alltså inte vara kvinna. Män är norm och manlighet har status.

Berthold Brecht menade att problemet med massproducerad konst i ett kapitalistiskt samhälle är att den uppmanar till konsumtion. Den hade istället kunnat verka för politisk och kulturell förändring.

Många trodde att ökad tillväxt och bättre effektivitet skulle leda till minskad arbetstid; istället har det lett till ökad konsumtion. Vi konsumerar mer, alltså behöver vi ännu mer kapital. Konsumtion genomsyrar alltså vårt samhälle.

Feminismen finns också i detta konsumtionssamhälle. Ibland är feminismen drivande av det. Medan feministiska rörelser arbetar för att förändra system, ägnar sig marknadsfeminismen åt att prioritera individer. Det menar Andi Zeisler i *We Were Feminists Once: From Riot Grrrl to CoverGirl®, the Buying and Selling of a Political Movement*.

Idag har en ny slags konsumtion med individer i fokus formats. Nu behöver inte längre företagen själva marknadsföra olika produkter till den stora massan, det sköter vi privatpersoner. Influencers i sociala medier påverkar individer, de påverkar miljontals människors inköp och konsumtionsmönster.

Kanske gör en Instagramprofil ett ”sponsrat samarbete” med en kapitalistisk jätte som H&M. En text till en bild på Instagram lyder: »Skor i sängen?! Ja det är sånt jag gör för att visa den här otroliga vårklänningen från h&m.«

En annan feministisk profil som mestadels ägnar sig åt hudvård, gör en avstickare i form av ett samarbete med ett underklädesföretag: »Alla med bröst, hör upp! Nöj dig inte med en

slapp bh i fel storlek, dina bröst förtjänar bara det bästa.«

Förtjäna. Kapitalismens trogna följeslagare.

En tredje kvinna, världskändis och ofta uttrycksfull i sin HBTQ-support, gör betalda samarbeten med Calvin Klein och Huawei. Det känns som att man befinner sig i en parallell verklighet.

Kritik mot dessa ”samarbeten” (som egentligen bäst beskrivs som direktreklam) möts av kommentarer som att influencers också måste ha pengar och kunna leva på sitt yrke. Eller att de enbart får kritik för att de är framgångsrika kvinnor på internet.

Det är inte sant. Kritiken yttras eftersom de är individuella reklampelare för ett ekonomiskt system som de i ena ändetaget skyr; i andra ändetaget aktivt och medvetet själva säljer.

Det måste vara kapitalismens största vinst. Enbart en destruktiv ideologi lyckas med bedriften att de människor som sitter fast i marknadsekonomins järngrepp själva upprätthåller och ibland rentav utvecklar och stärker systemet. Det är det som är nyliberalism, det handlar inte enbart om vad privatpersoner äger, utan att marknaden också äger privatpersoner.

Mycket av konsumtionen omskrivs till rent feministiska projekt. Det handlar om att kvinnor ska stärkas genom att ta hand om sig själva och att unna sig. Genom konsumtion stärks självkänslan, vilket verkar vara liberalfeminismens främsta politiska projekt; varje kvinnas egna val att känna sig nöjd med sin egen kropp.

Det feministiska målet handlar dock inte om att vara *nöjd* med sin kropp trots rådande samhällsideal, utan att ha fullkomlig *rätt* till sin kropp. Rättigheter kommer inte via skönhetsindustrier och marknadsekonomi.

Att unna sig. Vara värd någonting extra lyxigt. Man kan tänka sig att i en ansträngande arbetsmarknad som genererar tids- och energibrist skulle en god natts sömn eller ett genuint socialt utbyte vara någonting man ”unnar sig” mellan arbetspassen.

Men kapitalismen fungerar inte så eftersom människan blivit alienerad från sina verkliga behov. Hon är istället övertygad om att enbart ägande och förändring (det vill säga föryngring) kan ge lycka och tillfredsställelse.

Alltså uppmuntras hon att lägga en ansiktsmask, köpa en ny hudkräm eller ha ett eget spa hemma med eteriska oljor och badsalt. Beautyindustrin blomstrar, parallellt med att feminismen vinner ny mark. En feminism som går marknadens ärenden är en urholkad feminism.

Kapitalismen och patriarkatet arbetar gynnsamt tillsammans eftersom de kräver konsumtion för att uppfylla olika skönhetsideal. För bara tjugo år sedan var estetisk plastikkirurgi (skönhetsoperationer) något som kändisar och makteliten ägnade sig åt. De fnös åt radikalfeminismens kritik.

Idag är plastikingrepp något kvinnor, även feminister, i alla samhällsskikt gör under sin lunchtimma. Fillers är avdramatiserat och normaliserat. Ibland till och med omskrivet till feministisk praktik.

85 % av de som gör skönhetsoperationer är kvinnor. Plastikkirurgiska ingrepp normaliseras i takt med att man marknadsför dem med evenemang som ”tjejkväll”, koncept som ”walk-in clinics” och knep som ”förtäring, dryck och goodie bags”. Det signalerar en sak: skönhetsoperationer är en naturlig del av åldrande.

Men det är inte så, det är inte naturligt. Åldrande är en na-

turlig del av livet. Estetiska ingrepp för att föryngra och förändra kvinnor, är inte det.

Att kritisera kvinnors i slutändan patriarkala ingrepp på sina kroppar, är att kritisera kvinnorna själva, menar man. Men det här är inte individkritik; det här är systemkritik.

Kapitalismen och patriarkatet önskar gärna att människor ägnar sig åt både identitetspolitik och individkritik. Deras agenda fortskrider, människorna hjälper till. Ibland driver människorna den sexistiska agendan själva.

Både män och kvinnor upprätthåller kapitalistiska och patriarkala strukturer, på olika sätt. De största förlorarna i kapitalismen och patriarkatet är under- och arbetarklassens kvinnor.

Varken liberalfeminismen eller vad man skulle kunna kalla *etikettfeminismen* sitter på lösningarna. För när liberalfeminismen fokuserar på varje kvinnas rätt att göra vad hon vill med sin kropp – att kunna bli chef eller att tjäna obegränsat med pengar – så fokuserar etikettfeminismen på varje människas rätt att definiera sig själv – sitt kön och sin identitet.

För mig är inte feminism varken identitet eller individuella projekt. Feminism för mig är ett kollektivt projekt, ett systemskifte. Det är irrelevant att upprätthålla sig vid olika etiketter, identiteter och frigörelseprojekt för individer.

För mig är feminism klasskamp och antikapitalistisk kamp. Enligt mig sitter den sekulära, radikala, socialistiska och marxistiska feminismen på lösningarna framåt. Feminismen och socialismens slutgiltiga mål har alltid varit människans frigörelse; som individ och som kollektiv.

Våldets semiotik

13 mars 1964 mördas Kitty Genovese. Halv tre på natten lämnar hon baren där hon arbetar och beger sig till sitt och flickvännens Mary Ann Zielonkos gemensamma hem i Queens, New York.

Kitty kör sin röda Fiat mot Kew Gardens när hon upptäcks av den sökande Winston Moseley. Han sitter i sin bil som är parkerad. Han tittar. Ser Kitty vid ett rödljus på Hoover Avenue och följer efter. Hon parkerar på Long Island Rail Road och är nu 100 meter hemifrån. 100 meter från Mary Ann.

Med en jaktkniv i fickan börjar Winston att förfölja Kitty. Hon ser detta. Kvinnor ser *alltid* när de blir förföljda. Kvinnor uppmärksammar alltid sin omgivning, sin närmiljö. 120 grader brett kan det mänskliga ögat se. Kvinnors syn är extraordinär. Kvinnor *måste* vara uppmärksamma på sin omgivning, de har inget annat val.

Kitty ser Winston och börjar springa mot sin lägenhet. Två hugg får hon. I ryggen. »Åh gud, han högg mig!« skriker hon. Grannarna hör hennes skrik, men de kan inte tolka skriken som ett rop på hjälp.

Men av grannarna, Robert Mozer, ropar »Lämna kvinnan

ifred!«, något som gjorde att Kitty lämnas ensam. En liten stund.

Hon kravlar upp mot ingången, men lyckas inte ta sig längre. En grind är låst. Hon är knappt vid medvetande, och ligger still i tio minuter. Då kommer Winston tillbaka. Han hugger henne med sin jaktkniv runtom på kroppen.

Winston är gift och har tre barn. Senare när han erkänt mordet på den 28-åriga Kitty Genovese förklarar han sitt motiv. »Att döda en kvinna«. Det är Winstons enda motiv. Varför en kvinna? Winston svarar att kvinnor är enklare och att de inte gör något motstånd.

Kitty gör motstånd, hon får knivhugg i sina händer. Han våldtar henne. Trettio minuter, sedan är hon knappt vid liv längre. Han springer därifrån. En granne, Sophia Farrar, hittar henne. Kitty Genovese dör i ambulansen på väg till sjukhuset och begravs tre dagar senare i New Canaan, Connecticut.

38 personer såg eller hörde när Kitty mördades, men ingen ingrep. Vi blundar för andras faror. Att 38 personer ignorerade Kittys vanda, ledde till ny forskning i fältet masspsykologi och gjorde att termen för det socialpsykologiska fenomenet åskådareffekten (eng. *bystander effect*) myntades. Ju fler som bevittnar en misshandel, desto mindre är chansen för var och en att de ingriper.

Kanske är åskådarapati ett bättre ord. Fenomenet gör att individer är mindre troliga att ingripa när andra människor är närvarande. Och ju större antal människor runt omkring, desto mindre chans. Det är som att individens civilkurage försvinner i detta kollektiv.

Flera faktorer spelar in i åskådareffekten, däribland ansvars-

fördelning. *Varför ska just jag ingripa, det finns andra som kan göra det? Om det hade varit så allvarligt, hade väl ändå någon annan redan ingripit? Tänk om jag ingriper på felaktig grund, inför dessa åskådare? Vad pinsamt!*

Jag tror att det delvis är därför patriarkatet består. Som en massiv åskådareffekt där känslan av ansvar försvinner i takt med att hon, hon och hon mördas.

Det är inte 38 vittnen, det är sju miljarder. Det är inte endast Kitty, det är så oändligt många fler kvinnor. Det är inte bara mord, inte bara två hugg i ryggen, inte bara blodiga händer. Det är allt i hennes celler. Allt som utgör hennes kropp. Allt som utgör hennes existens.

Statistik om våld

Fallet med Kitty Genovese är dock inte normerande gällande mäns våld mot kvinnor. Det mesta våldet mot kvinnor sker inte ute på gatorna och i de offentliga rummen. Det sker i hemmet. Jag vill börja med att fastställa ett par saker genom att i huvudsak använda Brottsförebyggande Rådets statistik om våld.

Både män och kvinnor utsätts för våld i nära relationer. 6,7 % av männen och 7 % av kvinnorna. Våld sker åt alla håll, oavsett kön och sexuell läggning.

Vad som skiljer sig åt är typen av våld, var någonstans våldet sker och hur grovt våldet är. Det finns tydliga strukturer.

Det vanligaste våldet är systematiska kränkningar och försök att inskränka friheten. 85 % av de som utsätts för fysiskt våld utsätts även för psykiskt våld. Detta kan ställas i kontrast till att 28 % av de som utsätts för psykiskt våld även utsätts för fysiskt våld.

På ytan kan det verka som att utsattheten för våld i nära relationer är jämn könen sinsemellan. Men det är mycket vanligare att kvinnor utsätts för grövre våld som misshandel, dråp och mord.

Bland de som blir utsatta för misshandel behöver 29,1 % av kvinnorna uppsöka vård hos exempelvis läkare eller tandläkare, men enbart 2,4 % av männen.

Dessutom anmäls enbart 3,9 % av allt våld i nära relationer. Det vanligaste skälet att inte anmäla är att man ser det som en småsak, ensak, privatsak. Mitt och ditt, ingen annans problem. På grund av stigmat som omhuldar våld mot kvinnor, berättar de inte. Anmäler de inte.

Alla dessa enskilda kvinnor som, på grund av rättsväsende och statsapparater, ser sig som *individer* med *privata* problem. Istället för att ge dem möjlighet att lyfta blicken och inse att de är ett kollektiv. Ett kollektiv som utsätts för strukturellt våld. Det är samhällets sorgesida, alla dessa ensamma tårar som hade kunnat gråtas tillsammans.

En forskningsrapport i Storbritannien från 2014 visade att våld mot kvinnor och barn i nära relationer ökade med 38 % när England förlorat en VM-match i fotboll. 38 % fler kvinnor utsätts för våld en och samma kväll, på grund av en extern händelse. Det krävs av kvinnor att de inte bara är uppmärksamma på sin omgivning och män, utan också på händelser och politik.

Reklamkampanjen för forskningsresultatet hade taglinen: »Inga hellre än kvinnor ville att England skulle vinna«.

Tillbaka till Sverige. I grova misshandelsfall mot kvinnor är gärningspersonen en närstående i 40 % av fallen. Men bara i 3 % av fallen med misshandel mot män.

Man kan sammanfatta misshandelsfall med: Män misshandlar främst okända män i offentliga rum, och män misshandlar främst närstående kvinnor i privata rum.

Världens mest våldsutsatta är kvinnor och flickor på flykt. Kvinnor i krig och kvinnor som flyr undan krig eller andra missförhållanden utsätts för oerhört omfattande och grovt våld i form av misshandel, tortyr, trafficking, barnåktenskap, våldtäkt (även som krigsföring), könsstympning, mord och dråp. I krig finns även påtvingad prostitution och sexuellt slaveri. Våldtäkt används ibland som belöning för soldater. I vissa samhällen förolämpar man män genom att våldta deras fruar.

Forskning har även fastställt att våld mot gravida kvinnor ökar under graviditetens gång. En rapport från Malmö universitet 2016 följde 1939 gravida kvinnor. 2,5 % av de gravida kvinnorna utsattes för partnervåld under sin graviditet.

I början av graviditeten, när den inte syns, utsattes 1 % av kvinnorna för våld. Fler utsattes ju längre graviditeten fortlöpte. Efter förlossningen, när barnet var 1,5 år utsattes 3,3 % av kvinnorna för våld. Det rörde sig om fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Förövaren var framförallt kvinnans partner, expartner och/eller barnets pappa.

En annan studie visade att 50 % av de utsatta gravida kvinnorna fick slag och sparkar direkt riktade mot magen. Bara 14 % av kvinnorna sökte vård, ännu färre berättade om våldet eller kontaktade polis och andra myndigheter.

Kvinnor är kropp, mer än vad män är kropp. Kvinnor är delar av sin kropp. Mage, ansikte, underliv. Hon är genom denna objektifiering och separation avhumaniserad, vilket öppnar upp för mer våld.

För transkvinnor är situationen allvarlig. De utsätts för diskriminering inom flera områden som sjukvård, bostad och polisbemötande. De utsätts för våld, hatbrott, misshandel, trakasserier och mord.

Som vanligt korsas olika diskrimineringsgrunder som kön, klass och etnicitet. För *svarta* transkvinnor är situationen ännu värre.

Till våldtäkt. 99 % av misstänkta gärningspersoner är män i fall av våldtäkt mot kvinnor. 82 % av misstänkta gärningspersoner är män i fall av våldtäkt mot män. Det gör att män står för 98 % av samtliga sexualbrott. 17 av 100 anmälda våldtäkter klaras upp av rättsväsendet.

Viljans relationer

När jag växte upp spenderade jag mycket tid i den lokala ishallen. Det gjorde även Camilla (fingerat namn). Camilla var inte på isen, utan utanför isen. Hon brukade fotografera olika tävlingar och aktiviteter. Varje tävling var hon där, sprang runt rinken från sida till sida, alltid med en systemkamera runt axeln.

När jag var tio, elva år och tränade brukade jag lägga märke till Camilla. Så självsäker och kunnig. Hon verkade inte bry sig så mycket om att småprata. Mest var det Camilla och kameran.

Idag har Camilla en egen sida på Wikipedia, men inte för hennes fotografkarriär. Hon blev mördad i juli 2010 av sin ex-pojkvän, som hon vid tiden för mordet fortfarande var sambo med. Jag, som bara hade Camilla i min perifera miljö, blir fortfarande upprörd varje gång jag tänker på fallet.

Hon fanns. Sedan fanns hon inte mer. Det ter sig fullkom-

ligt omöjligt att föreställa sig hur hennes närmsta familj upplevt dessa åren.

Camillas kropp hittades först i april 2012 av Missing People, två år efter hennes försvinnande. Ute i naturen fann de kroppen. Mannen som hade mördat Camilla, expartneren, dömdes av hovrätten till 16 års fängelse. I 67 % av alla fall där kvinnor mördas, så är gärningspersonen en manlig partner eller expartner.

Det vanligaste är att männen har en relativt ordnad tillvaro, bara en fjärdedel av dem är tidigare straffade för våldsbrott. Depression och alkoholmissbruk är dock vanligt förekommande hos männen.

I 5 % av fall där män mördas, så är gärningspersonen en kvinnlig partner eller expartner. Dessa fall skiljer sig från mord av kvinnor, för i dessa fall är ofta båda parter missbrukare. I runt hälften av fallen har brottet föregåtts av att kvinnan utsatts för våld av sin manliga partner. Jämfört med manliga förövare är kvinnliga förövare oftare arbetslösa och har oftare vårdats inom psykiatrin.

Som synes sker våld åt alla håll, i olika former. Men odiskutabelt är att män står för grövre och mer dödligt våld. De står också för närapå allt sexuellt våld.

Vad som saknas i många diskussioner om våld är hot om våld i form av fysisk aggression. Våld är en helhet, det är inte isolerade, slumpartade händelser som enbart kan förklaras med statistik från Brå.

Allt våld, i form av aggressivitet, är en form av maktutövning. Det är ett sätt att markera något alldeles särskilt, nämligen: »Jag *kan*, om jag *vill*«. Jag *kan*, om jag bara *vill*. Han *kan*,

Våldets semiotik

om han bara *vill*.

Våld är inte enbart direktvåld som exempelvis misshandel. Våld är också glasflaskan som kastas, knytnäven som gör ett hål i väggen. Våld är foten som sparkar sönder en dörr.

Alla dessa handlingar ska ses för vad de är: symboler. De skapar vad jag kallar våldets semiotik.

Semiotik är det vi använder för att förstå olika tecken och symboler. Röken som stiger ur en skorsten indikerar att det eldas inne i byggnaden. Korset symboliserar kristendom. Det röd-gul-röda stoppljuset berättar när du måste stanna bilen. När ringklockan på en dörr ringer indikerar den att en människa kommer på besök.

Semiotik är den vita »I love Sölvesborg«-t-shirt som Jimmie Åkesson hade på sig under ett partiledartal 2019. Det är inte ett plagg som berättar att han gillar Sölvesborg, utan den billiga, vita t-shirten är en symbol för någonting annat: folklighet.

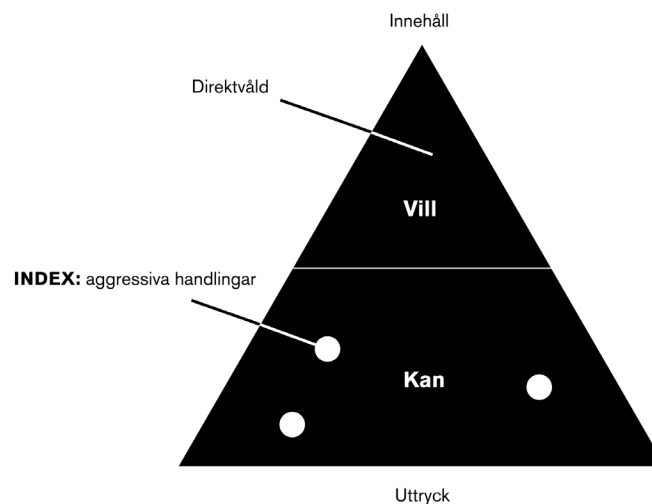
Beyonce som annonserade sin graviditet genom att publicera en bild där hon sitter på en piedestal, dränkt i blommor. Det är inte enbart att berätta att man ska föda ett barn, bilden har som syfte att *symbolisera* någonting: Urmodern och Madonnan.

Allt detta är semiotik. Det är tecken och symboler som vi har en gemensam förståelse för. Som vi tolkar.

På samma sätt kan man tolka våldshandlingar och aggressionutbrott. Inom semiotik skulle dessa handlingar kallas för index. De visar ett logiskt samband, fysisk närhet eller ett orsak-verkan-förhållande mellan uttryck och innehåll.

Uttrycket är våldshandlingen, aggressionen. Innehållet är hat. Symbolhandlingarna är index, de är metaforer för *någon-*

Våldets semiotik

ting mer, någonting större.

Att slå in en dörr, men att inte slå personen i rummet som dörren leder till, är hot om våld. Hotet om våld är mycket större och farligare för kvinnor än för män. För i fallen med våld mot kvinnor har det oftare dödlig utgång. Män kan också oftare fysiskt utmanövrera kvinnor – saker som längd, tyngd, muskelmassa och så vidare spelar givetvis roll.

Hotet, alltså aggressionen, har som funktion att markera en rad saker: Jag är oberäknelig, aggressiv, stark. Jag kan inte kontrollera mitt humör. Om jag vill (använda våld), så kan jag använda våld (mot dig).

Då uppstår en speciell form av otrygghet, som säkert är obehaglig om den inte är självupplevd. Rädslan och otryggheten leder till en känsla av att den andra personen i slutändan sitter på allt våldskapital, all makt, oavsett hur lugn man inbillar sig att en tillvaro är. Det finns en maktlöshet i faktumet att om någon skulle *vilja*, skulle den också *kunna*.

För vad händer när personen, genom denna semiotik, genom aggressiv symbolik, redan markerat att den kan? Då återstår bara viljan. Och det är en väldigt skör linje man vandrar på i sådana relationer. I dessa ”viljans” relationer.

Kvinnor är tveklöst mer utsatta i sådana relationer. Män står för majoriteten av grova misshandelsfall, det sexuella våldet samt morderna av partners och expartners.

Risken för våld är som störst när kvinnan gjort slut med mannen, sagt hej då. Då är risken som störst att viljans relation övergår till någonting annat – han vill. Det kan statistiken berätta.

Det kan även landets alla kvinnojourer vittna om. Kvinno-

jourer, dit kvinnor som är utsatta för livshotande våld får gömma sig med barn och husdjur. Ett friskt samhälle har inte kvinnojourer. Ett patriarkalt samhälle är inte friskt.

Vad statistiken inte berättar om är hot om våld, markeringarna. *Jag kan, om jag vill*. Även det som inte syns i rättsväsendets papper och pinaler existerar. Det här är nämligen inte en siffra hos Brå, utan en känsla av otrygghet som är mentalt nedbrytande.

Hot om våld är en makthandling. Vad signalerar ett visst beteende, vad signalerar aggressioner, vad signalerar blickar och ord? Vad signalerar din kropp?

Det typen av maktspråk och symboler finns och verkar i vissa offentliga rum och i vissa privata rum. Det finns där andra inte kan se, det existerar utan att någon anmäler eller ens berättar.

Individ-offer och kollektiv-förövare

Givetvis ligger det även i mäns intresse att avsluta våldskapitalet. 80 % av alla brott, 95 % av alla våldsbrott och 98 % av alla våldtäkter begås av män.

Eftersom våld ofta är sammankopplat med missnöje, psykisk ohälsa, missbruk och destruktiva normer och föreställningar om maskulinitet innebär ett liv fritt från våld ett friare liv överlag.

Vi kan dock inte attackera mäns våld uppifrån. Roten till mäns våld är patriarkatet. Våld är ett symptom på ett sjukt system, en sjuk samhällsordning. Bota sjukdomen, så försvinner symptomen.

En annan viktig anledning till att samhället aldrig får bukt

på mäns våld mot kvinnor är att man ser det som individuella, isolerade problem – inte ett strukturellt problem.

Man talar alltid om det från fall till fall. Den ena dagen mördades den ena kvinnan, den andra dagen mördades den andra kvinnan. Vi sörjer Fatima, Camilla, Sara. Vi sörjer Josefin, vi startar hashtags för mördade kvinnor, vi brinner av sorg.

Föreställ er att man hade gjort samma gällande mäns våld mot män. När män skjuter andra män till döds på gatorna på grund av droger, skulder och gängintriger rapporteras det om *mäns våld*. Man pratar inte om offret som en individ.

Vi sörjer inte Per, Muhammad och Johan. Nej, där talar man om våldet för vad det är: ett strukturellt samhällsproblem där män skjuter män.

Programledare frågar i Aktuellt och Agenda: »Hur får vi bukt på det här problemet, på dödsskjutningarna, på gängen, ligorna, hur får vi slut på mäns våld mot andra män?» Man sätter in samlade insatser mot ett strukturellt problem.

Men när det gäller kvinnor, då sörjer vi individ efter individ. Vi talar aldrig om förövarna, det vill säga männen. Vi talar aldrig om det som ett strukturellt samhällsproblem överhuvudtaget.

Det blir inga inslag i Aktuellt och Agenda, inga partier gör enkla politiska poänger om våld när det gäller mäns våld mot kvinnor. Det är trots allt ett strukturellt problem och en kostnad för samhället dessutom. Olika former av könsrelaterat våld kostar Sverige 45,5 miljarder kronor per år.

En av huvudorsakerna till *individ-offer*-perspektivet (mäns våld mot kvinnor), till skillnad från *kollektiv-föröväre*-perspektivet (mäns våld mot män), ligger i platsen: hemmet. En privat

sfär, kvinnans sfär.

Kvinnans plats i ett par hundra år. Där bor och lever Fatima, Camilla, Sara och Josefin. Därför blir det ingen politik av det, därför blir mäns våld inte utrett som ett strukturellt problem. Utan det rapporteras om som enskilda problem för enskilda kvinnor.

Enskilda, ensamma och privata angelägenheter. Samma anledning till att kvinnor inte anmäler våld i nära relationer från första början. *Det är en småsak, ensak, privatsak. Mitt och ditt, ingen annans problem.*

Patriarkatet och kapitalismen har gemensamt strukturerat det så. Knutit kvinnan till den privata sfären. Alienerat och isolerat henne med huvudansvar för emotionellt arbete, med kärnfamilj och med social reproduktion. Utan kapital, utan frihet, utan agens, utanför det offentliga.

Camilla är nu en siffra hos Brå, hon vandrade i en viljans relation. Det visade sig att hennes expartner inte bara kunde, utan också ville.

Det finns många kvinnor som inte ännu är siffror hos Brå; de vandrar stilla och tysta i viljans relationer. Nedbrutna, otrygga, rädda och osäkra. Alienerade från omvärlden, från sig själva.

Samhället fortsätter att sörja enskilda kvinnor. Män står fortfarande för 95 % av alla våldsbrott.

Alienerad erotik

Det var Suzanne Brøgger som introducerade mig för det hon beskrev som alienerad erotik: »Den icke-alienerade erotiken är att existera, där det inte finns några ”ställningar”, utan fri rörlighet och viktlöshet i rymden.«

Det finns flera faktorer som gör att kvinnor inte kan vara erotiska varelser. Kapitalismen, patriarkatet och kristendomen är tre olika system som motverkar erotik; motverkar kvinnor.

En värld fri från erotik

Erotik är motsatsen till pornografi. Det menar Audre Lorde i sin klassiska text *The uses of the erotic: The erotic as power*. Kvinnor är i grunden erotiska människor. Kvinnor är spirituella och nära naturen. Kvinnor är rituella, cykliska och hormonella.

Men allt detta – även hennes erotiska makt – förtrycks i ett patriarkat. Genom västerländska filosofiska traditioner, genom ekonomiska system och genom institutioner som kärnfamilj och kyrka.

Pornografi är en förnekelse av det erotiska. För medan erotik är känsla är pornografi *avsaknaden* av känsla. Det är att göra sex till enbart någonting platoniskt. Därför är pornografi

någoting som existerar i en manlig värld och som förtrycker kvinnor, menar Lorde.

En manlig värld – har det visat sig – producerar inte erotik. En manlig värld producerar ritualiserade roller där kvinnors sexualitet och kropp är till för *alla andra* än henne själv.

En manlig värld producerar pornografi, ett ord sprunget ur grekiska för prostituerad. En manlig värld bryr sig inte om erotik, orgasmer och passion. Inte heller känsla, kraft och anknytning.

Det patriarkatet gör är att alienera kvinnor från sig själva och sin kropp. Från sin sexualitet, från sin erotiska makt. Den kopplar bort det hon behöver för att få chansen att vara en hel och full människa. Istället navigerar kvinnor i en värld full av och fylld med sexuellt våld, platt pornografi och avhumaniserande blickar.

Pornografi bidrar till föreställningen att kvinnor existerar för att exploateras och existera för mäns njutning. Kvinnor är i en pornifierad kultur någoting som erövrar, används och överges.

Patriarkatet förnekar kvinnors potential att vara fullständiga individer, alltså att vara erotiska kroppar. Den förnekar hennes chans att använda erotik för att hämta kraft inifrån sig själv.

Istället separeras kvinnor från erotiken och blir sexualobjekt. Pornografiska fantasier. Långt bort från känsla, långt bort från lust, långt bort från passion. Det går inte att vara en erotisk varelse i en sådan värld.

En manlig värld är motsatsen till erotisk. Det är inte förvånande att *platonisk kärlek* (av Platon) i västerländsk tradition är den högsta formen av kärlek; en förandlig kärlek. Det rätta

sättet, den rätta vägen. Platonsk betyder ”fri från erotik”. Erotik är ersatt med kyskhet. Sinnlighet är ersatt med renhet. En värld där känsla saknas.

Enligt Pausanias finns det två Eros: den himmelska och den allmänna. Den himmelska kärleken är den rätta, goda kärleken. Den allmänna kärleken är den kroppsliga. Den är av ondo, menar han.

Vi har skapat en värld där sinne och kropp ska separeras. Där sinnet upphöjs och kroppen nedvärderas och förtingligas. Vi har skapat en värld där kvinna är kropp; hon är natur. Mannligheten är sinnet; han är idévärlden. Vi har skapat en värld *fri från erotik* – genom patriarkat, kapitalism och religion. Genom filosofi, psykologi och estetik.

Det är svårt för kvinnor att vara obekymrade och likgiltiga inför sex. Sex är helt enkelt någoting som präglar hennes kropp, vardag och livsvillkor. Hela hennes liv.

I en studie om onlinedejting blev slutsatsen: kvinnors största rädsla är att träffa en man som är seriemördare; mäns största rädsla är att träffa en kvinna som är tjock.

Hur ska den kvinna som blivit utsatt för sexuella trakasserier, sexuellt våld, hot om sexuellt våld, okvädningsord, oinbjudna händer och sexuella gliringar förbli oberörd?

Detta är en del av hennes verklighet, och ofta roten till hennes största rädslor. Det kanske inte ens är hon själv som utsatts för detta. Det kanske är hennes syster, genom vilken hon känner fantomsmärtan. Systrars lidande blir ett kollektivt lidande för kvinnor. Kollektiv rädsla, kollektiv utsatthet.

Att förvänta sig av henne att hon ska vilja och kunna vara erotisk, att hon ska vara ett sexuellt subjekt. Att förvänta sig

att hon ska drypa av våthet och vilja. Det är, enkelt uttryckt, extremt mycket begärt.

Heterosexuella kvinnor är smärtsamt medvetna om paradoxen i att sky mäns sexuella makt, men samtidigt älska och vilja snurras samman med man efter man efter man. Det är inte en enkel inre kamp.

Kvinnor och män har konstruerats till att bli varandras diametrala motsatser. Hon är mystisk, mottagande, manipulativ. Svår, omöjlig, passiv. Han är aktiv, aggressiv och primitiv. Deras sexuella och erotiska potential kan aldrig tillnärmelsevis uppnås i den befängda begreppsvärlden. I genusdualismens förtryckande värld. Det är därför båda fumlar. Det är därför båda förgörs.

Idag är kvinnor så alienerade från idén att se män som sexualobjekt, och män så alienerade från idén att se kvinnor som sexuella subjekt, att båda två får kämpa för att mötas i erotikens gemensamma kropp.

Män är ofta fränkopplade kroppens fysiologi och erotikens psykologi. De fumlar fram, frågvisa. *Var det skönt? Fick du orgasm förresten, det såg ut så.*

Den nya – stabila och feministiska – samtyckeslagstiftningen är symptomatisk för detta fumlande. I den finns någonting som kallas för ”avstämning”. Det måste ske en avstämning mellan de parter som har sexuella aktiviteter, så att man är säker på att alla inblandade vill ha sex.

Så pass alienerade är människor från varandras sexualitet och varandras kroppar. Så pass alienerade är män från kvinnor, att de inte intuitivt kan tolka kroppsspråk och eventuell vilja till sex.

Det torde vara glasklart när någon vill ha sex, till skillnad från när någon är likgiltig eller rentav ovillig. *Hm, vill du, vad sa du, ingenting, hm, okej, vad nu.* Men det är inte glasklart, alltså krävs tydligare lagstiftning för att undvika våldtäkter.

Män är ängsliga och ovissa i lustens skimmer. Eller så pressar de fram, likt en ångvält, självsäkra om att just de kan leverera goda tjänster på företaget Kvinnlig Njutning AB, deras absoluta expertis.

De pressar in varje kropp i samma form, plattar till varje tecken på individuell preferens och kvinnlig subjektivitet. Ett i grunden narcissistiskt beteende, då den enda mannen älskar genom att säga sig älska kvinnor är sig själv.

På dejtingsajter skriver män inte sällan att de gillar kontraster: »Jag gillar när det finns *kontraster* hos en kvinna. Proper på dagen, men syndig på kvällen.«

Män gillar kontraster eftersom de misslyckas med att se kvinnor som hela människor. Istället delar de upp kvinnan som madonna och hora. Proper, ordentlig madonna i den offentliga sfären på dagen; slynig, lättklädd hora i den privata sfären på kvällen. Denna växelverkan och dualitet gör mannen kåt. Han tänder på Madonna-hora-komplexet.

Kvinnor och män är båda erotiskt alienerade. Det är resultatet av genusdualism och patriarkatets struktur. Kom ihåg att genusdualismen förstärktes i och med kapitalismens framväxt.

Detta placerar kvinnor och män så långt bort som möjligt från varandra. Kvar har vi människor vars kroppar är isolerade öar, oförmögna att på intuitiva sätt mötas.

Objekt och subjekt i sex

»Man fucks woman. Man subject. Woman object. That's fine for you. Woman fucks man. Woman subject. Man object. That's not so comfortable for you, is it?« Ett klassiskt citat av Stella Gibson i tv-serien *The Fall*.

Ord spelar roll. Bryter man ner meningen rent semantiskt ser det ut så här: Man har sex med kvinna, då är ”man” subjekt och ”kvinna” objekt. Kvinna har sex med man, då är ”kvinna” subjekt och ”man” objekt.

Teoretiker inom semiotik, som exempelvis Stuart Hall och Sausurre, menar att symboler i språket är en central del av att skapa mening och budskap. Språk betyder någonting, ord betyder någonting, bilder betyder någonting. Språk är ett *system av tecken*, menar Saussure.

Semiotik skapar diskurser. Om semiotik handlar om vad och hur någonting symboliseras genom bild och språk, så handlar diskursen om konsekvenserna. Vad språklig symbolisering leder till för effekter i samhället. För det leder till verkliga konsekvenser. Diskurs är politisk.

Att som kvinna säga att hon ska »knulla en man« låter inte lika naturligt som motsatsen, att en man knullar en kvinna. Det beror på att samhället skapat ett koncept kring sex där män är aktiva subjekt och kvinnor passiva objekt. Hon är mottagare av hans handlingar. Hon blir genom språket både passiviserad och objektifierad.

Objektifieringen leder till avhumanisering och ökar distansen mellan åskådare och iakttagen. De tittande ögonen gör människan till ett objekt, ett ting, till för sin egen lust. Så är det inte för ett sexuellt subjekt. Att vara ett sexuellt subjekt är att

erkännas som sexuell varelse, som en del i allt annat som utgör en.

Naomi Wolf skriver: »Män behöver nog inte vara rädda för att förvandlas till objekt på samma sätt som de har förvandlat kvinnorna. Om båda könen fick se det motsatta könet som en kombination av sexualobjekt och människa, skulle båda inse att de uppnår sin största tillfredsställelse om inget av de två leden utesluts.« Människor måste få vara *hela* människor, det innefattar – men utesluter inte – att vara även ett sexualobjekt.

Det som är intressant med de heterosexuella och monogama kärleksrelationerna är att man förväntas forma dem i kärnfamiljen. I den har kvinnan mycket distinkta roller som moder och hemmafru. Men trots det kräver man av henne att vara en hel människa; själsfrände, vän och sexualobjekt.

Det är dömt att misslyckas eftersom kvinnor aldrig får vara hela människor, utan ständigt tvingas vara mycket separerade och uppdelade varelser.

Att människor i parrelationer slutar att ha ett tillfredsställande, eller existerande, sexualliv är inte så mycket att de slutar ha den fysiologiska förmågan att känna lust. Utan på grund av att kvinnan genom kärnfamiljen, med det sammanhållande institutionaliserade äktenskapet, tvingas att gå från sexualobjekt till moder. Från frihet till ansvar. Från hora till madonna. Från ungdom till nucka.

Kvinnan går från ”ungdomligt sexualobjekt” till ”vårdande moder” – två distinkta roller. Då ökar den manliga partners benägenhet att söka upp och vilja ha fler ”delar av kvinnor” på annat håll, som älskarinnor etc.

En del, inte alla, av de människor som är flersamma och po-

lygama är det på grund av samma anledning; kvinnor får inte lov att vara *hela* människor, alltså behöver man olika ”delar av kvinnor” i *flera olika* relationer.

Det är inte alls underligt att kvinnor i ett patriarkat ofta inte kan uppbåda erotik inifrån sig själva (i.e. att vara ett sexuellt subjekt). Vi strukturerar kärnfamiljen strikt och enkelspårigt, men tror ändå att kvinnor ska lyckas vara *hela* och kunna sträcka ut sig inuti den lilla, trånga lådan.

Därför måste kvinnor lämna kärnfamiljen, lämna moderskapet, lämna de kvävande relationerna och kräva att få vara hela, mänskliga människor.

Kvinnor är i grunden erotiska varelser. Det är jag övertygad om. Jag är också övertygad om att kvinnor aldrig når sin erotiska potential i vårt samhällssystem. Institutionaliseringsen – med sin exploatering, objektifiering och alienation – kväver kvinnan.

Att kontinuerligt bli validerad som just ett sexuellt subjekt med en egen lust, är en pågående process genom livet. Med det sagt ska inte någon annan än människan själv bära sin kåthet och sin sexualitet; men att hon är ett sexuellt subjekt måste bekräftas av omgivningen.

Människor är relationella, man är någonting i relation till någon annan. I relation till en person är du lugn, i relation till en annan person är du stormig. Det är viktigt att bära med sig när man tänker på hur kvinnlighet och manlighet skapas och hur sexualitet utvecklas. Det formas, skapas och tolkas i relation till varandra, till andra.

Om målet är att vara ett subjekt, så finns det något som heter aktiv lust. Alltså är lust någonting man *gör*. För att bli ett sexu-

ellt subjekt måste denna aktiva lust vara medveten och komma inifrån subjektet själv.

Annars är man bara ett objekt, en yta därpå andra subjekt projicerar sina sexuella fantasier. För att sluta vara det sexualiserade objektet, behöver hon bli det sexuella subjektet; bortom passiv/aktiv-dynamik, bortom objektifiering, bortom penetra-tionsnorm. Där har hon rätten till sin sexualitet och sin kropp.

Lust är ingenting som drabbar en, som av en slump, utan någonting människan gör inifrån. Det finns ingen annan som ska komma och förlösa henne och hennes kåthet. Det blir alltså upp till kvinnan själv att skapa sitt eget tändningsmönster.

Och vilket ansvar sedan. Gör hon inte det själv, skapas det utifrån – genom andras projiceringar. Genom andras blick på henne. Då är hon det sexualiserade objektet; ett destruktivt sätt att forma sexualitet. Kåthet slutar då att vara någonting som skapas inifrån, utan blir någonting som *drabbar en* utifrån.

Ännu värre är att det handlande subjektet som blir ”drabbad av kåthet” kan använda det som argument när samtycke saknas. »Jag drabbades av kåthet när jag såg dig, jag kunde inte hejda mig« är ett argument som ofta rättfärdigat sex där endast en inblandad är aktiv, i.e. våldtäkt.

Utanför-perspektiv och den manliga blicken

Alla förhåller sig omedvetet till blickar. Vem tittar, vem blir iakttagen; på vilket sätt och av vilken anledning. Blickar är någonting alla människor bär inom sig som odefinierade, luddiga känslor. Man kan rationellt förstå att de faktiskt existerar, men inte intellektuellt förklara exakt hur.

Ibland talar man om att kvinnor har ”längre startsträcka” än

män. Att kvinnor behöver mer förspel för att bli sexuellt redo. Om vi skalade bort all kultur, och bara natur återstod, så är svaret att kvinnor har både snabb och kraftfull förmåga till kåthet och våthet. Men när vi adderar kultur, så är svaret att kvinnans extra långa startsträcka beror på en beroenderelation.

Kvinnans kåthet är inte en egen entitet, utan står alltid i relation *till* en sexuell partner. Hennes lust existerar inte oberoende av hans, utan tvärtom skapas och styrs av hans beteende, ord och handlingar.

Beatriz Lindqvist talar om ett seendeperspektiv. Det innebär att kvinnan är medveten om att hon blir betraktad. Lindqvist menar att denna relation mellan en kvinna och en man gör att kvinnan inte helt kan betrakta sig själv som självständig, utan alltid betraktar sig själv utifrån en mans blick.

Hon försöker ständigt se, vad än han ser. Detta gör att kvinnan blir kåt när hon märker att mannen är kåt på henne. De båda lär sig dynamiken att kvinnan gör mannen kåt. De båda lär sig också att när mannen blir kåt på kvinnan, det är då lust uppstår. Det är inte fri erotik, utan ett beroendeförhållande mellan kvinnan och den manliga blicken.

Det är så pornografi är uppbyggt, kameran fokuserar på henne, hon är objektet. Mannen, även inom pornografi, är subjektet. Han är den som handlar, pressar, trycker. Hon är mottagare. Och kameran är fäst vid henne, vi tittar på henne. Det finns knappt en man i bild att titta på.

Vårt samhälle är inte översexuellt, tvärtom är det undersexuellt. Det råder moralism kring den egna sexualiteten, den fria sexualiteten, det sexuella subjektet.

Det är alla nakenhetsstämplar inom film ett bevis på. På

1970-talet var det friare tyglar. Människor var nakna och all-dagliga i film. De borstande tänderna utan pyjamasen på.

Men med striktare moral och en förstärkt patriarkal syn på kvinnors sexualitet, så förändrades detta. Nu får vi inte längre se kvinnor som vardagliga och nakna subjekt. Nu är kvinnor alltid sexualiserade objekt. Kvinnorna är till för biopubliken, till för män. Onaturliga och objektifierade.

Kåta, handlande kvinnor på filmduken väcker till och med mer anstöt än en våldtäkt av en kvinna. Det är orimligt och säger någonting om vår kultur.

Det narrativ där kvinnan självständigt och oberoende är kåt (på en man) berättas helt enkelt aldrig. Det är därför män bli överrumplade när en kvinna säger »du är sexig, du gör mig kåt«. Män är mycket ovana vid att vara objekt – i *alla* berättelser är de subjekt.

Lindqvist seendeperspektiv är nästa steg i Laura Mulveys teorier om *the male gaze* och dynamiken mellan subjekt och objekt. Att vara konstant medveten om blickar på sin egen kropp, tvingar kvinnan att ställa sig utanför och betrakta sig själv, men med en manlig blick. Så först görs hon till ett objekt, enligt Mulvey. Sedan blir hon *medveten* om att hon är ett objekt, enligt Lindqvist.

Emma Lindsey är inne på något liknande i sin artikel *Why does dating men make me feel like shit* på Medium.com och menar att ansvaret för subjektets (mannens) kåthet läggs hos objektet (kvinnan).

En man säger alltså snarare »du gör mig kåt« än »jag blir kåt på dig«, menar Lindsey. I den senare ligger ansvaret för kåtheten hos mannen själv, hans lust är hans. I den förra, »du gör mig

kåt«, läggs istället ansvaret för hans kåthet hos kvinnan. Det är hon som genom sin uppenbarelse gör honom kåt.

En kvinna dras alltså mellan två olika premisser för sin sexualitet och sitt tändningsmönster. Den första att hon gör honom kåt, vilket hon också är medveten om eftersom hon har ett seendeperspektiv (utanförperspektiv).

Den andra att hon själv blir kåt av att han är kåt på henne. Det gör att hennes kåthet står i relation till och blir beroende av hans kåthet, istället för att vara självständig.

Drar man detta ett varv till kan man därför säga att hon faktiskt blir kåt på sig själv, inte på mannen. Hon blir kåt *genom* hans blick. Eftersom det är hon som till syvende och sist är objektet, är hon också själva tinget att bli tänd på.

Kvinnor och män är båda minst lika sexuella och kåta varelser. Jag tror till och med att kvinnor är mer erotiska, mer sexuella. Men olika strukturer har format oss att i heterosexuella relationer bygga denna sexualitet och kåthet enkom kring mannens. Kvinnans kåthet existerar först när hon ställer sig utanför sig själv och ser vad mannen ser – att han är kåt på henne.

Det är den ”längre startsträcken” somliga talar om, som om den vore biologiskt rotad. Hon behöver uppleva hans kåthet, eftersom berättelsen aldrig har handlat om hennes enskilda, självständiga och oberoende kåthet.

Erotik är tröstande. För erotik är plastiskt. Det går att förändra sina egna tändningsmönster och det går att återta ägandeskapet över sin sexualitet igen.

Valfrihet och självförverkligande

Sverige är det land i världen där man har som mest möjlighet

att ägna sig åt självförverkligande aktiviteter, visar forskning. Det påpekar man bland annat i dokumentären *The Swedish Theory of Love*.

På Inglehart-Welzels karta över länders kultur i relation till varandra, placerar sig Sverige på en unik plats. Längst uppe i det högra hörnet. Kartan mäter bland annat möjligheterna att ägna sig åt självförverkligande snarare än att behöva ägna sig åt livsuppehållande aktiviteter. Sverige, individualismen och valfrihetens land.

Självförverkligandet står sällan stilla, utan är i sin själva essens föränderlig – jaget omvandlas ständigt mot detta subjektivt ”bättre”, vilket försvårar beslutsfattandet ytterligare.

Hur ska du kunna veta vad du vill, om du om ett år från idag förverkligat dig själv – det vill säga förändrat dig? Vad du vill idag behöver inte alls vara vad du vill om ett år. Det gör att du håller alla ”dörrar öppna”. Det blir svårt att knyta an.

Inom psykologin skulle det kallas för ”undvikande anknytning”, inom sociologin finner man istället svaret i människans ökade valfrihet och de många möjliga alternativen.

Vi skapar en slags känslomässig distans för slippa ta ett beslut. Människor som blivit som ting. Saker att jämföra, parera... Göra listor. Kanske ibland köpa och äga. Köpa någons intresse, äga någons tid.

Eva Illouz beskriver det som ”bindningsfobi”. Hon menar att så kallad ”seriell sexualitet” är ett resultat av vår ökade valfrihet. Det finns helt enkelt för många människor att välja mellan.

Nu, till skillnad från förr, kan människor få mer allt, fler pjäserna på spelbrädet. Han och hon och den och det. Idag, imorgon, igår. Kanske sedan, redan nu, lite, mycket, sedan igen. En

aldrig sinande källa av lust, sex och så platt meningslös ”kärlek”.

För inte är det kärlek. Barry Schwartz, bakom boken *Valfrihetens tyranni*, menar att det är svårt för människan att enbart välja ett alternativ när det finns många möjligheter.

Som att välja friskola åt sitt barn. Det visade sig att det fria skolvalet inte alls gjorde livet enklare, utan svårare. Trots allt vill föräldrar att barnet ska få kvalitativ skolgång (oavsett plats), inte en kvantitativ uppsättning skolor att välja mellan.

Eller som att köpa en tv. Man läser och letar och jämför bland hundratals modeller. När man tillslut lyckas bestämma sig för ett alternativ, kanske förväntningarna är så höga att man ändå blir besviken på sitt val.

För att slippa känna eventuell ångest över konsekvenserna av detta helt ”fria val”, avstår vi ibland att välja överhuvudtaget. Är dörren då konstant öppen eller helt stängd?

Illouz talar om skillnaden mellan en hedonistisk rädsla för att binda sig, och en slags viljelöshet. Hedonisten kan inte bestämma sig för en enda person bland alla alternativ; den viljelösa förmår inte längta efter någon, ja något alls.

Många hyllar den nya tidens sexuella frihet, kanske i synnerhet friheten det innebär för kvinnor. Men det är, trots friheten, en slags nyliberal idé där sex och sexuell status blivit en vara på en kärlekens marknad. Inte ett maktmedel, en vara.

Män har störst valmöjligheter, visar det sig. Denna valfrihet skapar en blasé inställning till meningsfulla relationer. *Vill jag egentligen ha någon, någonting, alls? Kanske inte, egentligen.*

Den viljelösa distansen är dock ett maktmedel. Att visa sig svårfångad beäster människans självständiga och fria status på kärleksmarknaden. *Alla vill ha mig, men jag vill inte ha någon.*

Helen Fisher menar att beror på den kemiska sammansättningen i människans kropp. Att jaga den man inte kan få, är att öka nivåerna av signalsubstansen dopamin. Ungefär samma rus som sex, mat och alkohol.

Och när man fångat sitt byte ökar den sociala statusen, det vill säga förflyttas maktpositionen. Han, eller hon, bland alla andra ”misslyckade”, lyckades!

Reifiering av relationer

Centralt i dessa tankegångar är marxistiska teorier om varufetischism och reifiering.

I varufetischismen är mänskliga relationer ekonomiska, inte sociala. Man menar att mänskliga relationer i vardagen betes sig som relationer mellan ting. Man tänker sig också att varor är källor till människors tillfredsställelse. Vi ingår i kapitalismen snarare i en rad olika ekonomiska förbindelser mellan varandra.

Med reifiering gör man mänskliga erfarenheter till ting, till objekt. Dessa erfarenheter, objekt, kallas för reifikationer. Reifikation betyder ungefär förtingligande, och åsyftar sättet vi ser på människor som om de vore ting. Vi ser inte medmänniskor för deras sociala egenskaper, utan betraktar och bedömer människor som saker.

Genuint intresse för sociala relationer, byts ut mot punktlistor. *Han ska vara brunett, ha akademisk utbildning, lyssna på rock men inte RnB, han ska bekräfta vår relation genom gåvor, han ska ha ett sparkonto med åtminstone 10.000 kronor och han måste vara minst 190 centimeter lång.*

Det är inte att se medmänniskor som sociala, komplexa var-

elser. Utan det är ett sätt att se på människor som varor på en marknad, som ting.

Ting man kan köpa, byta ut, sälja, värdera, bedöma, döma. Relationer som bygger på meningslösa krav och därför är fattiga på innehåll är givetvis dömda att misslyckas.

Reifiering reproduceras i tv-program som *Gifta vid första ögonkastet*, där experter inom olika områden matchar ihop två personer.

Deltagarna har, enligt experterna, mycket goda chanser att kunna forma en relation eftersom man har tagit en rad olika faktorer i beaktning: anknytningstyp, personlighetstester, IQ-tester, man har mätt nivåer av dopamin och oxytocin med mera.

När sedan par efter par skiljer sig under programmets gång verkar experterna alltid lika förvirrade: »Jag är förvånad, de hade alla chanser att vara ett gift par, de verkade som en perfekt match på pappret.«

Människor är inte listor på ett papper. Vi kan inte para ihop olika människor utifrån checklistor och personlighetstester. Så fungerar inte sociala relationer; så fungerar ekonomiska varor. Det är en bra illustration av ett samtida fenomen av reifiering.

Dejtingkulturens skådespeleri avslöjar också någonting annat: alla är inte lika mycket värda i kapitalismen. För när människors kroppar, utseende, pengar och bostäder blir reifikationer – så är den med störst samlad kapital *värd* mest.

Detta märks exempelvis genom hur kvinnorna talar om sig själva som om de vore marknadsvaror och reifikationer: »Jag är vacker, det tar tid och kostar pengar att bli så här vacker. Jag nöjer mig inte med vad som helst, män måste *förtjäna* att få

vara med mig«, kan de säga in i tv-kameran.

Att förändra och förnygra handlar även om status och om makt. För skönhet är makt, det vet kvinnor. Det konceptet tror även män blint på, som fortsätter att betala hela notan. Åtskilliga studier har visat att normativt attraktiva människor får bättre bemötande och service. Vårt samhälle är inte neutralt, vi är hårda och dömande.

Han köper hennes kropp, hennes skönhet, hennes sexualitet. Hennes tid. Alla vet att detta är transaktionen som sker när han betalar för middagen. Hon säljer sin kropp, sin skönhet, sin sexualitet. Sin tid. För hon vet om att skönhet är en vara på den falska kärlekens marknad.

Mycket går förlorat i den reifierade världen. Istället för att grunda relationer i ett genuint intresse för den specifika människan mitt emot, produceras relationer för det allmänna intresset av att »ha en relation». Relationer är inte statiska produkter man *äger*. Relationer är sociala processer man *gör*.

År av forskning inom fältet kärlek har gjort att vi har kommit fram till detta: ingenting. Vi vet helt enkelt inte varför vi blir förälskade i just en person.

Det enda man har lyckats fastställa är att vi tenderar att forma relationer inom samma socioekonomiska grupp (samhällsklass), antagligen av kulturella och sociala skäl. Men forskare har inte kunnat fastställa att det finns några belegg för att dessa relationer beror på varken anknytningstyp, hormonnivåer, intressen eller personlighetstyp. *Ingenting*.

En medmänniska är aldrig en vara på en marknad. Den är inget ting. Den är inte en punktlista. Det är inte ett svepande höger och vänster med kravlistor och checklistor. Relationer är

aktiva, sociala processer man gör gemensamt.

Det är inte heller en process som går att intellektualisera eller rationalisera. Genom att göra våra beslut rationella så suddas känslan ut. Det är först när vi agerar på intuition – snabbt och utan eftertanke – som verklig känsla uppstår.

Att vara rationell försvårar inte bara besluten, utan dämpar också själva känslan efter beslutsfattandet. Det vill säga, ju mer man teoretiserar sina val, desto mindre entusiasm kommer man att känna inför det man väljer.

Alltså är känsla och intuition någonting som människan behöver återupptäcka i vår tid. Känsla, intuition och erotik.

Maskinen och varan

Arbetarklassen är framför allt maskiner. De är människo- och profitskapande maskiner mer än vad de är tänkande, kännande människor. Det är inte moraliskt försvarbart att utforma samhället på detta sätt.

Arbetarklassen offrar någonting av sitt liv. Sin kropp, sitt huvud, sin energi, sin lön, sin pension och sin fritid. Arbetarklassen har alltid på olika sätt fått sälja sin arbetskraft i form av kroppsarbete, något som gett dem sämre hälsa och livskvalitet. De mest ansträngande arbeten, arbetas av dem som dessutom har sämst villkor.

Den mätbara människan

Både män och kvinnor ur arbetarklassen säljer sin arbetskraft främst i form av kroppsarbete. Vissa far mer illa än andra. Arbetsrelaterade olyckor och dödsfall inom vissa sektorer, som till exempel industrin, är mycket höga.

Dessutom har det skett en upptrappning av otrygghet i arbetslivet: År 2009 rapporterades 881 arbetsplatsolyckor, år 2018 var det 2145 anmälningar. Vår politiska riktning i Sverige – allt mer nyliberal, privatiserad och avreglerad – försämrar

Maskinen och varan

människors chans till trygga arbeten och långa liv.

De senaste 10 åren har 450 personer dött på sina arbeten, i Sverige. Och varje år dör 3000 personer i förtid på grund av arbetsrelaterade sjukdomar. Det visar två nya rapporter (2019) från Arbetsmiljöverket. Ihållande fysiskt arbete gör att människor dör tidigare och tungt arbete orsakar hjärt- och kärlsjukdomar.

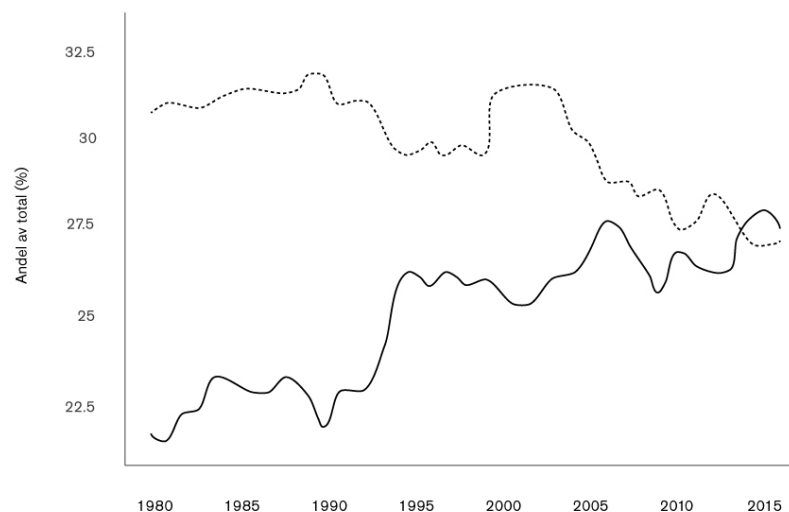
Nyliberalismen fick fäste under 1980-talet, runt om i Europa och på andra platser runt om i världen. Liberalismen argumenterar att individens frigörelse görs genom individen själv. Främst genom ”fria val”, individualism och att äga (kapital).

Socialismen menar istället att individens frigörelse kommer genom kollektivets trygghet. Först när vi med gemensamma krafter, på kollektiv grund, säkrar upp vårt samhälle kan var och en också bli fri. Individen blir fri, först när kollektivet är fria.

Sverige hade fler tydliga socialistiska strömningar för sextio, sjuttio år sedan. Men de trycktes tillbaka av den nya tidens ideologi: nyliberalism. Nyliberalism innebär mer marknads ekonomi, ökad privatisering, lägre skatter, färre regleringar och mindre omfördelande skattepolitik. Sverige är nu det av EU:s femton kärnländer som har det minst omfördelande skattesystemet. Det kan man se i statistiken till höger. Gruppen med mest pengar (10 % av befolkningen) har fått mer pengar. Gruppen med minst pengar (50 % av befolkningen) har fått mindre pengar.

Men först, en avstickare om lönearbete och inkomster. Ibland verkar det som om det är en naturlag att vård- och omsorgssektorn har strukturellt lägre löner än industrisektorn. El-

Ojämlighet i inkomst, Sverige, 1981-2016

- Bruttoinkomst | Topp 10 % andel
- ▨ Bruttoinkomst | Botten 50 % andel

Källa: wid.world

ler att det är en naturlag att det finns stora skillnader i lön inom olika organisationer.

Det är det inte. Det är en logisk konsekvens av kapitalismen. Hur skedde det?

1) Först genom att man under 1500-talet och framåt separerade kvinnor och män åt och befäste föreställningen att kvinnor och män är varandras motsatser. Genom filosofi, estetik och politik blev hon vårdande, mjuk, omsorgsfull, passiv. Han försörjande, rationell, stark, aktiv. Et cetera.

Man menade att kvinnor och män var varandras motsatser, att detta var någonting ”naturligt”. Till dessa egenskaper kopplade man på specifika yrken. Kvinnor dominerar vårdröket (omsorgsfull), män dominerar industriyrket (stark).

2) Därefter nedvärderades allt som var feminint. Allt som var maskulint gjordes till norm och fick därför högre status. På så sätt fick omsorg lägre status än produktion. Det vill säga, omsorgsycket (kvinnodominerat) fick systematiskt lägre löner än byggarbete (mansdominerat).

3) Man skapade två distinkta sfärer: Den privata sfären och den offentliga sfären. Eftersom kapitalismen organiserar arbetsmarknaden utifrån kärnfamiljen, placerades kvinnor i den sociala reproduktionen (hemmet) och män i produktionen (arbetslivet).

Det gjorde att kvinnor stod utanför produktionen, alltså utan pengar. Män kopplades till produktionen och det offentliga, män tjänade pengar. Kvinnor hamnade i direkt beroendeställning till män.

Institutionen kärnfamiljen är effektiv och krävs för att kapitalismen ska fungera, men kvinnorna är samhällets förlorare

med denna logik. Kvinnor har idag *dubbel* arbetsbelastning: lönearbete och hemarbete. Allt arbete hon utför, oavsett plats, har lägre status och lägre inkomst.

I yrkesgruppen undersköterskor inom hemtjänst och äldreomsorg är 92 % kvinnor. Hemservice är det yrket i Sverige med lägst medellön; ett serviceyrke i hemmet. Det är ett självklart resultat av ett kapitalistiskt system. Kvinnodominerat, privat sfär, omsorg.

Även restaurang-, service- och vårdsektorn har låga inkomster och dåliga arbetsvillkor. Mat, service, vård, omsorg. Det vill säga: social reproduktion.

4) Industrialism och kolonialism, under 1700-talet och framåt, innebar att adel och borgare blev folkets främsta arbetsgivare. Kapitalet som alstrades ur denna produktion tillföll aristokratin.

Det är mot denna bakgrund som det ekonomiska systemet kapitalism ska förstås. Ett system som enbart fungerar med uppdelningen av människor i klasser: borgarklass och arbetarklass.

Kapitalismen kräver en samhällsordning där någon *äger* produktionsmedlen (borgarklass), och någon *producerar* (arbetarklass).

Den ena äger allt, den andre ingenting. Den ena äger kapital, den andre producerar stora mängder kapital men får själv inte äga i närheten av vad den faktiskt producerar. På så sätt legitimeras det faktum att en VD eller riskkapitalist tjänar abnormt mycket mer än en arbetare på golvet.

Nyliberalismens intågande under 1980-talet har gjort att de ekonomiska skillnaderna har ökat markant. En VD i ett stort

industriarbetare tjänar idag 55 gånger (!) så mycket som en industriarbetare. 1980 var det 4,9 gånger så mycket. Det visar LO:s årliga granskning 2018.

Kapitalism *är* skillnader i inkomster, kapitalism *är* ekonomiska klyftor, kapitalism *är* klasser. Ägare och arbetare.

Det är därför man aldrig kommer att utjämna ekonomiska klyftor i ett kapitalistiskt samhälle – politiker som påstår det ljuger. Tvärtom kommer man alltid att se ekonomiska klyftor, och ökade sådana.

Så inte bara kan man med kapitalismen förklara varför en VD tjänar så ofantligt mycket mer än den ur arbetarklassen som sliter på golvet i samma företag. Det förklarar också de stora klyftorna mellan olika tjänster i samma sektor.

Tidigare tjänade en läkare (mansdominerat) mycket mer än en sjuksköterska (kvinnodominerat), och inte i rimlig proportion till deras utbildning. Idag finns det fler kvinnliga än manliga läkare, därför har läkarnas löner sjunkit.

5) Kapitalet går alltid före allmännyttan i kapitalismen. Det gör att kapitalismen sätter näringslivets tillväxt framför välfärdens behov. Sett till offentlig och privat sektor har det också skett en könsuppdelning. Kvinnor arbetar oftare inom välfärden (det offentliga), män arbetare oftare i privat sektor.

Mäklare i privat sektor har några av landets högsta löner. Mäklare, vars arbete är att sälja bostäder till högstbjudande, driva upp priser på en bostadsmarknad och samtidigt avsäga sig allt ansvar för transaktionen. Ett totalt meningslöst arbete i ett socialistiskt samhälle, men ett fullkomligt logiskt i ett kapitalistiskt.

Dessa faktorer är de historiska och politiska förklaringarna

till varför exempelvis omsorgsyrken har systematiskt lägre löner än industriyrken.

Det är ingen naturlag, tvärtom är detta mycket samverkande processer. Men det är svaret på varför inga politiker talar om det. De vet att det inte går att förändra detta inom det kapitalistiska systemet, eftersom det är kapitalismens själva logik. I princip alla de svenska politiska partierna värnar näringslivet framför medborgarna. Medborgarna har nu blivit kunder.

Nyliberalismen eldar på kapitalismens redan hierarkiska klassamhälle. Det är efter 1980-talet som ojämlikheten skenade i Sverige, som nu är det OECD-land i världen där de ekonomiska klyftorna växer som snabbast.

På 20 år har antalet miljardärer i Sverige ökat med 400 %. Mellan 1995 och 2016 ökade den genomsnittliga kapitalinkomsten med 500 %. Hälften av Sveriges BNP kontrolleras av 187 svenska miljardärer.

Sedan början av 1980-talet har stressen i arbetslivet ökat. Mellan år 1981 och 2000 ökade de arbetare som upplevde stress på jobbet från 13 till 22 %.

Stress gör dig sjuk. De som upplever mest stress är anställda inom handel, hotell och restaurang, vård, omsorg och utbildning. Vård- och omsorgssektorn är den sektor med flest sjukskrivna medarbetare. Detta är sektorer som drabbats hårt av liberaliseringen och det som kallas för New Public Management (NPM).

NPM är när man styr offentlig verksamhet enligt kapitalistiska principer. Det handlar om att göra icke-mätbara faktorer mätbara med poängsystem, siffror och betyg. Enbart det mätbara har ett värde i NPM.

Sociala och empatiska insatser är inte mätbart och därför saknar det värde. Det gör att många offentliga sektorer fick ökad administration, större krav på ”siffer-effektivitet” och i slutändan sämre arbetsvillkor.

Ungefär 500 personer dör årligen av stress på jobbet, enligt en aktuell rapport från Arbetsmiljöverket. Dessa stressrelaterade dödsfall tros öka i framtiden.

David Graeber skriver i boken *Bullshit Jobs* att man i början av 1900-talet räknade med att teknologin skulle göra så att vi bara skulle behöva jobba 15 timmar i veckan i framtiden. Men istället har arbetet ökat, inte minskat. Trots teknologiska framsteg, automatisering och tillväxt.

37 % av britterna tycker att de har helt meningslösa arbeten. Arbeten som inte bidrar till någonting i samhället. Om så många människor upplever att de jobbar med saker som inte bidrar till någon samhällsnytta alls, hur kan man då förvänta sig att de ska känna glädje och stolthet över sina arbeten?

Det finns dessutom en kultur i kapitalismen att arbete ska *definiera* människan. I vissa branscher är det tydligare än i andra. Möjligtvis är detta som tydligast i bullshit jobs-branscher. Mäklarna, reklamhöjdarna... De existerar enbart för att kapitalismen kräver det.

Att låta arbete definiera människan är ett nyliberalt sätt att se på människan som marknadskapital. Jag och du är som varor på en marknad, arbetsmarknaden. På Nova Cafe i Montana, USA, har över 30 anställda tatueringar in företagets logotyp på sina kroppar.

Individer är inte längre privatpersoner, utan varor som byts och köps på en marknad. Kapitalismen vill suddas ut gränserna

mellan jobb och fritid, mellan privatliv och arbetsliv. Människorna ska införliva företagets värderingar i sina kroppar och liv. Människor ska representera sitt arbete, även när de inte arbetar. Man *är* vad man jobbar med.

Ägarna är arbetsköparna. De äger inte längre bara arbetarklassens arbetskraft, utan helt plötsligt (när man införlivat företaget i privatpersonen), så äger de deras persona, liv och fritid. Det gör att människan känner sig dels alienerad från sitt sanna jag, sin privatperson. Eftersom de alltmer blir sitt arbete.

Människan förlorar viktiga värden. Man har två möjliga strategier: att antingen separera arbete från fritid eller att helt införliva arbetet i sig själv.

Kvinnor sysslar mer med separationen. Alla kvinnor som har en arbetsprofil och en privatprofil i sociala medier. Kvinnor som börjar uppträda som en ”professionell person” och en ”privatperson”.

Kvinnor inom kapitalismen har alltid bestått av olika roller som ständigt behövs separeras. Det ena, sedan det andra. Aldrig hel. Aldrig fullständig. Aldrig människa.

Disciplinering av kroppen

I Korinthierbrevet kan man läsa: »Istället tuktar jag min kropp och tvingar den till lydnad, för att jag inte själv på något sätt skall komma till korta vid provet, när jag predikar för andra.»

Kristendom har alltid handlat om självdisciplin, självbehärsknung och självkontroll. Det är värden som kapitalismen, och senare nyliberalismen, bakat in i sin ideologi.

Vårt samtida sätt att arbeta vilar på ett luthersk arv och på idén om den disciplinerade och ”moraliskt riktiga” människan.

Hon som är flitig och strävsam. Duktig och driven av sina egna prestationer ser hon till att allt hon gör blir mätbart, därför värdefullt.

Kapitalismen är mån om två saker: att skapa ideal kring en disciplinerad kropp samt att faktiskt disciplinera kropparna. Det ser ut på olika sätt.

Kvinnor har inte tvingats använda korsetter för att de gjorde deras tillvaro enklare. Tvärtom bidrog korsetten till att kvinnors rörelsemönster blev mindre och andningsmöjligheterna sämre.

Man vill begränsa hennes liv. Kvinnan hör hemma i den privata sfären, enligt kapitalismen, och en kvinna ur aristokratin behöver inte ha praktiska arbetskläder. Hon är ett ting.

Att kvinnor idag använder läppstift hon inte kan äta ordentligt med, klär sig i högklackade skor hon vinglar fram i, sprayar sitt hår så att hon inte kan använda cykelhjälmen korrekt och bär kjolar hon inte kan röra sig fritt i, handlar självklart inte om att det är varken praktiskt eller skönt (det förstår alla att det inte är). Utan det är ett sätt att införliva den kvinnliga könsrollen. I slutändan är det en disciplinering av kroppen.

På samma sätt fungerar bantning, dieter och allt annat kvinnor gör för att uppehålla sig med sina kroppar. Män förväntas också disciplinera sina kroppar, inte på samma sätt eller i samma utsträckning. Men ändå – ömsom disciplineras, ömsom missbrukas.

Disciplining gendered bodies handlar om hur män och kvinnor förväntas se ut, men också hur de förväntas röra sig. Alltså sitta, stå och gå. Disciplinering av kroppen sker i mångt och mycket inifrån.

Att som kvinna sitta, stå och gå korrekt handlar om att sitta, stå och gå *feminint*. Kvinnor tar upp mindre fysisk plats sett till hur hon använder sin kropp. Kvinnor sitter oftare mer ihoptryckt eller samlat, med benen i kors. Män är både vana vid och uppmuntras att breda ut sig.

Kvinnor är mer på sin vakt och har en högre gard uppe, än män. På grund av hot om våld är kvinnor mer måna om att hålla fysisk distans. Kvinnor använder mer ansiktsuttryck och icke-verbal kommunikation medan män använder mer verbal kommunikation, alltså ord.

Kvinnor använder mindre rörelser än män, sällan rör hon hela kroppen samtidigt. Män ägnar sig mer åt *hela* kroppsrorelser. Män lär sig att använda, men också missbruka, sina kroppar på ett mer vräkigt och aggressivt sätt. Män är mer aktiva rent kroppsligt än kvinnor. Kvinnor har tryckts in i en mer timid passform.

Att disciplinera människan är att göra henne upptagen med sina kroppsliga projekt, men också ett sätt att få henne att missa kapitalismens agenda.

En bantande, vinglig kropp i högklackat är ingen handlingskraftig kropp. Det är ingen strejkande kropp. Det är en kropp som införlivar allt vad kapitalet önskar. Kapitalet manifesterar sig på många sätt i den egna kroppen.

Idag lider kvinnor eftersom de dels är en del av produktionen, alltså den offentliga arbetsmarknaden, men ändå måste anpassa sig till den mycket begränsande könsrollen – utformad att passivisera henne i det egna hemmet.

Hon behöver spendera mer tid, pengar och energi för att sminka, fixa och disciplinera. Hon ska samtidigt arbeta och

vara en del av kapitalismens produktion. En mycket stor arbetsbörda för kvinnor.

Disciplinering av kroppen är en central del i kapitalismen. Länders lycka, framgång och välfärd mäts enbart i BNP, det vill säga ekonomisk tillväxt. Den hade (mer rimligt) kunnat mätas i psykisk hälsa, känsla av samhörighet, intellektuellt stimuli, utbildningsnivå, tid för rekreation och socialt kontaktnät.

Men nej, kapitalismen sätter ett likamedtecken mellan att vara en lycklig människa och att tjäna pengar. De mäter hur mycket vinst företagen gör och hur mycket befolkningen konsumerar. Kapitalismen sätter ett likamedtecken mellan ett lands framgång och dess tillväxt.

Det är orimligt och kommer aldrig att leda till en hållbar värld – varken ekologiskt, ekonomiskt eller socialt. Nyliberalismen förstärker detta. Den går i mångt och mycket ut på det mätbara. Siffror och betyg.

Kanske hålls olika tävlingar och utmaningar som medarbetarna med entusiasm förväntas delta i. Som att gå ett visst antal steg med stegmätare (återigen mätbara värden) på sin fritid. Den som går flest steg, alternativt bränner flest kalorier, vinner. Vinner vad? Den enda som vinner är kapitalet, arbetsköparen.

Det finns andra saker än regelbunden motion som bevisligen är ännu viktigare för vår hälsa: vår kost och vår sömn. Men på en nyliberal arbetsmarknad finns ingen kultur kring att sova mycket och ordentligt eller att äta mindre kött- och mejeriprodukter. Två saker som är bra för vårt välmående.

Kapitalet – med lobbyindustrier i frontlinjen – tjänar inte på att vi byter kost. De tjänar inte ens på att vi sover ordentligt. Tvärtom finns det ett enormt motstånd kring att lägga sig

i sömn och kost.

Många gånger rentav uppmuntras en slitsam tillvaro, det är någonting ”fint” att behöva få timmar sömn. *För mig räcker fem timmar gott och väl!* Det är därför vi har så kallade crunches (inom spelbranschen), övertid och dygnare. Det är därför vi har friskisdagar och utmaningar på jobbet med stegräknare, hälsobingo och plankan.

Det kan också handla om att hålla koll på och spåra vilka webbsajter anställda besöker under sin arbetstid, räkna hur många mail den skickar eller hur snabb svarstiden är. Meningslösa klädkoder är ett annat bra exempel på disciplinering av kroppar på en nyliberal arbetsmarknad. Eller så kontrollerar man att de anställdas stämplade tider verkligen stämmer på minuten med deras raster, toalettbesök och rökpauser. Övervakning kommer att bli ett allt vanligare inslag ju mer kapitalismen ”ruttar”, eller övergår till fascism. I många branscher har detta skifte redan skett.

Det finns många faktorer som kan förbättra vår hälsa. Arbetsgivaren har bara att göra med en av dem: arbetsvillkoren. Människor som har skälig lön, bra arbetsmiljö och ett schema med tid för återhämtning och reflektion mår bättre.

Att en arbetsplats lägger sig i de anställdas kost låter helt bisarrt, men få höjer på ögonbrynen när ”peppande” grupper på jobbet lovordar motion och träning. Det beror på att vi har en samhällsdiskurs kring disciplinering av kroppar via bland annat den egna träningen.

Det vill säga, den disciplinerade kroppen, den människa med mest poäng, har *störst värde*. Så fungerar nyliberalismen. Så fungerar kapitalismen. En sann grotesk ideologi.

Att förstå disciplinering av kroppen handlar om att lära sig hur kvinnor kan göra kroppsligt motstånd. Det kroppsliga motståndet kommer inifrån och manifesteras hela vägen ut.

Hon måste bli medveten om hur hennes rörelsemönster och disciplinering av kroppen försämrar hennes chans att göra aktivt motstånd. Hon behöver lära om. Lära sig att inte anpassa, förändra, föryngra, banta, försköna eller disciplinera.

Antidisciplin är en central del av en feministisk strategi för att försvaga kapitalismens struktur. Det är i antidisciplinen jag placerar den feministiska förgreningen fettaktivism, en nog så viktig del i ett kroppsligt motstånd.

Men det är också här jag placerar muskelbyggande kvinnor. Tatueringar, lättja och promiskuitet likaså. Antidisciplin har alltså ingenting med kroppsform eller träningens vara och icke-vara att göra.

Antidisciplin är att göra motsatsen till vad som förväntas, och inte sällan avkrävs kvinnor, i ett kapitalistiskt och patriarkalt samhälle. Det är ett sätt att markera: vi ställer inte upp längre. Antidisciplin är kvinnligt motstånd.

Fritid och fri tid

Adorno skrev om det vi kallar för fritid och fri tid i sin essä *Free Time*. I en kapitalistisk ekonomi producerar arbetarklassen så mycket att den inte har ork att göra någonting meningsfullt när den inte producerar.

Att läsa, förkovra sig, skapa musik, vara kreativ, fortbilda och ägna sig åt sitt inre liv är inte hobbies, menar Adorno. Det är en del av att vara *människa*.

Att komma hem från sitt arbete innebär för många att en-

bart orka tillgodogöra sig de mest basala behoven som mat och sömn. Kapitalismen gör att vi varken hinner eller orkar vara människor fullt ut. Vi är inte fria, vår tid är inte fri.

Hartmut Rosa skriver i *Alienation & Acceleration: Towards a Critical Theory of a Late-Modern Temporality* om alienation relaterat till tid och arbete. Kapitalismen och teknologin har gjort att allting går snabbare hela tiden; men allting står ändå still. Trots effektivisering, går vi ändå inte framåt. Alienation uppstår i en slags tidsparadox.

Någonstans i denna tidsparadox finner man svaret på varför kvinnor av samhället anses ha färre hobbies än män. OECD mätte 2015 hur mycket obetalt hushållsarbete män utför, i minuter. Som exempel ligger danska män i framkant, de utför 186 minuters hushållsarbete.

Svenska män utför 154 minuter, till skillnad från svenska kvinnor som lägger 207 minuter dagligen på obetalt hushållsarbete. Sverige hamnar därför på en 11:e plats.

Kvinnor har mindre fritid. Kvinnor gör mest av rutinmässigt arbete, det arbete som återkommer dag efter dag. 50 % av alla män tycker att sysslorna delas upp lika. Bara 5 % av kvinnorna tycker att männen gör mest hemma.

Självisikten i tidsbegreppet leder till en bristande insikt i vem som egentligen ges möjlighet att odla djupa och stabila hobbies. En brittisk studie visade att män lägger ungefär fyra timmar varje vecka på rena hobbies, medan kvinnorna spenderar två.

Historiskt sett är det är kvinnor som stickat, virkat, vävt, sytt kläder, läst kokböcker, gjort konsthantverk och keramiska koppar, blandat huskurer och häxbryggerier, berättat spökhistorier

för varandra och sedan för sina barn, sått frön och odlat växter.

Problemet är att dessa aktiviteter dels är så sammankopplade till hemmet (den privata sfären) och dels till det som måste göras (plikt). De anses inte vara hobbys.

Män säger ofta att kvinnor inte har några hobbys, fastän att hon har minst fem. »Jaha, du menar örterna i fönstret och växterna på balkongen, det är väl ingen hobby.« Ingen hobby, menar man, eftersom det är i skärpunkten mellan hemarbete och plikt.

»Jaha, du menar naglarna, nagelkonsten och de hundratals nagellacken, det är väl ingen hobby.« Ingen hobby, menar man, eftersom det är i skärpunkten mellan allmän hygien och att »göra sig till kvinna».

Det allra mesta som män tar sig an på sin fritid anses vara hobbys; men sällan fungerar det samma åt motsatt håll.

Eftersom män givits, och givit varandra, majoriteten av utrymmet i populärkulturen, litteraturen och andra former av narrativ är vi vana vid att se och registrera stereotypa »manliga» hobbys. Hobbys är någonting man ska *lämna hemmet* för att utöva, och det har män generellt större möjligheter att göra.

Problemet med många av kvinnors hobbys idag är att de antingen knyter henne ännu starkare till hemmet – genom växter, matlagning och stickning. Eller starkare till sin kropp – genom hudkrämer, serum, inpackningar och den nyliberala idén om »kvinnlig self care».

Hon fokuserar på hemmet eller kroppen, vilket inte är särskilt underligt. Costa & James menar att kvinnan köper saker till sitt hem eftersom hemmet är det enda beviset på att hon existerar.

Samhället strukturerar alltid kvinnors intressen som lägre stående, med lägre status. Samma mönster återfinns i kulturella kanon och idéer om »god smak». Hon är på sin höjd irrelevant, oftast vulgär. Kvinnors intressen och ämnesområden nedvärderas systematiskt i såväl kapitalismen som i patriarkatet.

Det är det som gör att Iggy Pop krälände halvnaken på scen hamnar i musikens historieböcker, medan Nicki Minaj krälände halvnaken på scen förkastas som vulgaritet och dålig smak. Finkultur har aldrig varit ett allmänhetens rum som inkluderat rasifierade kvinnor.

Vad som är finkultur och fulkultur har alltid bestämts av den vita hegemonin och överklassen. Det är enbart ett sätt att sortera in människors produktion och skapande i moraliskt bra och moraliskt förkastligt. Den goda smaken, den »rätta» estetiken, är en man – inte en kvinna.

Människan är en skapande varelse, människan gör kultur. Det är så vi har utvecklats som art, det är så vi särskiljer oss från många andra arter.

Men idag finns allt mindre ork och tid för kultur. Kapitalismen har aldrig gillat människans egna bildning, därför är underhållningen vi bjuds på i tv-apparaterna och de offentliga rummet innehållslös och antiintellektuell.

Alla budskap måste först göras till samhällsdiskurs och där efter avkodas, menar Stuart Hall. Det är uppsättningen avkodade budskap som har effekt, influerar, underhåller, instruerar eller övertygar.

Dessa budskap har direkt perceptuella, emotionella, ideologiska och beteendemässiga konsekvenser. Kort och gott: det du hör och ser, påverkar *hela dig* som person. Din världsbild, din

självbild och din politiska övertygelse.

Kultur är kanske inte så mycket en uppsättning saker (filmer, böcker och tv-serier) som det är en uppsättning praktiker, menar Hall. Kultur är något som produceras för att bära mening till mottagaren, det vill säga åskådaren.

Kultur påverkar, influerar och inspirerar mottagaren. Kultur gör så att mottagaren kan förstå sig själv och sin omvärld. Budskap och mening är det som ger varje person en känsla av egen identitet, av vilka de är och med vilka de tillhör.

USA påverkar våra normer och värderingar. De har haft närapå populärkulturellt monopol i och med Hollywood. Det gör att attityder och värderingar i amerikanska filmer och tv-serier påverkar hela västvärldens attityder och värderingar.

USA är ett mycket kapitalistiskt och nyliberalt samhälle; dessa idéer och föreställningar har givetvis sipprat in i vårt kollektiva omedvetna. Hollywood, Walt Disney och Marvel är inte oväsentliga. De är faktiska opinionsbildare i våra liv och i vår samhällsdiskurs.

Det påverkar vår politik. Det påverkar synen på samhället, människan och hennes relationer. »Walt Disney is the most dangerous man in America«, löd Adornos klassiska citat om kulturindustrin Disney.

Framförallt är det viktigt att konstatera, menar Hall, att kulturella budskap inte är något som man inbillar sig, eller som bara ”finns i huvudet”. Kultur organiserar, styr och dirigerar oss. Kultur har därför verkliga konsekvenser.

Detta brukar kallas kulturell hegemoni, ett begrepp som myntades av Gramsci, och som var en del av *Critical Theory* och Frankfurtskolan.

Kapitalismens kulturindustri gör två saker: göder missnöje samt uppmuntrar till konsumtion. Så fortgår den icke-skapande människan.

I en cirkel av arbete, orkeslöshet, uttråkning, antiintellektualism, missnöje, ha-begär och konsumtion. Runt, runt. Vi är inte fria och autonoma, utan lever i en ”illusion av fritid”, menar Adorno.

Även Rosa skriver om vår fria tid, som endast en chimär. Att vi, trots att vi är ”fria”, gör saker vi inte vill. Planlöst surfar på nätet, zappar på tv:n. Tittar på reality-program som skapar ett större ha-begär och en kraftigare köplust. Det gör människan otillfredställd och avundsjuk.

Du är, vad du *inte* äger. Vi stänger av för att orka med.

Eller så ska vi sysselsätta oss med att renovera på vår fritid. Köpa nya möbler, tapetsera, riva en vägg, byta ut fungerande vitvaror. Slit och släng, ständig förändring och konsumtion; det är kapitalism. Inte heller det förändringsprojektet blir någonsin klart, hemmet är i ständigt behov av ”förbättring”.

Det skapar en alienation, där vi tenderar att bli utmattade och utbrända för att vi inte är i kontakt med oss själva och vår omvärld på ett meningsfullt sätt.

Varje dag som passerar blir människans förfrämligande inför den egna omgivningen större, inte mindre. Istället för genuina sociala band som knyts, bryts tillvaron upp i ting, tillfälligheter, isolering och reifiering.

Vår samtid vurmar för produktion och den producerande människan. Att åtnjuta, den av arbetarklassen vunna, semester-rätten innebär att få många frågor om vad man ska *göra* (producera) under tiden.

Det viktigaste, i ett kapitalistiskt samhälle, är att fylla all sin fria tid med icke-frigörande aktiviteter: mer konsumtion och produktion. Att enbart svara »vila«, räcker inte. Att svara »göra ingenting«, är närmast provocerande.

För att kontrollera arbetande människor används saker som tidsscheman, klockor, övervakning och straff. Arbeta är alltså inom kapitalismen en form av disciplinering, snarare än en nödvändighet för samhället. Man är rädd för den lata och odisciplinerade människan.

Foucault menar att bevakning är effektivare än straff, eftersom makten då börjar verka i och genom den sociala kroppen. Alltså genom den arbetande människan själv. Inte uppifrån.

Kapitalismen tror att piskor och morötter behövs, för att deras människosyn är djupt cyniskt. Kapitalismen tror att när vi inte konkurrerar med våra egna liv och kroppar, på en marknad där vi görs till varor, kommer vi inte att anstränga oss.

De tror att det bidrar till passivisering. Därför avskyr kapitalismen arbetstidsförkortning, semesterrätt, LAS, a-kassa och arbetsrätt. Den svenska högern har under 100 år av demokrati konsekvent röstat nej till alla reformer som gett arbetarklassen mer frihet och bättre livskvalitet.

Den nyliberala agendan är att få oss att känna att vi *är* våra arbeten. Privatpersonen är arbetaren. För då kan man också säga att det som går dåligt på arbetet, eller om man är arbetslös – det är individens fel.

Inte systemets. Inte den ekonomiska strukturens. Inte kapitalismens. Inte arbetsmarknadens. Utan ditt, och mitt. Vi utan fri tid.

Globaliserad marknad

Det allra enklaste sättet att exemplifiera kapitalismens största inbyggda problem är att använda H&M. Den nykoloniala relationen mellan globala Nord och globala Syd utkristalleras här.

H&M:s aktieägare röstade på deras årsstämma i maj 2019 nej till förslaget om att införa levnadslöner för sina underleverantörer. De röstade alltså nej till levnadslöner för de som syr de kläder som företaget säljer, vars vinst sedan aktieägarna plockar ut.

En av de aktieägarna är Liselott Tham som har en förmögenhet på 27 miljarder kronor. Årligen gör hon en helt passiv utdelning på miljonbelopp. Är det rimligt? Att inte behöva arbeta, så som arbetarklassen tvingas göra, men ändå äga 27 miljarder? Är det rimligt?

Ägarna av företaget sitter dels på mångmiljardbelopp, dels bestämmer de över arbetarnas liv och arbetsvillkor. Textilarbetarna finns i bland annat Bulgarien, Turkiet, Kambodja och Indien. Arbetarna producerar ett större värde än vad de själva får i lön, och arbetarna kan inte själva välja eller styra över sitt arbetsliv.

Runtom i världen finns det textilarbetare som inte äger någonting, som tjänar 2,62 kronor per timma och som arbetar extremt många timmar varje dag. Sean Sophal och hennes kollegor i Kambodja jobbar 12 timmar om dagen, sex dagar i veckan. Även om det står 8 timmar i kontrakten. Efter flera års facklig kamp har landets minimilöner höjts till 100 dollar i månaden, det är cirka 755 svenska kronor.

I intervjun *Levnadslön eller enklare design* på Kollega.se säger Sean Sophal: »Vi har inte råd att hyra en bra bostad. När vi

behöver äta måste vi köpa den billigaste maten på gatan utanför fabriken. Det är inte nyttig och näringsrik mat. När vi har semester får vi stanna på våra rum vid fabriken, för vi har inte råd att åka hem till våra familjer. Blir vi sjuka får vi köpa medicin utan att ha talat med någon doktor. Sjukhus har vi inte råd att besöka.»

Inom kapitalismen finns en antagonistisk, alltså olöslig, konflikt. Exemplet med H&M:s aktieägare i Sverige å ena sidan och textilarbetarna i Kambodja å andra sidan visar denna olösliga konflikt.

Ägaren å ena sidan och arbetaren å andra sidan. Kapitalet å ena sidan och arbetarklassen å andra sidan. Fattiga människor bor trångt, äter dåligt, kan inte besöka läkare och har ingen semester. Rika människor blir med enkelhet rikare, äldre och friskare. Kapital alstrar kapital; fattigdom dödar.

Utveckling och underutveckling går hand i hand, menar man i den marxistiska så kallade beroendeteorin. Vi kan ta Taiwan som exempel. Det självständiga Taiwan är ekonomiskt beroende av kolonialmakten, alltså globala Nord och Sverige. Det gör Taiwan till osjälvständiga.

Genom imperialism och multinationella storföretag (monopolkapitalism) utövar globala Nord kontroll över fattiga utvecklingsländer. Globala Syd exporterar sina varor till marknaden och är i beroendeställning, trots formell avkolonisering och ”självständighet”.

När marknadsintressen, vinst och tillväxt får styra måste andra saker bortprioriteras. Marknadskonkurrensen kräver tillväxt för att inte slås ut, samtidigt som riskkapitalister och aktieägare kräver vinst.

För en riskkapitalist som äger en friskola är alltid vinst och tillväxt viktigast. Det är viktigare än utbildningens kvalitet, elevhälsa, bra löner och schyssta arbetsvillkor för personalen. Kapitalismen struntar i det. Och i det globala klädföretaget blir tillväxt viktigast, oavsett om den är schysst eller skit för klimatet och textilarbetarna.

Hundra företag var ansvariga för 71 % alla fossila utsläpp i världen mellan 1988 och 2017. Globala Nord äger marknaden, men det är globala Syd som beskylls för utsläppen. Tillväxten i globala Nord, i den framväxande kapitalismen, åstadkom underutvecklade länder i globala Syd genom utsugning av naturresurser.

Företag i kapitalismen kommer aldrig att självmant ställa om till en hållbar produktion – varken ekologiskt, ekonomiskt eller socialt. Det krävs lagar och regler, där inte tillväxt prioriteras före alla andra värden.

Beroendet har pågått i hundratals år. Globala Syd producerar exportvaror åt globala Nord, utan att de får ta del av vinsten. Det här är en fråga om både etnicitet, kön och klass.

Surrogatmödraskap och prostitution

Det är skrämmande tydligt att kvinnors kroppar får agera (icke-levande) maskiner, mer än mäns. Surrogatmödraskap är idag en global industri som årligen omsätter 13,5 miljarder kronor.

Mellan den beställande parten, det vita och välbeställda paret, och surrogatmodern, den rasifierade och fattiga kvinnan, upprättas ett kontrakt. Det kontraktet innebär att surrogatmodern – kvinnan som insemineras med en vit mans sperma och

en vit kvinnas ägg – avtalar bort rätten till sin egen kropp.

Hon får inte göra abort. Hon får inte ha kontakt med barnet efter förlossningen. Att genomgå en förlossning är varken smärtfritt, riskfritt eller komplikationsfritt. Depressioner, havandeskapsförgiftning, missfall och dödsfall är förekommande.

Surrogatmödraskap är ingenting annat än handel med kvinnors kroppar. Det är jämförbart med trafficking och prostitution. Kvinnor slutar att vara självbestämmande i samma sekund hon inser att hon inte kommer att överleva utan att sälja sin kropp, sin livmoder, sin sexualitet och sin existens.

Den altruistiska surrogatmodern existerar lika lite som den lyckliga horan. Undersökningar visar att det är ungefär 0,2 % av alla surrogatmödraskap som är så kallat "altruistiska". Det enda myten om den altruistiska surrogatmodern och den lyckliga horan gör är att normalisera och rättfärdiga de industrier som gör kvinnor till varor på en marknad.

Det är ett systematiskt förtryck som begränsar hennes livsvillkor, rättigheter, livslängd, hälsa och livskvalitet. En dubbel bestraffning sker för dessa kvinnor. För det första när hon befinner sig i de allra lägsta samhällsskikten och för det andra när hon tvingas varufiera sin kropp och sälja dito till människor i de övre samhällsskikten.

Detta är ett patriarkalt problem, som förvärras av kapitalismen. Kajsa Ekis Ekman skrev en bok om surrogatmödraskap och prostitution. Om likheterna sinsemellan och om att göra kvinnor till varor.

Så här skriver Ekman om prostitution: »Prostitution är i grunden inte ett kapitalistiskt fenomen, utan ett patriarkalt. Det uppstod inte automatiskt för att människor började handla

med varandra, utan har sina rötter i förhållandet mellan män och kvinnor. Men när prostitutionen inlemmas i en avancerad och långt gången marknadsekonomi görs hela detta komplexa maktförhållande till en vara.«

89 % av de prostituerade vill lämna prostitution men saknar försörjningsalternativ, visar en internationell rapport. Det är ett tillräckligt argument för att vi aldrig etiskt kan försvara prostitution.

Historiskt sett har prostitution handlat om män som köper kvinnors kroppar. Som om kvinnans kropp vore allmångods, som om sex vore en rättighet. Som om hon är en vara.

Från antikens och hela vägen fram till idag. Horor, sköcker, sedeslösa – allt möjligt har kvinnor kallats. Bottensats och berglärka. Det mesta har beskyllts just prostituerade kvinnor. Ändå vet man att ungefär hälften av alla män i Europa våldtog kvinnor under medeltiden, senmedeltiden och framåt in i perioden av att mörda just sedeslösa "häxor".

Män har aldrig haft någon skuld eller ansvar i våldtäkter, trots att det är de som våldtar. Detta är en struktur som lever kvar än idag, eftersom kvinnors motiv och sanningsenlighet ständigt ifrågasätts. Inte mannens handlingar.

Under 1500-talets svälttider i Europa gick kvinnors löner ner radikalt; de tjänade då en tredjedel av mäns redan låga lön. Detta ledde till att extremt många kvinnor tvingades prostituera sig för att tjäna sitt uppehälle. För att överleva.

Under denna period, något Silvia Federici skriver om, införde staten bordeller och såg prostitution som något som kan liknas vid dagens "public service". Givetvis motsatte sig inte kyrkan detta, eftersom kyrkan är en maskulin institution.

Män har alltså uppfört ekonomiska, sociala och kulturella system där kvinnan dels inte ges fullvärdigt människovärde, dels har färre rättigheter, dels görs till en vara som de kan köpa och slutligen exploatera på olika marknader. Det här är system med patriarkala och imperialistiska rötter. Kvinnor som lagts ut till försäljning på en kapitalistisk marknad.

Organdonation fungerar på liknande sätt. Idag är organdonation en global industri, där de som behöver pengar säljer sina organ till den som betalar mest. Precis som varor på en marknad, går delar av arbetarklassens kroppar till högstbjudande köpare.

Prostitution och surrogatmödraskap är ingenting annat än en maktutövning. Mäns makt över kvinnor, rikas makt över fattiga och vitas makt över svarta.

Det är en överklassens utsugning av under- och arbetarklass; en överklassens exploatering och varufiering av under- och arbetarklassens kroppar och liv. Återigen i synnerhet svarta och bruna kvinnors kroppar.

Kvinnors liv förklaras ibland utifrån idén om hennes fria vilja. Att hon exploateras är hennes val. Kvinnors ruttna livsvillkor rättfärdigas genom att säga att det var hon själv som valde det. Prostituerade hon sig? Ingen *tvingade* henne! Genomgick hon en graviditet och sålde barnet? Ingen *tvingade* henne!

Man missar att förklara den materiella verklighet som ligger till grund för kvinnors liv. Feminism är inte allas rätt att *göra* vad de vill; feminism är människors lika sociala, politiska och ekonomiska rättigheter. Lika rättigheter till människans frigörelse.

Fascismens framväxt

Sverige har gått från att ha en stark välfärd, stor offentlig sektor, fungerande trygghetssystem och stor jämlikhet till att ha en svagare och privatiserad välfärd, mindre offentlig sektor, mer otrygghet och otrygga system samt mycket större ojämlikhet.

En stark välfärd byggdes upp genom decennier av föreningsliv, demokrati, folkbildning, statligt utjämnande ekonomi och socialistiska idéer.

Den slogs sedan sönder av marknadsekonomi, New Public Management och nyliberalismens idéer om den egna individens projekt samt individualism. Där blev medborgare helt plötsligt *kunder*. Samma tendenser syns i hela västvärlden, i synnerhet i Europa. Frankrike, Ungern, Italien, Danmark, Grekland, Storbritannien.

Ekonomisk ojämlikhet är så mycket mer än några kronor och ören mer eller mindre på människors bankkonton. För den breda massan, för majoriteten av människor, innebär ökad ojämlikhet även ökad bostadssegregation och gentrifiering, otryggare arbetsvillkor och gigekonomier, lägre inkomst, lägre pension, kortare livstid, sämre välfärd med exempelvis längre vårdköer. Det innebär sämre psykisk hälsa, fler arbetsskador och större socialt utanförskap.

Vad innebär det att ha en ideologi som går ut på produktion? Som går ut på produktiva, disciplinerade kroppar? Vad händer med de kroppar som inte passar in? De utstötta, svaga, anorlunda, de med funktionsnedsättningar. De har ingen plats i kapitalismen, för kapitalismen är en enförmig, homogen och funktionalistisk ideologi.

Kom ihåg: Människor dör inte i ett kapitalistiskt system för

att kapitalismen misslyckas. Människor dör för att kapitalismen nu genomför sin logik.

Nationalism, fascism och rasism hålls bäst tillbaka av jämlikhet. När ett samhälle blir mer otryggt och mer ojämnt får nationalismen grogrund. Det beror på att deras ideologi bygger på en separation av människor – vi mot dem. Nationalism bygger på människors rädslor inför olikheter.

Ekonomiska kriser bäddar för ökad populism. Det är därför Donald Trump rönte framgång i efterskalven av den ekonomiska krisen 2008. Det är därför Sverigedemokraterna vann väljarstöd när den ekonomiska ojämlikheten i Sverige skenat ytterligare efter den borgerliga regeringskoalitionens splittrande politik som fördes 2006 till 2014. Det är därför det populistiska Brexit röstades igenom 2016.

Ju mer kapitalism övergår till fascism, desto mer disciplinering av kroppar kommer vi att märka av. Det kommer att ta sig i uttryck i fler förbud och regler. Kanske rökförbud på uteserveringar, städer som somnar redan 23.00 på kvällarna, klubbar som får stänga.

Vi kommer även att se mer övervakning och angiveri – man uppmuntras ange en kollega som inte passar in eller en granne som ”stör”. Fascism är bokstavligen att foga sig. Antifascism är därför antidisciplin.

Ojämlighet göder missnöje, otrygghet och rädslor. Syndabocken blir dock aldrig de ekonomiska system som banat väg för detta (kapitalismen och nyliberalismen), utan syndabocken blir människor.

”De Andra” människorna. De svarta och bruna kropparna. Kvinnor. Asylsökande, flyktingar, migranter och invandrare.

Arbetarklassen.

Människor blir icke-människor. När ojämlikheten ökar, ökar rasismen. Alla som inte är norm görs till De Andra. Svarta människor avhumaniseras, och avhumanisering är alltid första steget mot mer våld. Det är därför vi ser hatbrott och våldsbrott mot homo-, bi- och transpersoner, mot rasifierade.

Det är därför vi ser polisvåld mot svarta, gravida kvinnor i Stockholms tunnelbana. Något som blir normaliserat och rentav rättfärdigas: »Hon stretade emot«, »hon sa emot«, »hon betalade inte«, »hon underordnade sig inte«. Hon fogade sig inte.

Det är därför svarta transkvinnor i större utsträckning än många andra grupper utsätts för dödligt våld. 369 transpersoner mördades 2018, av dessa var 62 % prostituerade.

Många diskrimineringsgrunder korsas här. Klass, kön och ras. Rasism innebär att De Andra måste underordna sig. När De Andra inte underordnar sig, är det fritt fram att ta till våld. De Andra är inte längre människor av kött och blod, utan avhumaniserade ting.

Vi vet att vi om bara tio, tjugo år kommer att ha miljontals klimatflyktingar på grund av klimatkrisen. Kapitalet fortsätter koncentreras till de få, tills ekonomin kollapsar.

Det kommer troligen att göda mer populism, nationalism och fascism. Alltså rasism. Ett mer fascistiskt samhälle innebär mer övervakning, fler patrullerade gränser, ökad tro på våld och bestraffning samt en separation av människor. Kvinnor är givetvis mycket utsatta i ett fascistiskt samhälle. Fascism är i grunden en hypermaskulin ideologi.

Alternativt får vi ett samhälle med mer solidaritet, en möjlighet att bygga nya samarbeten med socialistisk grund. Där

frihet och jämlikhet får genomsyra vår gemenskap.

En planet utan gränser. Vi vet inte, men vi *kan* påverka framtiden som individer och som kollektiv.

Vårt gemensamma

Detta kapitlet ska avslutas med ett citat ur ett tal som Olof Palme höll 1985, bara ett år innan han blev mördad:

»Jag känner en väldig tveksamhet inför alla de liberala och nyliberala slagorden om att man ska satsa på sig själv. Hävda sin styrka utan att bry sig om andra. Det är att predika egoism, och det blir ett kallt och ödsligt samhälle att leva i. Ett ensamt samhälle. Istället ska vi påminna om att vi människor behöver varandra. Vi behöver få känna att vi själva behövs. Inte bara för våra egna behov, utan också för andras skull. Att vi har en uppgift i det samhället som är vårt gemensamma. Jag har fått klart för mig att den övervägande majoriteten av medborgarna i det här landet håller med oss när vi säger att välfärdssamhället är något fint. Man tycker inte om förslag som försämrar människors trygghet. Det är bara så man kan hålla samman ett land, hålla samman generationerna. Det handlar aldrig om själviskhet. Det handlar alltid om att bry sig om.«

Ord

Ord. En del av kroppen men ändå skilda från den. När inte kvinnors kroppar direkt attackeras och exploateras, attackerar man vad kroppen producerar: ord. Ord har länge varit kvinnans främsta möjlighet att ta sig fram. Hennes främsta sätt att föra kunskap vidare, varna, berätta, fostra, sörja för, visa omsorg genom.

Det har också varit hennes enda maktmedel. När kroppsligt motstånd trivialiseras, finns ändå ord. När olika former av kapital systematiskt undanhålls, finns ändå ord. Det ter sig egentligen alldeles glasklart varför man attackerar just kvinnors ord.

Det är omöjligt att skriva om kvinnors kroppar utan att skriva om ord. Kvinnans tunga är en synnerligen tragisk historia. Bara att jag skriver det här säger någonting om vilka metoder och verktyg som kvinnor använder för att förklara, göra uppror och motstånd.

För när allt annat saknas, finns ändå ord. Det vilar en enorm tröst i det. När jag tänker på framtiden och icke-framtiden och planeten och icke-planeten, ser jag alltjämt ord.

Tankar som först är ett virrvarr av obestämd materia, gasform som blir till fast. Fast form i orden på mina papper. Först

när de får fast form ser jag vad jag menade, när jag tänkte, vad jag tänkte. Pedagogiskt lägger de sig efter varandra, ett efter ett. Visar innebörd, ger mening.

Mina ord blir sällan lag, det blir mäns. Slå i Bibeln eller i Koranen eller i valfritt lands konstituerande lagbok, för att bekräfta det. Patriarkatet utgörs av vad som kan kallas det falliska symboliska etablissemang (lag och språk).

Kvinnors ord avfärdas oftast som irrationella eller som ren och skär lögn. *Kanske ljuger hon för att få uppmärksamhet? Vi anmäler henne för förtal. Min son har minsann aldrig våldtagit, sådana slödder vet man aldrig vad de hittar på.*

Ord.

Orden trivialiseras och kallas för ”skvaller”. På grund av det tappar kvinnors ord den makt de egentligen besitter. Då betyder ett ”nej” inte ett nej. Ett ”nej” kanske rentav betyder ett ja. Framförallt spelar orden ingen roll, för det är med *kroppen* hon måste visa sitt motstånd, säger man i rättegången.

Våldtäkt, ja så okej. Stretade hon emot? Slogs med sina armar? Bet hon av kuken? Nöp med fingrarna? Hennes kropp, menar man, ska stå för majoriteten av motståndet.

Den kropp som via olika partiska institutioner och sexistiska samhällssystem begränsats och kuvats. Man förväntar sig att hon ska använda den kropp som samhället tagit ifrån henne. Vilken kropp?

Den vassa tungan

I Walt Disneys berättelse om den lilla sjöjungfrun, sjunger Ariel en sista sång till Ursula och tappar därmed sin röst. I originalberättelsen av H.C. Andersen sjöng hon inte. Häxan *skar* av

hennes tunga. Häxor, tungor, flickor.

»Men om du tar min röst, vad finns då kvar av mig?«, frågar den lilla sjöjungfrun. »Din underbara form, dina glidande rörelser och talande ögon« lyder berättelsen. Utan tunga kunde hon nu varken sjunga eller tala.

Kvinnors vassa tungor har länge stått symbol för ”kvinnlig list”, men också som ett potent vapen. Kvinnor har alltid historieberättat. Det var berättelser som präglade de husliga eldarna förr, det var ord och magi häxorna ägnade sig åt. Det är ord som formuleras i chatrummen idag. Genom historierna har de delat kunskap. Använt sin tunga.

Det är så kvinnor har berättat vilka växter som är giftiga. Det är så kvinnor har berättat vilka män andra ska hålla sig borta ifrån. Det är så kvinnor har löst konflikter, istället för genom krig. Det är så kvinnor med inlevelse berättat godnattsagor i den sociala reproduktionens namn.

Dessutom, visst är det så, när man inte har andra vapen att tillgå, någon annan makt, att man använder de medel som står till buds. Tungan. Det är det som skrämte, för en vass tunga kan skära som en kniv.

Tusentals år av historieberättande har gjort kvinnor till skickliga kommunikatörer. Hon kan säga samma sak som en man, fast med färre ord och med bättre stringens. Inte enbart eftersom det är en färdighet hon övat upp, utan eftersom det har varit en *nödvändighet* för henne, som ständigt blivit avbruten eller helt nedstygad.

Kvinnans vassa tunga har kommit att bli det instrument hon använder för att vägra att underordna sig, att foga sig, menar Federici. Bredvid horor och häxor var den grälände och olydiga

gifta kvinnan dramatikernas favoritkaraktär. Något Shakespeare porträtterar i sin pjäs *Så tuktas en argbigga* 1623.

Katarina är den äldsta dottern till adelsmannen Baptista. De bor i Padua. Shakespeare skriver i sitt drama att anledningen till att Katarina aldrig kommer att få en make är på grund av hennes häftiga humör, hennes vassa tunga.

Hennes yngre syster, Bianca, är mer foglig och har flera friare. Men det spelar ingen roll eftersom Bianca förvägras giftemål tills den dagen Katarina får en ring på sitt finger.

Efter många vändor med läraren Petruchio, som ifrågasätter allt hon säger och tvingar henne att hålla med om allt han säger, avslutas pjäsen. Inte med att skära av Katarina tungan, utan att tukta den. Hon håller en monolog för sina medsyststrar. *En hustru ska lyda sin make.*

När den lilla sjojungfrun förlorade sin röst kvarstod talande ögon och förförande höfter. »Nu är hon dum«, skrev H.C. Andersen.

Kvinnor som talar med stora bokstäver och svordomar har alltid blivit ansedda mindre intelligenta. Det är precis tvärtom. För vad är »fan jävla skit« om inte en perfekt symbol för någon som slutat foga sig.

Det hjälpte inte att Filomela »skrek »fan ta dig!«. Tereus våldtog henne ändå. Den grekiska myten finns nedskrivna av Ovid i *Metamorphoses* ungefär 43 f. Kr. Boken är hans magnus opus och har inspirerat otaliga män i den västerländska kulturella sfären, däribland Dante och Shakespeare.

Filomelas syster Prokne var gift med Tereus, som under en resa lovade Filomelas far Pandion att beskydda Filomela som om hon vore hans egen dotter. Istället för att använda den stere-

otypa beskyddarrollen, fick Tereus en aggressiv och bångstyrig lust. Han förde henne till en stuga i skogen, där han våldtog henne. Efteråt uppmanades hon att hålla tyst.

Men hon var inte så foglig som han hade önskat. Filomela trotsade hans råd, vilket ledde till att Tereus skar av henne tungan. Hon lämnades i stugan, oförmögen att tala.

Filomela var dock en skicklig hantverkare. Genom att väva in tecken i en duk lyckades hon berätta för sin syster vad Tereus hade gjort. Prokne mördade Tereus son och tillagade honom som en måltid till Tereus själv.

Allt eskalerar. Berättelsen slutar med att de alla förvandlas till fåglar. En näktergal, en svala och en härfågel. Nu är hon fri.

Den tigande kulturen

Föreställningen om att kvinnor är extrovert samtalande, snarare än introvert reflekterande, stämmer bara om man tar hänsyn till *miljön* detta samtalande äger rum.

En studie från 2012 visade att kvinnor talar 25 % mindre än män i möten på arbetsplatsen. En annan studie från 2013 visade att kvinnor var mycket mer troliga att bli avbrutna.

En tredje studie från 1998 visade att kvinnliga läkare blev avbrutna av sina patienter mer än vad de manliga läkarna blev. Och en fjärde studie från 1990 visade att pojkar i klassrum talade åtta gånger så mycket som flickor.

Kvinnor ges markant mindre utrymme att tala i akademiska och professionella rum. Däremot är det fastställt att kvinnor talar mer än män i hemmet och andra ”maktlösa” sfärer som exempelvis under familjemiddagar.

I formella och offentliga rum, i rättegångar, politiska möten

Ord

och klassrum – där både talar och avbryter män mer än kvinnor.

Den sociala kontexten och maktstrukturen avgör alltså vad som sägs, vem som säger det och med vilken emfas orden tas emot. Kvinnor talar i social reproduktion, män i produktion.

Detta mönster reproduceras även inom populärkulturen. BBC gjorde nyligen en analys av filmindustrin. De hade tagit exakt tid på talutrymmet män och kvinnor fått i samtliga Oscarsvinnande filmer år 1991 till 2016.

Bara i en film talade kvinnor mer än män, *Chicago* från år 2003. I alla de andra tjugofyra filmerna hade män mer talutrymme. Mycket mer, ration ser överlag ut att vara 80-20.

Vad spelade det för roll, kanske någon frågar. Det viktigaste är väl *vad* som sägs, inte hur mycket taltid någon ges. Både ja och nej. Den som talar mest, är normerande. Den som syns mest, är normerande. Det är så normer fungerar.

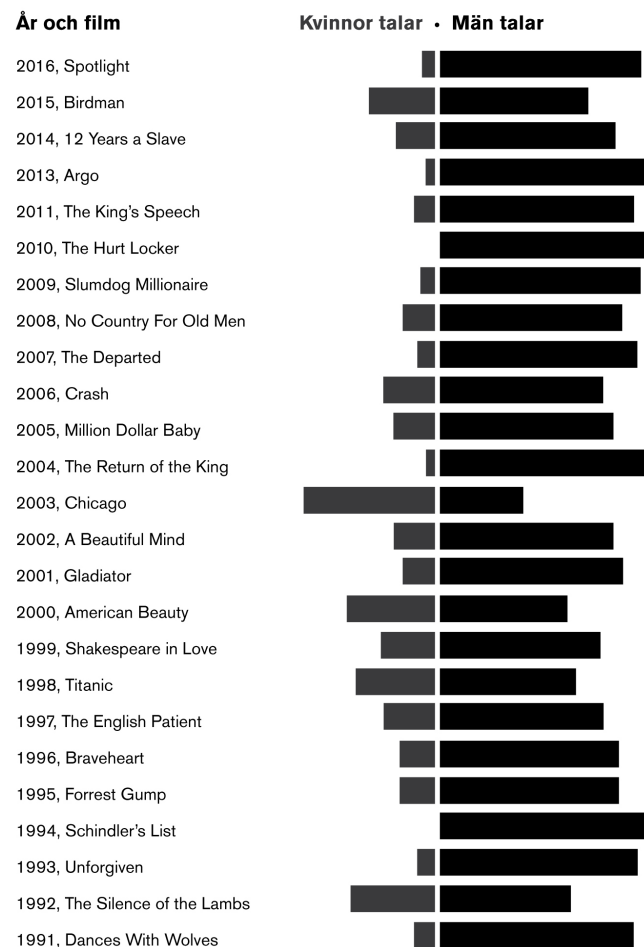
Dessutom, när man analyserar vad kvinnorna säger under de minuterna de får taltid, är det inte något progressivt talutrymme. Majoriteten av filmerna från Hollywood från 1930-talet och fram till idag misslyckas i det som kallas Bechdeltestet. Bechdeltestet är att två kvinnor, någon gång under filmen, ska prata med varandra. Och prata med varandra om någonting annat än män.

Män gör det jämt i filmer, talar med varandra om allt möjligt. Kvinnor talar oftast med män, och när kvinnor talar med varandra så handlar det sällan om politik, livet, intressen. De talar om män.

Det stärker idén om att kvinnors ord är triviala och ovidkommande. Kvinnor för inte handlingen framåt, utan kvinnor

Taltid i de filmer som vunnit Oscar för bästa film

Proportion av ord, talade av karaktärer med mer än hundra ord

Källa: Hanah, Anderson, The Pudding (BBC), 2018
2012 vann *The Artist*, som är en stumfilm.

är relationella, fokuserar på ett kärleksintresse och på män i sin omgivning.

Eller så kan vi titta på de tusen och åter tusen böcker som står i våra bokhyllor, på skolor, bibliotek och i hemmen. Där manliga författare fått föra fram sina beskrivningar av världen och människorna i den.

»She is not classically beautiful by any means and she is hardly young. Her off-the-shoulder soft sweatshirt showcases the right amount of her boobs, like two scoops of ice cream, soft and creamy. Her hair is cotton candy. Her legs are caramel.« Så lyder en av böckerna som Twitter-kontot @men_write_women exemplifierar med.

I en annan bok kan man läsa: »She was talking to an adolescent who was at the age when a girl can seem too voluptuous for her years, having womanly breasts and hips but the face of a child.«

Män porträtterar kvinnor från sitt perspektiv. En androcentrisk värld skapar androcentrisk kultur. Det skapar skeva idéer om kön, kropp och kultur.

Tillbaka till den ”verkliga” världen. Den verkliga världen är ett mycket bisarrt sätt dela upp vår materiella värld och den fiktiva. Genom att kalla estetik för fantasi och genom att det anses vara fiktion och ”hitte-på” trivialiseras maktstrukturerna som reproduceras i vår kultur ytterligare.

Vad spelar det för roll! Det är bara film! gapar tre tusen manliga regissörer och författare som sätter agendan och felaktigt porträtterar och skriver kvinnors kroppar, intressen och liv. Men okej, tillbaka till den ”verkliga” världen.

I den svenska nyhetsrapporteringen under 2018 fick kvin-

nor 34,9 % av allt medieutrymme. Det visar Rättviseförmedlingens rapport *Rättvisaren 2018*. Det har varit samma siffra sedan åtminstone 2016.

Tittar man närmre på vilka kvinnor som kom till tals, var det i synnerhet privatpersoner. Inte kvinnliga experter, talespersoner eller yrkespersoner. Män hörs som experter och yrkespersoner i 70 % av fallen, kvinnor i bara 30 %.

Vem som kommer till tals spelar roll eftersom de kan förklara olika företeelser i samhället, menar Rättviseförmedlingen. Den som får komma till tals kan påverka hur vi förstår vår omvärld. Till och med hur vi agerar.

De flesta kvinnor som kom till tals i svenska nyhetsmedier 2018 gjorde det som privatpersoner.

Myten om manipulation

Eva Illouz skriver också om ord: »Lögner och illusioner är det enda som kan göra våldet i sociala relationer uthärdligt. För att uttrycka det annorlunda: förnuftets outtröttliga försök att hitta och avslöja allt som är orimligt i våra övertygelser kommer att försätta oss i en tröstlös situation.«

I denna tröstlösa situation, det är däri kvinnor och systrar lever. När man har kommit underfund med ett och annat kring patriarkatets regler och ritualer hamnar man i ett helvetets limbo. Man är medveten om allt, men upplever att man inte kan göra någonting.

Allt och ingenting, på samma gång. I hennes mentala rum letar hon efter strategier för att slå sig fri i de fysiska rummen. Fri från våld, fri från kedjor, fri från bojor. Den tröstlösa situationen är olika från kvinna till kvinna. Som Audre Lorde sa:

»Jag är inte fri förrän alla kvinnor är fria, även om hennes bojor är skilda från mina.«

Och visst finns det något i det Illouz skriver. Kanske är det så att för att stå ut med våldet, använder kvinnor ord. Det plockar även bell hooks upp i boken *All about love*. Fast hooks menar att både kvinnor och män använder lögner och att lögner är integrerat i heterosexualiteten. Vi vet i princip inget annat sätt att forma relationer.

Det är en sorglig övertygelse många män och kvinnor far med, att det ingår i det heterosexuella kontraktet att ägna sig åt vita lögner eller svarta lögner eller vilka lögner som helst.

»Tillit är grunden i intimitet. När lögner förintar tilliten, så kan verklig anknytning aldrig ske«, skriver hooks.

Det finns olika skäl att lögner existerar i relationer mellan kvinnor och män. Män använder lögner som ett sätt att undanhålla information, ofta för att bibehålla maktpositioner och kapital. Kvinnor använder lögner som ett sätt att slippa bestraffning eller för att undvika konflikter.

Gaslighting kallas ett psykologiskt begrepp som innebär att information förvrängs och förvanskas så till den grad att den som utsätts tillslut vet varken ut eller in. Termen populariserades i och med en teaterföreställning 1938. *Gaslighting* innebär mentala trakasserier, där förövaren får sitt offer att tvivla på sitt minne, sin perception och sin psykiska hälsa.

Förövaren manipulerar offret så till den grad att personen tillslut faktiskt "blir tokig". I populärkultur har vi fått se det här ske i heterosexuella förhållanden där mannen övertygar kvinnan att hon är galen, som i till exempel filmen *Gaslight* från 1944.

Tyvärr straffas kvinnor till syvende och sist ändå. Den kulturella idén om kvinnan som professionell manipulatör och lögnmakerska har sedan länge spillt över inom våra samhällsinstitutioner. Man tror sig veta att kvinnor inte går att lita på. I rättsväsende, på arbetsplatser, i klassrummen, i hemmet. Även kvinnor gör detta.

Varje gång en kvinna säger att »nej, jag ska inte ha barn«, så säger alltid någon att »vänta du bara, så sa jag också«. Varje gång hennes manliga partner säger att »nej, hon vill heller ha barn«, så svarar personen motmot att »vänta du bara, det säger hon *nu* ja, snart sitter ni där«.

Där. Med tre grisiga ungar, en manipulativ morsa i ett misogynt rökmoln (?). För vad är det annars, om inte föreställningen att kvinnor inte förmår att veta vad de vill med sina egna liv och sina egna kroppar? Kvinnor förmår inte att vara uppriktiga och ärliga i sina intentioner, avslöjar dessa samhällets destruktiva attityder.

Hon måste sterilisera sig för att uppfattas som trovärdig. Tron om att hon vill någonting annat än vad hon säger, är den sexistiska idé som sedan också gör att hennes »nej« tolkas som ett ja.

Tanken att kvinnors »ja« betyder nej och »nej« betyder ja, gör att motparten tror att kvinnor i grunden är förvirrade, irrationella och att de inte går att lita på. Och framförallt: att kvinnor säger tvärtemot vad de menar. På detta vis rättfärdigas sedan till exempel mäns våldtäkter av kvinnors kroppar. Det är allt det är, och därför hatar jag det.

Hennes ord är infekterade sedan tusentals år tillbaka. Stereotypen om att kvinnor ljugar har sin början i den sexistiska

skapelseberättelsen i Bibeln där Eva till och med ljuger för Gud.

Ingen vet längre vad som är verklighet och vad som är dikt. Ironin ligger förstås i att de som diktat ihop denna idé om manipulativa kvinnor, är män.

Dessvärre reproducerar både kvinnor och män denna myt idag. Det är vanliga teman i populärkultur och dokusåpor. En amerikansk studie visade att de som tittar på reality-program som Bachelor, Jersey Shore och The Kardashians tror att det beteendet är naturligt.

I studien uppgav 63 % av kvinnorna att de har svårt att lita på andra kvinnor, 78 % tror att skvaller kvinnor emellan är normalt och 73 % tror att »bråk är en naturlig del av ett romantiskt förhållande«. Det är höga siffror. Det här är en av de myter som måste upphöra omgående.

Ett nej blir ett ja

Polisen: Kan du bedöma hur många gånger hon sa sluta?

Oskar: Fem gånger kanske, fem-sex gånger.

Sluta. Sluta. Sluta. Sluta. Sluta. Sluta. Det är sex gånger ingen bryr sig om kvinnors ord.

»Fyfan för äckliga fjortisluder som vill ha pengar och uppmärksamhet«. Det är däremot en gång samhället bryr sig om den misogynia idén att kvinnor skulle använda falskt vittnesmål som maktmedel.

Flickan i Bjästa som blev våldtagen av sin klasskamrat, i det uppmärksammade fallet 2010, tvingades att flytta därifrån. Pojken fick samhällets stöd. Den våldtagna fick begränsa sin frihet, istället för att den som våldtog blev frihetsberövad.

I artikeln *Objectification Theory – toward understanding wo-*

men's lived experiences and mental health risks exemplifierar författarna med hur kvinnor begränsar sin frihet genom att stanna hemma av rädsla för att bli överfallna eller våldtagna.

De som forskat inom området objektifiering menar att kvinnor lär sig att deras kroppar och utseende är en faktor de måste ta hänsyn till, samt en säkerhetsrisk.

Det vill säga, kvinnor får höra att det är deras eget fel att de blev våldtagna om de såg attraktiva ut, var lättklädda, gav insinuerande blickar etc. Att kvinnor själva »provocerar fram» övergrepp.

Det är objektifieringen, något jag återkommit till under hela denna bok, som öppnat upp för mäns våld mot kvinnor. Objektifiering möjliggör, menar forskarna, olika former av sexuell våld eftersom man lärt samhället att värdera kvinnors kroppar.

Det gör även att kvinnor objektifierar sig själva, och skäms över sin kropp. Hon kanske får skuldkänslor, går med på premisserna att hon själv är ansvarig för övergreppet mot henne.

Jag har tänkt mycket på hur just ord spelade in i Bjästafallet. Vad som sades och av vem. Vem som blev lyssnad på och vem som blev utstött.

»Det är sånt här som gör att jag skäms över att vara tjej. Hon borde få psykvård«, sa en under fallets gång.

»Jag tycker allt låter så luddigt. Bara det här att en kille kan tvinga en tjej att suga av en, om man säger så. Det kan ju liksom inte fungera, det måste ju bara vara att bita ifrån«, sa en 49-årig kvinna som ställde sig bakom Oskar.

Bitar ifrån. Först ska man säga sluta, sluta, sluta, sluta, sluta, sluta. Sedan ska man bita ifrån. Linnea hade blåmärken och svullnader på armarna, vilket stärker hennes berättelse om att

Oskar suttit på henne och låst fast hennes armar och ben.

I den situationen skulle Linnea alltså ha bitit ifrån, för att berättelsen ska bli trovärdig. Det är inte direkt låga krav som ställs på kvinnors verbala och fysiska motstånd i vårt samhälle.

I det tredje förhöret med Oskar erkänner han våldtäkten. Han säger att Linnea bad honom att sluta fem, sex gånger. Han satt på hennes armar, så att hon inte skulle kunna komma loss. Därefter bände han upp Linneas käke och tvingade henne till oralsex.

Linnea flyttar 50 mil från Bjästa. På en skolavslutning får Oskar blommor, applåder och hejarop. På samma skolavslutning våldtar Oskar ännu en klasskamrat, Jennifer. Oskar dömdes till 130 timmars ungdomstjänst. Hovrätten fastslog att det förekommit inslag av tvång, men inget allvarligare våld.

Sluta. Sluta. Sluta. Sluta. Sluta. Sluta.

Me too. Två ord. Två ord som kom från kvinnor och som äntligen fick genomslagskraft. Självklart var Metoo-rörelsen global. Det här är en global struktur, ett globalt problem. Ett problem djupt rotat i alla samhällen, i alla skikt.

Inte heller är det särskilt konstigt att Metoo upprörde och skrämde så många. Rörelsen visade vad ord kan åstadkomma. Två ord.

Man gav upp den bibliska och patriarkala fotbojan där tiggande är guld. *Jag tänker inte längre vara tyst*, sa kvinna efter kvinna efter kvinna. Jag tänker inte längre tiga. Me too.

De var rädda. Män. De var säkra på att kvinnor likt Katarina blivit tuktrad, likt Sjöjungfrun blivit lemlästad, likt Filomela blivit skrämmd.

Det visade sig att kvinnor världen över hade mer motstånd i

sig, än män vågat ana. Kvinnor använde nu sina ord. Metoo är ord. Ord som motstånd, att vägra vara tyst. Att vägra skära av sig tungan. Att vägra foga sig. Att vägra tuktas.

Och det är självklart att kvinnor använder sina ord. Vad ska de annars använda? Uppklarningsciffran för våldtäkt är så låg som 17 %.

Kvinnor ser att rättsväsendet dels inte prioriterar våld mot kvinnor, dels inte lyckas fälla förövare. Ibland tar till och med rättsväsendet förövaren i handen, försvarsadvokaten och den åtalade sitter i samma båt och säger något om att hon skulle varit mer försiktig.

Det är självklart att kvinnor använder sina ord; varnar andra, sina systrar, sina vänner. Hon har alltid använt ord, eftersom ord är allt hon haft.

Skam

Skam är tätt sammankopplat med kvinnors nakenhet och sexualitet. Kvinnors integritet och värdighet är alltid avhängig hennes sexualitet. Så är det inte för män.

Jag ska exemplifiera genom att använda ett par citat ur reality-programmet Paradise Hotel.

En manlig deltagare, Smail, berättar att han har haft sex med över 300 personer. Han möts kvickt och intuitivt av applåder och hyllningar från de andra manliga deltagarna. De uttrycker saker som »Respektabelt!« och »Jävlar!«

Tio sekunder senare berättar en kvinnlig deltagare, Jasmine, hur många hon har haft sex med: 30 personer. En av männen svarar: »30 är fruuuuuktansvärt mycket, för en tjej.«

I en annan säsong presenterar den manliga deltagaren Kian sig med orden: »Om jag ligger på andra dejten så är hon en slampa, om jag ligger på fjärde dejten så är hon för pryd.«

En kvinna är alltså en slampa eller för pryd, beroende på när hon har sex med en man. Skiljelinjen mellan de två är hårfin. Det verkar som att det ultimata för en kvinna är att ha sex på tredje dejten, med Kian.

Kian plockar även bort sig själv ur ekvationen, vilken dejt i

ordningen *han* har sex spelar ingen roll alls. Jag misstänker att Kian anser att det inte spelar någon roll med vem, hur ofta eller när han har sex. Det säger ingenting om hans integritet och värdighet. Han är aldrig varken en slampa eller för pryd, han är bara en människa som har sex; kvinnor är olika distinkta roller.

Smail börjar fundera över varför han och Jasmine fick så olika reaktioner och skriver senare på sin blogg: »Varför är en kille ”kung” om han har legat med många, medan en tjej får stämpeln ”slampa”? En kvinna är ingen slampa för att hon har legat runt. En persons sexliv ska inte definiera en som människa.«

Samspelet i Paradise Hotel visar Madonna-hora-komplexet mycket tydligt. Det visar också dubbelmoralen som finns kring kvinnors och mäns sexualitet.

Mäns sexualitet är given, den är självklar, den bara är. Kvinnors sexualitet är alltid öppen för diskussion, dissekering och bedömning.

Promiskuitet och avhållsamhet

Om någon säger att »den personen är mycket promiskuös« är det troligt att du tänker på en kvinna. Män är inte promiskuösa. Mäns sexualitet har inte fått olika etiketter och stämplat. Mäns sexualitet bara *är*.

Sexuella män är helt enkelt sexuella män. Har de sex med många olika kvinnor kanske de till och med blir beskrivna i romantiska och positiva ordalag, som en riktig charmör, hunk, tjejtusare eller Don Juan.

Promiskuitet har alltid haft negativ klang i de abrahamitiska religionerna. De promiskuösa kvinnorna är skökorna, hororna. De fallna, fula och syndiga kvinnorna. Babylonskökan, Jezebel,

Gomer, Rahab, Salome.

Kvinnlig promiskuitet är en vanlig tematik i olika myter och religioner. I grekisk mytologi porträtteras nymfer som farliga och sexuellt ohämmade naturväsen. Kvinnor, såklart. Kvinnor är alltid kropp, kvinnor är alltid natur. Det är härifrån det viktorska begreppet ”nymfomani” har sin grund.

Nymfomani är den könsdrift hos kvinnor som kallas för ”överdriven”, och finns i sjukdomsklassifikationshandboken ICD-10 från 1992. Jag kan inte föreställa mig en mer sexistisk patologisering av kvinnors, helt mänskliga, sexualdrift. Hypersexualitet har blivit ansedd att vara en kvinnlig åkomma. Mäns sexualitet kan inte vara hyper, mäns sexualitet får lov att existera som den är.

För att vara respektabel som kvinna ska hon inte bara ha en undertryckt och kontrollerad sexualitet – hon ska också klä sig på ett visst sätt. Gärna täckande, det anses icke-provokativt. Men kanske i synnerhet anses det *värdigt*. En lättklädd kvinna är utmanande, slampig och billig.

Kvinnors klädsel *förstärker* ofta den redan pågående sexualiseringen av hennes kropp. Eftersom hennes kropp är sexualiserad så tvingas hon att täcka de delar som är extra utsatta: bröst, ben, höfter, midja. För män är det inte så.

Bh:n är lika mycket ett sexuellt plagg, som ett praktiskt plagg. Inte sällan är bh:n mer sexuell, än vad den är praktisk. Minimala trosor är definitivt inte praktiska, tvärtom enbart sexuella. Att hennes kläder ska formas efter bröst, midja och höfter gör att samtliga de kroppsdelarna sexualiseras ytterligare.

Då är inte bröst längre praktiska. Då är bröst sexuella. När bh:n bidrar till att göra bröst till en sexuell kroppsdel, blir det

skamfullt för en kvinna att visa bröstet, men inte för en man. Det blir skamfullt för en kvinna att vara naken, men inte för en man.

Att det finns bikiniöverdelar till femåriga flickor signalerar någonting: att flickors bröst är annorlunda från pojkars. Att flickors bröst ska skylas, gör att även barn förstår att hennes (obefintliga) bröst är tabubelagda. Detta påbörjas så fort en flicka föds och pågår sedan hela hennes liv.

Kvinnors bröst censureras på Instagram, men inte mäns. Mäns kroppar och klädsel är inte laddad. Kvinnors klädesplagg förstärker objektifieringen och sexualiseringen av hennes (nakna) kropp.

Skam har en mångtusenårig historia för kvinnors sexualitet, kropp, erotik och reproduktion; det är inte så för män. Alltså är skam och kvinnor sammantvinnat. Eftersom kvinnor är kropp, mer än vad män är kropp, blir det också skamligt att vara kvinna.

Skam sägs ha en social funktion, att reglera och kontrollera människors moral. Skam fungerar som religionens sociala kontroll är tänkt att fungera. Om en människa gör något som är ”fel”, ska hon känna skam och då justera sitt beteende så att det blir ”rätt”.

Men skam är inte objektivt, det är subjektivt. Skam skiftar över tid och rum. Från rymd till rymd. Från kvinna till kvinna, från man till man. Från kropp till kropp.

Vissa kroppar måste alltid skämmas mer än andra. De som är normgivande, behöver i princip aldrig skämmas. De andra, det är de som bär på hundhuvudet.

Skam är inte alls en social funktion, skam är en social *kon-*

struktion. Skam har skapats av några, för att kontrollera andra. Inte för att reglera alla, utan vissa. Kvinnor.

Skam får *vissa* personer att skämmas över *vissa* saker. Skam får kvinnor att skämmas över sina kroppar, sin sexualitet och sin lust. Nu fyller skam en social funktion: man kan nu kontrollera och reglera kvinnor, inte vilka som helst.

Två saker har patriarkal historia sett till att tillskriva kvinnor: sexuell skam och fysiskt äckel. Det mångtusenåriga menstruationstabu har hållit kvinnor borta från offentligheten, borta från gemenskap, borta från andra människor. Hon har isolerats med sig själv, sin egen kropp, som genom många traditionella religioner förkastats som rituellt oren.

Mensblodet har i de flesta kulturer och tider ansetts vara orent. Otaliga ord har cirkulerat för att beskriva den menstruerandes orenhet. Kvinnorna har tvingats bära speciella kläder, blivit inlåsta i mörka rum utan mat, de har stötts ut från all gemenskap och vardagliga sysslor. Man har varit övertygad om att mensblodet kan smitta män och förorena mat.

Menstruationstabu är universellt och påverkar kvinnor världen över. Menstruation är en naturlig kroppsfunction som nu ska gömmas. Detta är ännu ett exempel på när kvinnans hela – holistiska – kropp inte får lov att existera i vårt samhälle.

Hon är delar av en kropp. Vissa delar är okej, medan andra är orena eller synd och ska avlägsnas eller isoleras. En samtida reklamfilm för mensskydd säger uppmanande: »Lämna inga spår av att du har mens«.

Idéer om kvinnlig synd och hennes nakna skam kommer från den bibliska, moraliska berättelsen om *Evas syndafall*. I samma sekund Eva åt syndens äpple i Edens Lustgård, sköljde

skammen över henne.

John Berger menar att det är *åskådarens blick*, Gud i det här fallet, som skammar henne. Eva är naken, hon äter äpplet och sedan gömmer hon sin nakna kropp bakom löv och grenar. Hon blir medveten om att hon är naken och genom att bli iakttagen av Gud känner hon skam, fortsätter Berger.

Berättelsen om syndafallet lär oss ett par saker: kvinnlig nakenhet är skamfullt, och kvinnor är (mer) benägna att synda. Bestraffningarna som kom ur syndafallet var flera. Bland annat att hennes födsel skulle bli smärtsam och att Adam skulle råda över henne.

Med arvssynden föddes den sexuella skammen. I kristen tradition är kvinnan som individ aldrig sexuell. Hon är i synnerhet dotter till en far, sedan maka till en man, sedan moder till ett barn. I övriga fall är hon sköka, det vill säga prostituerad. En sköka har inte heller en aktiv sexualitet som fokuserar på njutning, utan används som redskap för samma män ovan; far och son och man.

Sedan åtminstone år 1450 har man kallat promiskuösa kvinnor, alltså kvinnor som har sex, för ”slampor”. Mitt uppe i de brinnande häxjakterna.

Det har också funnits olika perioder av oskuldsideal genom historien. En sådan period var under den elisabetanska eran på 1550-talet och framåt, när drottning Elisabets ogifta status skapade rubriker.

Hennes avhållsamhet och oskuldsfullhet trängde sig in i diplomatiska, politiska och kulturella sfärer. I poetiska texter beskrevs hon som antingen en oskuld eller en gudinna eller både och; men aldrig som en vanlig kvinna.

Eva Illouz skriver om kvinnlig återhållsamhet och manlig distansering. Under 1700- och 1800-talet var kvinnor i medel- och övre medelklassen återhållsamma med känslor och sexuella begär.

Kvinnor hade då fördelar att erhålla genom att vara sexuellt otillgängliga, hon fick en del av den sociala makten. Det var hennes val att godkänna eller avvisa en mans uppvaktningsprocedur.

Synen på kvinnans sexualitet hade nyligen förändrats, hon hade tidigare setts som sexuellt omättlig, någon vars begär inte gick att styra. Under 1700-talet började idéer frodas om att kvinnor naturligt kunde förtrycka sexuell lust. Att kvinnor hade ett naturligt sätt att kontrollera sin sexualitet, medan männen inte hade det.

Då blev avhållsamhet en kvinnlig dygd, hon blev en respektabel kvinna genom förnekelse och förtryck av den egna lusten. Den egna kroppen.

När kvinnor fostras att tro att deras kroppar är rena, oskuldsfulla och fria från synd så gör det någonting med dem när de blir sexuella subjekt. Lust och kåthet bidrar då till kvinnlig skam.

Under denna period skedde många institutionella begränsningar i kvinnors liv. De anstalter som skulle ”rehabilitera” kvinnliga prostituerade fick ökad betydelse. Dessa så kallade Magdalenahem, från den bibliska figuren Maria Magdalena (enligt sägnen prostituerad), var i Sverige främst i bruk under 1700-talet.

Magdalenahem höll inte enbart prostituerade kvinnor utan alla kvinnor som ansågs vara ”fallna”. Liderliga, erotiska, sexu-

ella; allt som avvek från tidens ytterst rigida sexualmoral. Män fängslades inte på grund av sitt sexualliv eller sin sexualitet. Det var en anstalt för ”ängerfulla synderskor”.

Avhållsamhetsidealet, menar Illouz, gav de kyska, borgerliga överklasskvinnorna högre moralisk och social status. Även Karin Johannisson skriver om hur kontroll och behärskning varit någonting som borgerligheten ägnat sig åt och som blivit normerande och upphöjt till ideal.

Den oskuldsfulla kvinnan blev nu ett ideal i tiden. Den avhållsamma, präktiga överklasskvinnan som blir förälskad i en man ur det trasiga proletariet är en vanlig dramatisk tematik.

Vi ser tematiken i Titanic med karaktärerna Rose och Jack och i Dirty Dancing med Baby och Johnny. I smutsig men underhållande dekadens finner hon inte bara nya värden som empati, känsla och kärlek utan får också vandra på den livsomvälvande vägen till sin egen sexualitet. Till lust och erotik.

På den vägen blir hon av sin gamla värld, överklassen, alltid ansedd vara en hora. Rose ord till sin make Cal är: »Jag är hellre hans [Jacks] hora än din fru.«

Hora och fru, en kluven dualitet.

Erövringen av kvinnan

Många, däribland Foucault, menar att vår samtida syn på sexualitet, och kvinnors asexualitet, formades under den mycket strikta och moralistiska viktoriaiska eran under 1800-talet. Det var även efter denna tid som hysteri hade sin stora utbredning, 1870 till 1920, i synnerhet i Frankrike.

Den viktoriaiska eran innebar en repressiv sexuell puritanism, där sexualitet förnekades och censurerades offentligt.

Nästan uteslutande kvinnors sexualitet kontrollerades och förtrycktes, samtidigt som det existerade ansevärda mängder pornografi och pågick en utbredning av prostitution.

Män förväntades bevisa sin manlighet genom att erövra kvinnor på äktenskapsmarknaden och tillsist övervinna hennes (sexuella) motstånd. I grund och botten bildas här en våldtäktskultur, där ett socialt och sexuellt manipulativt spel ligger till grund för kvinnors och mäns relationsskapande. Vinsten är när kvinnans återhållsamhet glider över i ofrånkomlig sexuell lust.

Manligheten segrar. För i samma stund som han gjort sig förtjänt av kvinnan och kvinnans kropp har han också rätt till den. Han bestämmer då helt plötsligt allt.

Män respekterar andra män mer än de respekterar kvinnor, en fullkomligt logisk maktrelation i ett patriarkat. En man som flirtar med en kvinna kan ha svårt att acceptera ett nej om en kvinna enbart säger »nej tack, jag är inte intresserad«.

Men säger kvinnan »nej tack, jag har en pojkvän« händer någonting annat. Han ber om ursäkt: »Oj, förlåt, jag ska lämna dig ifred.« Han respekterar nämligen hennes pojkvän mer än vad han respekterar hennes nej.

Detta beteende vittnar också om att heterosexualiteten per se innebär ett ägande. Hon är redan *ägd* av en annan man. Dessutom misstror han hennes nej, eftersom det finns en falsk kultur kring att kvinnors »nej« kan *övertygas* till ett »ja«, eller rentav att ett »nej« *betyder* »ja«.

Kvinnans sexualitet är inte egen, utan existerar under ett villkor. Hon har en villkorad sexualitet. Det är därför dejtingkulturen i mångt och mycket går ut på att män ska bjuda kvin-

nor på middag, drinkar, blommor och choklad.

Det heterosexuella kontraktet är ett utbyte av tjänster och varor. Först när män gjort sig förtjänt av kvinnan (via varor), blir det socialt acceptabelt att kvinnan har sex med mannen (som en tjänst). Män köper alltså kvinnors villkorade sexualitet.

Att bjuda på och köpa saker är ett sätt att förvandla henne från hora till madonna. Det innebär inte bara att kvinnor får etiketten Hora om de har sex *utan* att mannen gjort sig förtjänt av kvinnan och kvinnans kropp; då är hon lättfotad, slampig, för "lätt" att få i säng. Det innebär också att han faktiskt har "rätt" till kvinnan och kvinnans kropp, *om* han på något sätt har köpt hennes villkorade sexualitet. *Jag bjöd ju på en drink!*

Det finns inget mer effektivt sätt att kontrollera vissa människor än genom skam. Det fungerar på liknande sätt förr, som idag. En kvinna som blev våldtagen i en europeisk by under medeltiden hade två val: att prostituera sig eller att flytta. Hon blev en paria.

Det som sker med en kvinna, när hon utsätts för ett våldsbrott som en våldtäkt, är att skulden alltid ligger hos henne (eng. *victim blaming*). Man plockar alltid ur förövaren i ekvationen, och lägger fokus på kvinnan. *Vad hade hon på sig, var hon full, vad sa hon, provocerade hon fram någonting, vilken stadsdel rörde sig hon i, vad var klockan.*

Begreppen skam och skuld gällande kvinnors sexualitet och i våldtäktsfall är någonting som bland andra Katarina Wennstam skrivit om i *Flickan och skammen: en bok om samhällets syn på slampor* och *Flickan och skulden: en bok om samhällets syn på våldtäkt*.

Vi lever i ett samhälle där kvinnors sexualitet inte fungerar på samma sätt som mäns sexualitet. De lever under helt olika premisser, med helt olika villkor. Det enda som egentligen är intressant att fråga efter en våldtäkt är: vem våldtog och vad för straff är lämpligt? Ingenting annat.

Att kvinnan blev en paria skedde även i Bjästa 2010. Då tvingades Linnea att lämna den svenska byn där hon blivit våldtagen av sin klasskamrat och sedan mistrodd av samhället. Paria!

Skammen är vad som knyter samman denna tidslinje. Kvinnan då och kvinnan nu. Det som finns inbränt i kvinnor är skam. Så fungerar social kontroll.

Man adderar saker i sexualiteten, den får inte längre vara neutral. Moral adderas, promiskuitet likaså. En kvinna som hade sex eller blev våldtagen ansågs vara promiskuös och ha låg moral, hon kallades för hora förr. En kvinna som har sex eller blir våldtagen anses vara promiskuös och ha låg moral, hon kallas för hora idag.

Om du verkligen vill förolämpa någon, använd en så kallad modersförolämpning som antyder att personens mamma är promiskuös: »Jag ska knulla din mamma«.

Hororna

Under 1300-talets Frankrike legaliserades våldtäkt. Man uppskattar att ungefär hälften av alla män ägnade sig åt att våldta. De våldtog i synnerhet de ogifta kvinnorna ur arbetar- och underklassen.

Övergreppen mot kvinnors kroppar, kvinnors liv, skedde ofta i grupp och inte sällan i det offentliga. Hon släpades ner

gata efter gata. Som en sport. Det är dessa kvinnor som efter våldtäkterna får välja mellan att prostituera sig eller att flytta.

Under den här perioden öppnade mängder av bordeller i Europa, ofta statligt finansierade. Även kyrkan såg sexköp och prostitution som legitima aktiviteter. Faktum är att både sekulära och religiösa auktoriteter ansåg att bordellerna fungerade som en slags ”social kontroll”.

Utomäktenskapligt sex för männen var ett sätt att bevara äktenskapens stabilitet, ansåg man. Man menade alltså att män hade en omätlig sexuell lust, som de därför rätteligen (!) kunde få utlopp för. Antingen på bordeller med prostituerade kvinnor eller på gatan med våldtäkt. Med hororna, skökorna, de fallna, syndiga, promiskuösa kvinnorna.

Om detta skriver Jaques Rossiaud i *Medival Prostitution* och senare Silvia Federici i *Caliban and the witch*. De flesta kvinnor i centrala Europa levde ett liv underkuvade mäns lustar och som offer för våldtäkt och prostitution.

Historiskt har kvinnor fått anpassa sig till män. Ta på sig en extra tröja, gå en omväg, bära pepparspray, använda överfalls-larm, ha numret till 112 redo, vara på sin vakt, prata med en vän under tiden hon går hem bara för att skrämma bort eventuella män som förföljer henne.

Historiskt är det kvinnors liv som har begränsats. Och om någon förgripit sig på henne så är det hon som har fått bära skulden och skammen. Inte förövarna. Inte männen.

Under 1800-talet genomfördes reglementeringen i flera länder. Det innebar exempelvis att de kvinnor som sålde sex, eller kvinnor som myndigheter *trodde* sålde sex, i Stockholm fick gå på regelbundna, obligatoriska gynekologundersökningar på en

besiktningsbyrå.

Under tiden de tvingades försörja sig som prostituerade framtogs kvinnorna sina prästbetyg, något som krävdes för att röra sig fritt mellan städerna. Istället fick kvinnorna en ”besiktningsbok”. 1859 infördes fler regler för dessa kvinnor. Nu bestämde myndigheterna vilka gator de fick gå på, var de fick bo och vilka de fick umgås med.

De prostituerade kvinnorna ansågs vara skyldiga till spridningen av könssjukdomar, inte männen och deras kön. Så kvinnorna bokfördes och registrerades av polisen. De fick ”besiktigas” en gång i veckan. Som en bil. Som ett ting, ett objekt. Som en vara. Reglementerad prostitution handlade även om klass, då man främst förknippade könssjukdomar med underklassen.

Bakom denna institutionalisering döljer sig argument om att prostitution var en nödvändighet för att skydda ”de andra” kvinnorna. Alltså de värdiga, respektabla och kyska kvinnorna. Man ville skydda dem från de män som inte kunde behärska sin sexualdrift. Män fick lov att köpa sex av Hororna, för att minska våldtäkterna av Madonnorna.

Återigen, vi separerar könen åt och försöker driva det patriarkala och kapitalistiska samhället ”effektivt” och ”funktionellt”, utifrån sexistiska stereotyper. Prostituerade var en av de grupper som tvångssteriliserades under 1900-talets Sverige.

Kvinnor har inte bara anpassat sig till män. Kvinnor har alltid fått *ansvara* för mäns handlingar. Kvinnor har alltid varit objekt, de som blir utsatta för andras handling. Kvinnor har också alltid blivit uppdelade i olika sorter. Rätt eller fel. Madonna eller hora. Kysk eller fallen.

Egentligen är det mycket enkelt. Kvinnor ska inte behöva

lära sig självförsvar, utan män ska undervisas i kön, våld och makt. Det är män som ska sluta våldta, inte kvinnor som ska sluta våldtas.

Eftersom skam är så inbakat i kvinnors nakenhet och kvinnors sexualitet, måste skammen avvecklas och omformas. Det måste rimligtvis vara mer skamligt att våldta, än att bli våldtagen.

Det måste upphöra att vara skamligt med sexuella subjekt och med kvinnors njutning. Andra saker som måste upphöra: skam över menstruation, skam över sex, skam över perversion, skam över nakenhet.

Det påhittade sexuella kapitalet

Många inbillar sig att kvinnor har något som kallas ”sexuellt kapital”. Men sexualitet är inget kapital såsom ekonomiska, sociala eller kulturella faktorer kan vara kapital.

Om kapital är materiell verklighet och samhälleliga strukturer som ger fördelar åt de som har, snarare än de som inte har; så är erotik att inte ha. Det är att bli förfördelad.

I vårt samhälle får aldrig hororna materiella fördelar. I vårt samhälle vinner alltid madonnorna, de värdiga, präktiga kvinnorna. De högaktade. De med god moral och utan promiskuiteten som lurar.

»Ni tjejer får alltid fördelar«, »kvinnor kan använda sin sexuella makt för att få saker« och »ni får jämt en massa extra«. Det har nästan varje kvinna fått höra. Män tolkar gåvor och tjänster som fördelar, medan kvinnor uppfattar dem som motsatsen.

En kvinna i det offentliga rummet kan inte utan problem

ta emot gåvor eller tacka ja till tjänster. När en man erbjuder sin hjälp – som att öppna en dörr, ge bilskjuts eller bjuda på en kopp kaffe – måste kvinnan blixtnsnabbt tolka signaler, överväga potentiella hot och visualisera konsekvenser.

I filmen *Wild* får vi följa Cheryl Strayed's långa vandring hon gjorde 1995. 1800 kilometer genom Pacific West Trail i USA, genom sol och snö, vandrar vi med Reese Witherspoon som spelar Strayed.

Vid ett tillfälle bjuder en butiksägare Strayed på en kopp kaffe innan hon ska vandra vidare. Männens som sitter bredvid henne får inget kaffe, de skrockar: »Hur kommer det sig att ni tjejer alltid får en massa fördelar? Vi killar får inget extra, någonsin«.

Strayed funderar på hur hon ska göra. Vi förstår hennes oro och känner själva klumpen i magen. Borde hon tacka ja till kaffet? Tänk om han har andra intentioner, utgör han ett hot? Vi iakttar mannen med skepsis. Inte utan anledning.

Då och då under vandringens gång har Strayed nämligen mött olika vandrare, vilka nästan alla varit män. En del har varit hjälpsamma, snälla och vänskapliga. Andra har betett sig hotfullt. Några män har skämtat om att de ska våldta Strayed, en man var på väg att göra det.

Om Strayed's vandring är en metafor för det offentliga rummet, är det en smärtsam porträttering av hur otruggt det rummet är för kvinnor. Det är som att sätta ner en kvinna i en labyrinth tillsammans med 100 män och säga: *Här finns 99 hyvens män och 1 våldtäktsman, lycka till med att gå rätt väg i denna labyrinth, jag hoppas att du hittar ut helskinnad.*

På grund av ovissheten och hotet om våld blir Strayed skep-

tisk mot *alla* män hon träffar. Hon går med försiktiga steg i labrynten, försöker läsa av alla 100 män. Hon tackar ja till kaffet och vandrar vidare. Han var snäll.

Ofta kommer hjälpen oannonserad och plötslig. »Ska jag hjälpa dig med din påse?«, »jag kan öppna dörren för dig«, »om du stannar tills jag stängt här kan vi ta en öl tillsammans«. Medan män tolkar detta som att kvinnor har fördelar enbart i egenskap av kvinnor, tolkar kvinnor detta som att de har nackdelar enbart i egenskap av kvinnor. Kvinnor kan inte svara utan att tänka två gånger på konsekvenserna.

När männen frågar Strayed varför kvinnor hela tiden ”får saker” svarar Strayed lite ointresserat: »Det är ju inte så att vi ber om det.«

Självklart finns det ingenting som heter sexuellt kapital. En kvinna som är hel, alltså en erotisk och sexuell varelse, får aldrig några fördelar i ett patriarkat.

Det är därför ett helt nytt fenomen nu breder ut sig: hämndporr. I majoriteten av fallen är det män som delar bilder på kvinnor. Det är män som av olika anledningar känner sig oberoende eller svikna, kanske har de blivit lämnade i en kärleksrelation med en kvinna.

När han inte längre får ha henne för sig själv, då händer någonting med maktdynamiken. Då förlorar hon värde som människa. Hon exploateras inför världen, på internetmarknaden. Privata bilder blir offentliga.

Han gör så att sin exflickvän går från hans ”privata egendom” till ”offentlig hora”. Återigen får hon bära skammen, inte mannen som exploaterar hennes nakna kropp. Återigen är hennes nakna kropp det skamfulla, inte åskådarnas dömande blickar.

90 % av de som utsätts för hämndporr är kvinnor. Ibland barn så unga som 11 år. Hämndporr är ett sätt att få maktutövningen att fortgå, även efter en kärleksrelation tagit slut.

Jeff Hearn som bland annat skrivit boken *Revenge Pornography: Gender, sexuality and motivations* menar att hämndporr inte sällan rättfärdigas av män, och är jämförbart med hur män rättfärdigar våld mot kvinnor i nära relationer. Hon har alltså *förtjänat* det. Återigen: hon är en hora.

Det pågår en konstant växelverkan mellan privat och offentlig, mellan madonna och hora. Män är bara människor, kvinnor är alltid olika roller i olika miljöer.

En hora får utan undantag mindre respekt vilket avspeglas i den kollektiva bestraffning som sker av sexuella kvinnor. Hon ska skämmas, sedan dömas, sedan flytta, sedan bli en paria.

Kvinnor har aldrig fått och kommer aldrig att få materiella fördelar – ekonomiskt, kulturellt eller socialt kapital – av att vara ”sexuella”. Den enda fördelen hon någonsin erhåller är att anses vara ”knullbar” i några minuter. Ingenting mer.

Kvinnor lär sig tidigt att ju mindre nakenhet de visar, desto mer sårbara är de. För om hon väljer att vandra Madonnans väg, finns det alltid någon som på vägen kommer att kunna dra Hora-kortet ur skjortärmen.

Ju mer nakenhet hon visar, desto mindre sårbar är hon. Ju mer slampig hon är, desto mindre kommer någon kunna dra Hora-kortet. I samma sekund som hon säger att hennes nakna existens är rätt slutar fel att existera. I samma sekund som hon säger: »Här är jag och här är min sexualitet och här är min nakenhet, här står jag, Horan, framför er«, så slutar Horan existera.

Att klä av sig naken som kvinna är ett sätt att slå hål på idén om den skamfulla kvinnan. Det är ett effektivt och enkelt sätt för kvinnor att förskjuta objekt till subjekt. Ett subjekt handlar, ett objekt blir utsatt för någon annans handling. Det gör att subjektet blir fri från andra, fri från dömande och fri från skam. Den nakna kvinnan ska inte skämmas, för det finns ingenting skamfullt i nakenhet. I sexualitet.

Hon blir då tillgänglig, men även ointressant. Tillgänglig, men också likgiltig. Hennes nakna existens får då bara vara. Den är varken eller. Ingen kan dra Madonna-kort, ingen kan dra Hora-kort. Hon har blivit ointressant, en antikropp.

Kvinnan blir antikroppen i samma sekund hon säger att hon är en antikropp. Vad som egentligen händer med en antikropp är att skammen inte längre finns.

Det enda sättet att omkullkasta patriarkatet är att vägra madonnan, tills ingenting annat än horor består. Då kan kvinnor sätta nya spelregler.

Moderskap

Abort är den starkaste symbolen för autonomi. Det är därför lagar emot fri abort fortfarande diskuteras och drivs igenom. Jag förstår abortmotståndarna till viss del; tanken är nämligen svindlande. Om kvinnor hade fullständig kontroll över sitt främsta maktmedel, det reproduktiva, vad hade hänt då?

Arbetarens främsta metod att utöva motstånd i en kapitalistisk ekonomi, där någon äger och kontrollerar arbetarens produktion, är strejk.

Om inte arbetaren arbetar, så har vi ingen produktion, inga varor kvar. Ingen ekonomi kvar. Systemet slutar fungera i samma ögonblick arbetaren säger: »Jag vägrar«. Systemet slutar fungera i samma ögonblick samhället säger: »Vi tror inte längre på er valuta.« Pengar fungerar enbart för att människor gemensamt *tror* att de finns, egentligen finns ingenting annat än idén om pengar.

På samma sätt skulle kvinnor, om de till fullo kontrollerade sin reproduktion, kunna strejka. Reproduktionen innefattar både den sociala och biologiska. Båda behövs för att lyckas fortplanta familjen i ett patriarkalt och kapitalistiskt system.

Tre miljarder kvinnor hade kunnat sätta världens framtid

på spel, sätta mänsklighetens utveckling under pausat läge. Tre miljarder kvinnor hade kunnat omstörta politisk-ekonomiska system. Tre miljarder kvinnor hade kunnat kräva lika rättigheter innan de – om viljan finns kvar – fortsätter att reproducera mänskligheten. I kvinnans makt finns, utopiskt och teoretiskt, möjligheten att avsluta mänskligheten.

Aborträtt och rätten att avstå barnafödande, är ett av de mest subversiva medlen för motstånd som kvinnor har. De som kontrollerar produktionen och reproduktionen – det vill säga, beslutar att kvinnor *inte* ska ha fullkomlig rätt till sin egen kropp – inser detta.

De inser att fri abort och fri vilja kring barnafödande är en maktfaktor man helt enkelt inte kan bortse ifrån. Därför har män, och de vars ord blir lag, reglerat och försökt kontrollera kvinnors reproduktion.

Symbolen abort

Det finns ingen annan stans patriarkatet är så tydligt som i frågan om abort. Aborten står som central figur i en rad olika teman inom patriarkatet: moral, rättsväsende, sexualitet, mödraskap, liv, död, frihet och framförallt manlig hegemoni.

Laglös i dessa teman står alltid kvinnan; med sin kropp, med sin abort. Hon har ingen frihet eller rättighet att bestämma över sin egen kropp och reproduktion. Eftersom institutionerna är grundade av män, sitter män på samhällets institutionella makt.

Män, de som står allra längst från kvinnans reproduktiva och materiella verklighet, antar olika lagar för att begränsa och kontrollera henne. Om och när hon får göra abort och hur många aborter som anses rimliga.

Antalet aborter man anser vara så att säga ”rimligt” står alltid i relation till var på liberal-konservativ-skalan man befinner sig i fråga om synen på kvinnans sexualitet och rätten till kroppslig njutning.

Den kristna högern tycker att det sker för många aborter, men det är egentligen enbart en moralistisk metafor. Det man egentligen menar är att kvinnan är *för* självständig och *för* sexuell.

Abort är därför en perfekt illustration av patriarkatet. Ingen annan stans blir det så tydligt vem som äger och kontrollerar vem. Vem som beslutar om den enes liv och den andres död. Här är kedjan superkort. Män äger och kontrollerar kvinnors livsvillkor och kroppar på ett direkt sätt genom att styra rättsväsendet emot dem.

Inte enbart kontrollerar män kvinnors kroppar, de exkluderar också sina egna kroppars ansvar i processen. Utan mäns ejakulation och sperma, hade det inte existerat några oönskade graviditeter. Man kan säga att Manlig Historia skriven av män från ett manligt perspektiv, lyfter fram och utelämnar män om vartannat beroende på kontext.

I skapelseberättelsen är Gud en man och från Gud skapas först mannen, därefter kvinnan. Men vid skapandet av barn så är mannen helt exkluderad. Där står kvinnan ensam kvar med fullständigt ansvar för det foster som placerats i henne av en man. Om barnet av kvinnan är helt oönskat, kanske rättsväsendet använder argument som ”guds vilja”.

Selektiva flickaborter är ett globalt fenomen, där pojkar värderas högre än flickor. Under 2019 upptäckte indiska myndigheter att det i 132 av landets byar inte fötts en enda flicka under

en tremånadersperiod. 126 pojkar föddes.

Det är enligt lag förbjudet i Indien att kontrollera fostrets kön, men fenomenet med selektiva flickaborter är fortfarande utbrett. I Indien har antalet män i förhållande till kvinnor ökat sedan 1960-talet. Kvinnor anses vara en social och ekonomisk *börda* för familjen, medan män anses vara en *tillgång*.

Det är män som beslutar när ett foster går från död till levande, kanske antar de en hjärtslagslag. Kanske säger de att från och med vecka sex går kvinnans egna värde från levande till död. Man ska inte luras att tro att män varken värnar barn eller foster. De är rädda för abortens själva innebörd: kvinnors frigörelse och manlighetens död.

Män vet att hegemonin slås i spillror samma stund som kvinnor faktiskt använder den makt hon besitter. Visst är det utopiska tankar. De som äger och styr vårt samhälle sitter alltså jämt och ruvar på mest makt; kvinnor besitter trots allt lite materiellt och socialt kapital i relation till dem.

Margaret Atwood porträtterade i *The Handmaid's Tale* en mindre ljus framtid gällande kvinnors reproduktion. I en fascistisk framtida dystopi används kvinnor som barnafödande maskiner, till för överklassen. Till för att stilla och tillfredsställa deras längtan efter barn. Där bidrar arbetarklassens kvinnor med framtidens hopp.

Det är ingen stor skillnad från idag, där underklassens bruna kvinnor genom surrogatmödraskap bistår den vita överklassen med barn. Så är det.

Margaret Atwood berättar själv att en av reglerna hon hade när hon skrev *The Handmaid's Tale* var att allt som sker i serien, måste ha skett i verkligheten. Inte sammanhängande eller

beroende av varandra, men varje liten händelse ska ha skett i verkliga livet. Ingen, menar hon, ska kunna säga »men det där skulle aldrig ske i verkligheten«. Faktum är att det redan skett.

Tidigare var kvinnor mer bestämmande i reproduktiva frågor. Många kvinnliga barnmorskor bestämde över och skötte aborter, graviditeter och förlossningar. Men under 1600-talet förändrades detta, gradvis försvann kvinnor från den arbetande sfären och in i det privata hemmet. Män sågs nu som de verkliga "givers of life", skriver Federici.

Då skiftade också värdegrunden. Från att *kvinnans* liv varit viktigast, till att *fostrets* liv prioriterades. Det skedde alltså parallellt med kapitalismens intågande, kvinnors marginalisering på (den offentliga) arbetsmarknaden och mäns maktövertagande i den reproduktiva sfären.

Man ska inte låta sig luras, dock. Det är inte så att alla män har makt över alla kvinnor. Till skillnad från liberalfeminismen har den socialistiska feminismen andra lösningar även i frågan om bestämmande, makt och inflytande. Det spelar ingen roll om kvinnor får inflytande i makteliter, om dessa kvinnor har en frånvarande klassanalys och driver en konservativ eller liberal politik.

Den socialistiska feminismen förstår att även kvinnor kan förtrycka kvinnor, beroende på deras klasstillhörighet, ackumulerade kapital och ideologiska ställning. Det är skillnaden.

I EU valdes i juli 2019 den kristdemokratiska politikern Ursula von der Leyen att leda EU-kommissionen. Hon var den första kvinnan. För liberalfeminismen innebär all representation bra representation. Men faktum är att en kristdemokrat är en kristdemokrat. Den driver kvinnoförtryckande politik

oavsett vem som leder kommissioner, partier, är chefer i bolag eller sitter i styrelser.

Den republikanska kvinnan Kay Ivey satte 2019 den slutgiltiga signaturen på det förslag som innebar USA:s mest strikta abortlag, i delstaten Alabama. Ett kvinnoförtryckande förslag som lades fram av 25 konservativa män och godkändes av en konservativ kvinna.

Det är allra oftast vita män och kvinnor ur de övre samhällsskikten som får äga produktionsmedlen, alstra kapital och bestämma livsvillkoren för resten av befolkningen utifrån sina egna intressen. En urholkad, värdelös demokrati.

Sexuell och reproduktiv hälsa

Mellan 2015 och 2018 sattes 11.000 kopparspiraler in i kvinnors livsmödrar i Skåneregionen. Över hälften av dem var av en modell som hade en felaktig plastblandning. Det gör att kopparspiralen kan gå sönder, en plastbit fastnar i livmodern. Kvinnors kroppar har alltid experimenterats med, det är en struktur som drabbar ett kollektiv kvinnor.

Hormonella preventivmedel är inte bara ett sätt att experimentera med kvinnors fysiska och psykiska hälsa, utan också ett sätt att ytterligare alienera henne från sin egen kropp. Kroppen blir ett verktyg och ett ting som man kan påverka, alternera och rekonstruera.

Fram till 1938 var det olagligt med preventivmedelsupplysning i Sverige. Även den kampen drev kvinnor – såklart. Det första p-pillret, Enovid, lanserades 1957 i USA. I flera hundra år var kvinnors reproduktion någonting som låg i mäns händer. De hade makt över kvinnors livsmödrar, men gavs ing-

et ekonomiskt eller socialt ansvar för en graviditet. För första gången kunde kvinnor själva återta en del av makten. Deras sexuella hälsa kunde gradvis förbättras.

P-piller, pass, pesetas. Idag äter 100 miljoner kvinnor p-pilller. Många unga tonåringar får olika hormonella preventivmedel med enkelhet utskrivna på recept. Utan undersökningar, uppföljningar och frågor.

Trots att p-piller funnits i 60 år finns det knappt någon forskning om hur de påverkar kvinnors livskvalitet. Kvinnors reproduktiva och sexuella hälsa är allvarligt eftersatt inom forskning. En självklar konsekvens av när kapitalism och patriarkat får sätta agenda och prioriteringar.

Kvinnor förväntas stå för den reproduktiva hälsan i ett patriarkat. Det är hon som äter pillrena, sätter in nya kopparspiraler, p-plåster och p-ringar. Det är hon som bär på biverkningarna – och inga enkla sådana.

Det är hon som ska komma ihåg att äta tabletter vid vissa tidpunkter, byta ut hormonspiralen, gå på gynekologundersökningar och förnya p-pillerrecept. Det är hon som ensam bär ansvaret när mannens ejakulation bidrar till en graviditet.

Trots att det torde vara mycket mindre komplicerat att på olika sätt stoppa sperma och ejakulationer, så experimenterar preventivmedelsindustrin med kvinnors kroppar, menscyklar, livsmödrar, hormoner och liv.

Det är stora ingrepp, att förändra en människas menstruationscykel och hormonella balans. Att i grunden förändra livmoderns funktion. Men ändå är det åt det hållet man går i ett patriarkat. Lättvindigt och utan eftertanke.

På min fråga om det hormonella preventivmedel som olika

kvinnor använder fungerar bra svarar en: »Preventivmedel är att vara försökskanin och att hoppas att det kommer fungera bra.« En annan säger: »Att p-piller *fungerar* hänger på mig, det är *jag* som tar dem varje dag. Något som min kille tagit för givet att jag ska göra.«

Och en tredje: »Okej och okej... Det varierar mycket. Insättningen av spiralen var helt absurd, hade konstant ont i tre månader. Men spiralen är en del av behandlingen av endometriosis.«

Biverkningarna för preventivmedel är många, och allvarliga. Konstanta blödningar, hormonella rubbningar, aptitrubbingar, blodproppar, ont i underlivet, depression och nedstämdhet.

På tjejjouren.se kan man läsa: »Olika tjejer är olika känsliga mot hormoner. En del märker inte av dem alls. Men fråga runt bland tjejer som äter p-piller så kommer du att märka att många känner sig deppiga eller att sexlusten försvunnit.«

Kvinnors sexlust påverkas negativt och libido sänks ofta av hormonella preventivmedel. Kvinnor blir mindre kåta och mindre våta. Inte bara mentalt, utan fysiologiskt. Samhället skickar ut tonårstjejer med en karta p-piller. Man tvingar dem att skydda sig mot oönskade graviditeter, men nämner inte att den sexlust som ska vara själva anledningen till att behöva skydda sig nu är dämpad.

Personer som äter p-piller har svårare att urskilja andras känslouttryck, visar en ny forskningsrapport. De tror att de neurologiska processer som reglerar igenkänning av sinnen och känslor påverkas av hormonerna östrogen och progesteron som finns i p-piller.

Flickor separeras alltså tidigt från sitt eget känsloliv, sin sex-

ualitet, sin lust och sin kropp. Preventivmedel har som andra funktion att alienera kvinnor, splittra dem, dra ut kontakten ur väggen. Den där kontakten som innebär en normal menstruationscykel och medföljande kännedom kring humör, lust, kåthet, våthet och sexualitet.

En kvinna skriver: »Om det fungerar? Jag och nej. Det fungerar mot att bli gravid. Men jag känner mig inte som mig själv och saknar min menstruation. Jag saknar min naturliga rytm i kroppen.«

Jag känner mig inte som mig själv. Det sammanfattar preventivmedelsexperimenten. Vi vet helt enkelt inte. Det finns ingen kunskap, man har alienerat henne från sin egen kropp och sinne. Vi vet inte hur kroppen och psyket påverkas. Antagligen mycket, antagligen negativt.

Av de 250 personer med livmoder jag frågade som åt hormonella preventivmedel svarade var fjärde att det fungerade dåligt. Man hade aldrig någonsin tolererat ett läkemedel som fick 25 % att må kroniskt dåligt, i någon annan sfär än i kvinnors reproduktiva.

Tänk er en medicin för män där 25 % är deprimerade, har ångest, konstanta blödningar eller ökad risk för blodpropp. Det hade inte accepterats. Men vi gör det med kvinnor, sedan länge.

Många kvinnor känner inte till hur deras menscykel, fertilitet och hormonnivåer hänger samman förrän i vuxen ålder, då de själva införskaffar sig kunskapen. Att någon med livmoder enbart kan bli gravid ett par dagar per månad, kommer för en del som en nyhet, ändå har hon ätit preventivmedel i årtal före dess.

När män fått svara på enkäter om varför de skulle eller inte

skulle använda preventivmedel svarar de flesta att de är rädda för olika biverkningar. Manliga preventivmedel har tagit 60 år att få fram. De har testats och utvärderats och förkastats. Oftast på grund av ”för många biverkningar”. Nu har det slutligen kommit ett manligt preventivmedel som verkar fungera. Det är – hör och häpna – en gel. En gel (!) män smörjer in på sin axel varje morgon. I princip biverkningsfritt.

Forskning har också visat att män är rädda att preventivmedlen leder till ”avmaskulinisering” för män. Alltså att sperman i sig *bär mening*. Sperma är maskulinitet. Samhället lyssnar intresserat. Så nu: en gel utan biverkningar. Ingen avmaskulinisering, inga biverkningar.

Utan att förringa den sociala och feministiska revolution som p-piller inneburit, kan jag med samtida glasögon titta förskräckt på att man lanserade hormonella preventivmedel som p-piller men aldrig brydde sig om de som påverkades.

Alla områden som specifikt rör kvinnor är undermåliga inom vården. Många professionella vet inte vad som orsakar exempelvis endometrios, vestibulit, PCOS, bakteriell vaginos, PMSD och svampinfektioner samt hur de effektivt (och vetenskapligt) behandlas.

Ibland blandas tillstånden ihop med varandra, vilket leder till felbehandling och ibland förvärrade besvär. Det finns lite forskning och knapphändig information. Den generella befolkningen känner inte till att många av dessa besvär existerar, och att det drabbar kvinnor i deras närhet.

Kvinnor lider ofta i det tysta. I hemmets tysta rum. Kvinnor som lider av dessa diagnoser, tillstånd och sjukdomar har ofta själva fått införskaffa sig kunskap; via andra drabbade kvinnor

och via internet.

Om kvinnan väljer att genomgå en graviditet stöter hon på fler problem. Globalt sett får ungefär 15 % av alla kvinnor som genomgår en förlossning livshotande komplikationer. 800 kvinnor dör dagligen på grund av graviditet.

Graviditeter och förlossning är någonting som många kvinnor genomgår, som fortfarande är eftersatt i medicin och forskning. Hälften av alla gravida kvinnor i Sverige får komplikationer eller problem under sin graviditet. 4000 kvinnor i Sverige får sfinkterruptur under sin förlossning varje år. Det innebär att samtliga lager i underlivet brustit, vilket leder till ett enormt lidande för varje individ.

Shulamith Firestone som skrivit *The Dialectic of Sex* menar att det är i reproduktionen som det patriarkala samhällssystemet kan utöva sin makt. Att kvinnor blev påtvingade graviditet och barnskötsel.

Vad som blivit tydligt i denna bok är också vilken inverkan kapitalismen haft i det avseendet. Vidare, menar Firestone, att eftersom läkaryrket varit mansdominerat har män också kontrollerat kvinnors tillgång till abort och preventivmedel.

Rogers & Rogers skriver om hysterisering i *Genuspsykologi: kön och sexualitet*. De menar att kvinnors kroppar har ”hysteriserats”, alltså reducerats till reproduktion, till livmödrar, till vandrande organ.

Det finns säkert någon som undrar varför jag oftast skriver kvinnor och inte livmoderbärare i till exempel detta kapitlet. Att tala om människor på det sättet är inte så mycket transinkluderande, som det är objektifierande.

Det är att återigen dela upp kroppar; människor blir då bä-

rare av olika organ. Den feministiska rörelsen alierar kvinnor själva, i sin väldigt rimliga vilja att vara inkluderande. Underförstått är att de människor jag talar om som drabbas av p-pillrens konsekvenser, är de som äter dem, de som har en livmoder.

För vad betyder det på ett politiskt plan, när man delar upp en kropp, när man plockar isär den högst materiella verklighet som omger henne?

Det är ju inte så att den kristna högerns vita cismän ligger i krig med *organet* livmoder. Nej, de krigar mot halva jordens befolkning: kvinnor. Det innefattar *givetvis* även exempelvis transkvinnor. Transkvinnor *är* kvinnor.

Patriarkatet bryr sig inte om eventuella organ. Att feminismen själva då börjar tala om bärare av olika organ, istället för hela människor, urholkar den politiska kraften. Det är svårt, jag är inte konsekvent, jag vet. Personer med livmoder, skriver jag ibland. Vi har en utmaning framför oss att finna ett gemensamt språk som tar oss in i en transinkluderande och intersektionell framtid, utan att spä på varken kroppslig objektivering eller alienation.

Genom denna hysterisering av kvinnor, så rättfärdigar man regleringen av dem. Vidare skriver de att Foucault ansåg att kvinnor genom denna process blir legitima objekt för medicinska och psykologiska undersökningar och ingrepp. Kvinnor *är* då sin biologi, och deras sexualitet står i centrum av deras biologi.

Kvinnor har alltid fått utstå mer personligt och kroppsligt lidande än män. De har mötts av okunskap och bristande forskning, de har fått fel behandlingar och diskriminerande bemötande – i slutändan sämre vård.

Den "moderna", omoderna kvinnan

Den krassa sanningen är att kvinnor inte besitter någon reell reproduktiv makt. En flicka som var elva år våldtogs 2018 av en 65-årig man i Argentina. Abort är olagligt i Argentina, men det finns två undantagstillstånd: Om kvinnan blivit våldtagen eller om hennes liv är i fara. Som om de två vore skilda saker. Detta undantagsläge bortsåg dock myndigheterna från och den 11-åriga flickan nekades rätten till abort.

Flickan nekades i grunden rätten till sin egen kropp, en viktig poäng att understryka. Vi har ett samhälle där man inte får bestämma över sin egen kropp.

Argentina har ungefär 450.000 osäkra aborter årligen. 450.000 olagliga aborter. Det är 450.000 gånger per år kvinnors liv är i fara. I ett land, under ett år, gällande en sak.

I Polen demonstrerade tusentals kvinnor 2018 under vad som kallades Black Protest. Då hade den nationalkonservativa polska regeringen lagt ett nytt lagförslag om att skärpa, de redan strikta, abortlagarna i Polen.

Polen har Europas mest fientliga abortlagar, liknande den i Argentina. Abort får i undantagsfall göras om kvinnans liv är i fara, om hon blivit gravid genom våldtäkt eller incest eller om fostrets liv är i fara. Det nya lagförslaget skulle stoppa alla kvinnor från all form av abort.

I delstaten Georgia i USA beslutade man i maj 2019 om en ny abortlag (HB 481), där det blir olagligt för kvinnor att genomföra abort så tidigt som efter sex veckor. Lagen krediterar foster som fullvärdiga personer, vilket gör att kvinnor som genomför abort riskerar mångåriga fängelsestraff. Dessutom kan de kvinnor som får missfall tas in för polisförhör, misstänkta

för att ha forcerat fram missfallet. Eftersom abort är olagligt. Lagen förväntas träda i kraft 2020.

Senaten i Alabama röstade 14 maj 2019 igenom USA:s striktaste abortlag: ett totalförbud även vid våldtäkt eller incest. 25 vita män i den republikanska senaten röstade alla för ett totalt abortförbud.

I Sverige dök frågan upp igen 2018, när Sverigedemokraterna ifrågasatte den fria abortlag som råder. »Det är alldeles för många aborter i Sverige idag«, proklamerade Åkesson. Egentligen sker så många aborter som det behövs; alldeles säkert färre aborter än vad den enskilda individen mår bra av.

Att leda in samtalet på antalet aborter samt i vilken vecka kvinnor ska förlora, den så kallade, ”rätten till sin egen kropp” är inte ett sätt att reglera antalet aborter så mycket som det är ett sätt att reglera och kontrollera kvinnor.

Framför allt är det ett sätt att ändra berättelsen om Den Mytiska Kvinnan. Sverigedemokraterna tycker att kvinnan som barnafödande, nu blivit horan. Hon med den inbillat fria sexualiteten. Som styr över sitt sexualliv. Vem hon har sex med och vem hon har eller inte har barn tillsammans med. Det är det narrativ som förs fram. Kvinnor ska inte vara horor, de ska vara mödrar; hon är återigen kluven i denna dualitet.

Konservatismen älskar idén om Kvinnan med stort K. De vurmar för den moderliga, kvinnliga kvinnan. Den ”moderna”, omoderna kvinnan. Den moderna, men konservativa, kvinnan.

Hon som förkroppsligar kärnfamilj, moderskap, heterosexuallitet, homogenitet, tvåsamhet, omsorg. Den vänliga, vackra kvinnan. Hon som fogar sig. Det är därför Kristdemokraternas Ebba Busch Thor är framgångsrik. Hon är kvinna med stort K.

Det är inte kvinnlig frigörelse; det är den nationalistiska berättelsen om ”fria” kvinnor.

Kvinnor är enligt de konservativa idag *för* fria, *för* autonoma, har *för* mycket rättigheter. Kvinnor har *för* mycket att säga till om. Det finns inte tillräckligt många lagar och regler som förtrycker och begränsar kvinnor. Kvinnor bör även omprioritera sina livsval, menar den kristna konservatismen. För om kvinnor vägrar att reproducera, var står vi då?

Ja, var står vi då. Kvar har vi då autonoma kvinnor som tar självständiga beslut och bestämmer helt och fullt över sin egen kropp. Det är *exakt* den verklighet de ryggar för. Att göra abort och att avstå barn är därför den yttersta symbolen för autonomi.

Inbillad mödraplikt

Det är i ljuset av abort som barnfrihet ska lyftas upp. Barnfrihet, till skillnad från barnlöshet, är ett liv utan barn som du valt själv.

För kvinnor innebär ett liv utan barn alltid någonting annat än för män. Det ställs inga frågor till män när de ska skaffa barn, eller hur det känns att inte ha skaffat barn, eller om de ångrar något av besluten. Det ställs inga frågor till män vad de tänkte ägna sitt liv åt, om inte barn.

För kvinnor är det annorlunda. Det är inte enbart en fråga om praktikaliteter, utan en kulturell och framförallt moralisk fråga. Som om barnafödandet ändå är kvinnans reproduktiva plikt eftersom hon har den biologiska möjligheten.

Moderskapet var förr en delad och solidarisk syssla; idag är det en isolerande roll. Mödrar i tidigare samhällen tog hand om

och fostrade både sina egna och andras barn. Sydde kläder, förde sagor och myter vidare genom generationer, åt tillsammans. När den ena inte orkade, orkade någon annan.

Strukturen i tidigare samhällen var mer kollektivistisk och moderskapet var en social funktion och roll av många. Kärnfamiljen så som den är organiserad idag är en borgerlig skapelse, en modern konstellation från 1700-talet.

Idag tar kvinnor hand om sina egna barn, inte sällan är kvinnorna hemma majoriteten av tiden med barnet själv. Hemma ensam. Kärnfamiljen med den isolerade hemmafrun är en av kapitalismens starkaste institutioner.

Dessutom går kvinnan från sexuell varelse, till asexuell moder vid övergången. Helt plötsligt är hon i samhällets ögon inte längre sexuell, inte längre attraktiv, inte längre ett sexualobjekt. Hon har gått från objektifierad hora, till avsexualiserad moder. Hon är nu Urmodern; Madonnan.

Bland de jag unga mödrar jag pratat med är det just isoleringen och ensamheten som tycks vara mest påtaglig och påfrestande. Vad ska jag fylla dagarna med, frågar de. Ingenting produktivt eller kreativt går att göra samtidigt som du tar hand om ett hjälplöst spädbarn; spädbarn är fullkomligt slukande varelser.

Ändå frågar samhället de avvikande kvinnorna, de barnfria, vad de ska fylla all sin tid med. Visst skapas ett slags avund, när en extrem hedonism uppenbarar sig? De barnfrias så kallade ”fria tid” har de ändå chans att fylla med någonting.

Innehållet i det barnfria livet bidrar med mycket frågor och funderingar. *Men vad gör du med all tid?* Det ses som mer moraliskt riktigt, att följa den lutherskt hedersamma ”moderliga

instinkten”. Jag kallar denna så kallade instinkt mycket hellre för ”inbillad mödraplikt”.

2009 tog kvinnor i Sverige ut 78 % av föräldrapenningen. Kvinnor är hemma med sina barn i mycket större utsträckning än män. Det är också en av faktorerna till att kvinnor har lägre inkomster och sämre löneutveckling i arbetslivet.

Hon pausar. Går från arbetare till moder till arbetare. Olika roller som alltid måste separeras och hållas isär i ett kapitalistiskt samhälle.

Män behöver inte vara pappor och sedan arbetare och sedan pappor. Eller ”arbetande pappor”, den termen låter helt absurd och komisk. Men ”arbetande mammor” låter inte underligt. Män är alltid människor.

Det isolerade och isolerande barnafödandet är alltså en bas inom kapitalismen. Det var i och med omställningen till den ojämlika och ojämställda ekonomiska ordningen som kapitalismen ofrånkomligen är, som kvinnor gick från att vara en liten del av arbetslivet till att helt och fullt äntra och ockupera hemmets galna vrå. Kvinnor som starkt knutna till hemarbete och barnomsorg inom kapitalismens ramar är teorier som bland andra Silvia Federici skriver om.

Den barnfria kvinnan är en autonom kropp, en antikropp. Barnfriheten är det största motståndet, den största strejken, av alla medel till buds kvinnor har. Genom den avstår hon bristfällig mödravård och långa köer, privatiserad skolgång och ökad ojämlikhet, otrygga försäkringar och rastlös ågren.

Hon avstår då den institutionalisering, och påföljande isolering, som sker i och med äktenskap, kärnfamilj, social reproduktion och barnafödande.

Eftersom barnuppfostran tillfaller modern, och dessutom pågår i den privata sfären, blir kvinnor både isolerade och beroende. Beroende av relationen till sina barn; hon växer *genom* dem. Inte tvärtom. En kärnfamilj producerar överengagerade mödrar, eftersom barnen är hennes (obetalda) ”jobb”.

Barnen flyttar tillslut från hemmets sfär medan kvinnan lämnas kvar i den. En ny roll ska intas, men ofta är hon vilsen. Ibland har hon haft den sociala reproduktionen som sin enda meningsfulla sysselsättning i flera decennier. 20, 30 år. Hon står kvar, om möjligt, *ännu mer* alienerad och dessutom med en sorg att bära.

I många delar av världen står kvinnor som ägnat sig åt social reproduktion utan utbildning, arbetserfarenhet och pensionsgrundande inkomster när barnen har flyttat. Det gör henne till fattigpensionär. Det här är inte ett rimligt sätt att forma samhället.

Om alla avstod från att alstra barn, kunde kvinnor strejka – som mänsklighet – tills Parisavtalets krav för att bromsa klimatkrisen var uppnådda. Det blir inga fler barn, ingen framtid, kan de säga.

Varför ska unga barn behöva strejka för det stundande, katastrofliknande tillstånd som kommer att präglade deras vuxenliv, när vuxna idag kan sluta alstra fler barn tills klimatkrisen på allvar är löst?

Det är först när en man blir pappa till en dotter – som han också förstår de förödande omständigheter som kommer att präglade hennes liv enbart för att hon är kvinna – blir feminist. Det är först när en kvinna blir mamma till ett son – som hon också förstår de omständigheter som kommer att präglade hans

framtid i klimatkrisens katastrofala efterföljder – blir klimataktivist.

Ändå talas det om barnfria kvinnor som egocentrerade. De som egentligen är de allra mest altruistiskt lagda; de klarar av att bry sig om samhället utan att själva ha tillsatt ytterligare ett liv i det.

Det torde vara mamman och pappan som blir aktivister först när de inser att deras egen avkomma kommer att gynnas av deras engagemang, som har låg abstraktionsförmåga och bristande patos.

Kvinnor som lever utan barn har oftast tänkt mycket omfattande på vad ett liv med barn skulle innebära. Det är alla de som lättvindigt och utan reflektion helt plötsligt bara ”har” barn vi borde ställa frågorna till: Hur kommer det sig? Vad är planen? Och framförallt: Varför?

Men ingen frågar. Både kyrkan, näringslivet och institutionerna är mycket glada att ingen frågar.

Idag finns det en ägandefaktor i barnafödandet. Somliga är som besatta av att ”ha” egna barn. Fostret måste absolut växt inuti den egna kroppen; barnet ska födas med föräldrarnas egna ansiktsdrag.

Detta havande gör mig perplex. Om syftet med barn är uppfostran, ett relationsskapande eller en slags garant för ömsesidig kärlek, borde det gå bra att omges av, umgås med eller bo med barn – ja, vilka som helst. Dessa saker kan uppnås utan krav på att ”ha” egna barn.

Även i barnahavandet ligger en önskan om att *äga*. Ett privat ägande; precis som själva grunden inom kapitalismen. Kapitalismen har gjort oss blinda och besatta. Blinda för det faktum

att människor inte är ting. Besatta av att äga.

Potentiella partners är ting, relationerna reifieras, vi väljer och vrakar på de förtingligade människornas marknad. Framtida barn är också ting, i vissa länder kan du själv bestämma barnets ögonfärg, hårfärg och etnicitet innan sperma insemineras.

Att ha egna (privata) barn är att visa vad man har (äger) och lyckas förvalta (tillväxt). Viljan att ha barn hade kunnat bygga på empati och kollektivism, på att stötta och hjälpa de barn som är satta till världen, men som är utsatta. De barn ingen har omsorg för. Av var och en efter förmåga; åt var och en efter behov.

Kärnfamiljen kommer aldrig att lösa våra stora globala problem. Eftersom kärnfamiljen så som den är utformad idag är en grundpelare i kapitalismen, kommer självklart inte kärnfamiljen att lösa kapitalismens problem. Den är en helt integrerad del av problemet, enligt många själva basen inom kapitalism.

Utan kärnfamiljen fungerar inte kapitalismen.

Enbart en socialistisk och kollektivistisk samhällsordning kommer att lösa våra stora globala problem. Där vi med gemensamma resurser och i solidariska grupper tar hand om naturen runt omkring oss. Lever i samklang med våra kroppar och får tröst i våra relationer.

Det behövs inte enbart en planekonomi där vi kraftigt styr vad som produceras, samt att vi gemensamt äger och förvaltar denna produktion. Det behövs också kollektiva och sociala grupper där vi tillsammans tar hand om allt vi sätter till världen.

Suzanne Brøgger skriver att föräldrar förr inte behövde sina barn, men barnen behövdes i världen, de hade livsviktiga funk-

tioner. »Idag är det precis tvärtom. Föräldrarna behöver det nöje det är att göra barn, men det finns inget behov av barnen i världen utanför. [...] Idag föds barnet för att föräldrarna behöver täcka ett metafysiskt, existentiellt behov.«

Ingenting vet jag med säkerhet, förutom detta: aborträtt och rätten att avstå barnafödande, är ett av de mest subversiva medlen för motstånd som kvinnor har.

Motstånd

Det förväntas att kvinnor ska vara enkla, lustfyllda kroppar. Men hennes kropp har vi sålt, bytt och delat; hennes kropp har vi utövat kontroll och makt över i tusentals år.

En kropp är aldrig historielös. En kropp som präglas av historiens ögon, öron, mun och händer. Hur kan ett samhälle förvänta sig något annat än motstånd och motvilja från en kropp vars existens alltid exploaterats, kuvats och kontrollerats?

I den här boken har jag illustrerat hur kvinnor blir alienerade genom politiska och ekonomiska system, genom patriarkatet och genom den kristna religionens inflytande som begränsat hennes livsvillkor radikalt.

Berättelsen om Kvinnan har vi förstått genom kulturella kanon. Genom filosofi, estetik, psykoanalys etc. Allting har samverkat för att konstruera de föreställningar av kön, kropp och sexualitet som vi har idag.

Det har varit en självklarhet för mig att analysera främst det heterosexuella perspektivet, eftersom det är i denna dualitet mellan kvinnor och män de flesta patriarkala maktstrukturer reproduceras och institutioner upprätthålls.

Jag har skrivit om hur kvinnors kroppar sedan görs till ma-

skiner och verktyg, till för alla andra utom sig själva, varpå kvinnor blir de ultimata avhumaniserade objekten. Sedan visar jag hur kvinnorna med lätthet varufieras, säljs och exploateras på olika marknader.

Det kapitalismen har lyckats med, som till viss del skiljer sig från tidigare ekonomier, är att exploatera kvinnor som just kvinnor. Det gör man genom att attackera reproduktionen, sexualiteten och den egna kroppen.

Slutligen berättar jag på vilka sätt kvinnor gör motstånd mot allt detta. Motstånd mot en existens vars livsvillkor de aldrig själv varken äger, styr eller kontrollerar.

Fetisering av motstånd

Det sista ledet i alienation-objektifiering-exploatering är fetisering. För att på exakt alla sätt begränsa kvinnors utrymme, måste nämligen även själva motståndet motverkas. Enklast görs detta genom att motståndet först avväpnas, sedan normaliseras, tillsist sexualiseras och görs till fetisch.

Mainstreampornografin har lyckats med någonting väldigt intressant: att sexualisera kvinnors motstånd – och därmed frigörelse. Denna sexualisering är inte sällan internaliserad i kvinnorna själva. Det tar sig i uttryck i våldtäktsfantasier och grova sexuella aktiviteter i ett limbo mellan samtycke och övergrepp, som sedan döps om till pornografi och eggande fantasi.

Med kapitalistiska och patriarkala metoder har man sexualiserat och fetischerat olika former av kvinnligt motstånd. En stor del av all mainstreampornografi har inslag av kvinnors motstånd.

Kvinnor som säger nej, kanske blir hon jagad, kidnappad,

munkavlad. Våldtäktsscener. En på många sätt en genial patriarkal strategi, eftersom det försvårar kvinnans frigörelse. Nu är inte ett »nej« ett nej, för nu är ett »nej« sexualiserat och fetisch. Hon vrider och vänder på sin kropp, försöker slå tillbaka.

Hela sektioner på porrsajter ägnas åt kvinnors kurvade, gråtande läppar. *Curled lip*. Den gråtande munnen som försöker göra motstånd är en fetisch i sig.

Kåthet och lust är påverkat av kulturella och sociala faktorer. Tändningsmönster kan skifta över tid och förändras. Plötsligt går hela samhället, både kvinnor och män, igång på och blir kåta av kvinnors motstånd.

Kvinnors kvävda skrik och olika manifestationer av total hjälplöshet och maktlöshet. Deras motstånd är iscensatt, lika performativt som deras könsroll i sig. Att göra sex på det här viset är att meddela kvinnor ett budskap: du är fri, men ändå ofri.

När ett motstånd blivit sexualiserat och trivialiserat, är det *avväpnat*. Då kan samhället alltid hävda att hon ”ville det egentligen”, hon ”hittar på” eller så är hon ”själv drivande”.

Hennes motstånd blir icke-motstånd.

Dessutom, som Audre Lorde skriver i *The uses of the erotic: The erotic as power*, har det erotiska i vår manliga värld stöpts om till känslomässig tomhet, till banal pornografi. Hennes spirituella kraft och erotiska makt avväpnas av män, genom såväl patriarkat som kristendom och kapitalism. Där förväntas hon överge sin holistiska och erotiska kropp och bli ett platt sexualobjekt utan vilja, utan makt.

I Storbritannien förbjöd man 2014 (*British Board of Film Classification's* R18 certificate) pornografi som visar kvinnligt orgasm och utlösning samt menstruationsblod. Manlig ejakulation

lation är fortfarande lagligt att visa. Mäns lust är laglig; kvinnors lust regleras och görs illegal.

Det är en fetischering av kvinnan att kunna njuta av hennes kropp utan att behöva ha faktisk fysisk kontakt med henne. Det vill säga: män undkommer kontakt med *naturen*. De undkommer kontakt med kroppen, med äcklet. Med menstruation, kroppsvätskorna, rynkorna och fettvalkarna. Kvinnan blir då ett icke-erotiskt, avhållsamt sexualobjekt till för män att projicera sin lust och fantasier på.

En manlig värld producerar inte erotik, en manlig värld har producerat pornografi. Pornografi där kvinnors motstånd är sexualiserat, alltså avväpnat och betydelselöst.

Fetischeringen av motståndet sker inte enbart i det offentliga via pornografi samt dejting- och våldtäktskultur. Fetischeringen av motstånd sker även i den privata sfären, i den heterosexuella relationen.

»Allt för ofta har kvinnor, och vissa män, sina mest intensiva erotiska upplevelser, med en partner som sårar dem på andra sätt«, skriver bell hooks.

Det beror på att det finns en inbillad passion i motstånd. Det finns en faktisk upplevd erotik i motstånd. I destruktiva relationer frodas idéer om att sex är läkande, det är helande. Vi bråkar, sedan blir vi sams igen. Sex är det som gemensamt läker oss.

Då sker även en fetischering av den emotionella distansen och emotionella motståndet. Många har upplevt, vad hooks påpekar. Den intensiva njutningen som uppstår i sexet med någon som avvisar en på alla andra sätt. *Han, eller hon, som tycks hata mig, ville ändå ha min kropp.*

Man tror, i sin litenhet, att man vunnit någonting. När man

egentligen förlorat det mesta. Framförallt är det en kamp som redan är avgjord. 1-0 till viljelösheten. För när emotionell distans får sätta spelreglerna, då brister tillit, brister respekt. Då brister vi.

Samhället reproducerar idéer om kvinnor som objekt, vilket avhumaniserar henne. Det reproducerar idéer om kvinnor som själlösa, utan möjlighet att varken säga ifrån eller bita ifrån. Hon existerar, men som en död.

Antikropp

Kvinnor har alltid varit kropp. Kvinnor har alltid tvingats förhålla sig till kropp. Kvinnor har alltid definierats utifrån och av sin kropp. Det är ett faktum inom historieskrivningen, inom de filosofiska traditionerna och i vårt samhälle, i vilket hon existerar och icke-existerar. Levande och död.

Den här boken är influerad av bland annat de marxistiska teorierna alienation, reifiering och varufetischering. Det behövs även ett bredare perspektiv som tar kvinnans särskilda livsvillkor i beaktning. Jag gör ett försök att koppla på objektifiering och exploatering av just kvinnor.

Det som är uppenbart är att det på 1500-talet och kommande trehundra åren hände någonting. Vårt samhälle förändrades ekonomiskt, men också socialt och kulturellt. Patriarkat, kapitalism och religion samverkade här och hittade olika sätt att stärka varandra.

Somliga menar att man inte bör kritisera de abrahamitiska religionerna för sitt kvinnoförtryck, eftersom de bara är ”produkter” av våra allmänna, patriarkala samhällsstrukturer. Men då menar jag att dessa religioner – och kanske i synnerhet kris-

tendomen – ligger till *grund* för, har *skapat, förstärkt* och *reproducerat* dessa patriarkala samhällsstrukturer in i vår samtid. Kristendomen är *hyperpatriarkal*. Jag ser ingen anledning av försvara misogyna, institutionella religioner som kristendom.

Resultatet av dessa system – patriarkat, kristendom och kapitalism – blev ett samhälle som har en agenda mot kvinnors sexualitet, mot kvinnor som erotiska subjekt. Resultatet blev ett samhälle som är uppbyggt på och kräver institutionen kärnfamiljen, samt det isolerade barnafödandet och den sociala reproduktionen i det.

Det gör att vi idag fortfarande ser ett ifrågasättande av den självständiga, erotiska kvinnan; men aldrig ett ifrågasättande av den institutionaliserade, gifta kvinnan.

Ett samhällssystem som domineras av män har långtgående konsekvenser. Det handlar inte enbart om vem som sitter på vilka positioner, utan alla delar av samhället präglas av den politik som förs och de idéer och föreställningar som basuneras ut.

Till och med en sådan sak som vetenskap påverkas; eller kanske i synnerhet en sådan sak. Den vita, manliga vetenskapen som till exempel fastställde att vita var överlägsna svarta och att funktionsnedsatta och prostituerade kvinnor skulle tvångssteriliseras.

En vetenskap som påstod att kvinnor rent biologiskt är underlägsna män, att kvinnor hade helt egna diagnoser som hysteri och nymfomani. Att kvinnans livmoder vandrade runtom i hennes kropp.

Okunskap och ovetenskap i ett patriarkalt samhälle har gjort att Hippokrates, Platon, Darwin, Freud et cetera har haft sexism

tiska så kallade ”vetenskapliga” slutsatser. Man får inte begränsa sig till att tro att allt som är vetenskap innebär en korrekt världsuppfattning. Vetenskapen har historiskt exkluderat, hysteriserat och patologiserat kvinnor. En patriarkal vetenskap har paketerat detta som ”objektiv sanning”.

Alienation-objektifiering-exploatering-fetischering är en allomfattande, kuvande process. Trots fetischeringen måste kvinnor fortsätta att göra motstånd. På alla fronter, på alla sätt. Attackera alienationens orsak och objektifieringens grund. Attackera exploateringen som är en konsekvens av de två första.

Jag vill inte kalla det empati, snarare fantomsmärta. För det inte så, att hundra slagna kvinnor, också är slagen kvinnlighet, slagen könsroll och allt det där kollektiva som vi människor delar.

Vad som är viktigt att bära med sig är att patriarkatet inte är en naturlag. Precis som inte kapitalismen eller den kristna religionen är naturlagar. Det är samhällssystem skapade av en manlig hegemoni. Dessa politiska och ekonomiska system påverkas av varandra och förstärks genom olika institutioner, ritualer och traditioner.

Det var ingen enskild som knäppte med fingrarna, så varde kapitalismen. Utan det var framväxt av ett ekonomiskt system beroende av omständigheter som industrialiseringen samt olika marknads- och klassintressen.

Kapitalismen förstärkte redan patriarkala strukturer genom att baka in dem i sin ekonomiska ideologi. Precis som de abrahamitiska religionerna förstärkte redan patriarkala strukturer genom att baka in dem i sin ideologi.

Alla dessa system ställer kvinnan vid sidan om, hon är all-

tid Den Andre. Hon ses alltid i relation till män, aldrig som subjekt. Kvinnan blir en ständig förlorare. Det är tydligt inom kristendomen, inom patriarkatet, inom kapitalismen.

Foucault menar att när det finns makt finns det möjlighet till motstånd. Han menar att enbart för att man torterar någon så utövar man inte makt. Maktutövning innebär att den torterade parten *lyder*. I makt finns därför möjligheten att *vägra*. Det är det som är motståndet. Vägran.

Alltså måste hon göra motstånd. Vägra. Vägra äktenskap, vägra hemmafrun, vägra barnafödande, vägra institutionaliseringen, vägra det sexuella förtrycket.

Alltså måste hon frigöra sig. Bli självständig, bli erotisk, bli ett subjekt, bli hel. Bli en hel människa.

Alltså måste hon använda antidisciplin. Sluta foga sig, anpassa sig, förändra och förnygra.

Om inte kvinnor själva definierar, förflyttar gränser och kräver rättigheter inom sin sexualitet, så kommer andra att göra det åt dem. Alltså måste det ske mycket aktivt, strategiskt och oresonligt.

Alienation-objektifiering-exploatering-fetischering kommer aldrig att upphöra inom ramarna för ett kapitalistiskt system fyllt av religiösa institutioner. Vårt nuvarande samhällssystem måste omkullkastas till förmån för sekulär och socialistisk ekonomisk-politisk struktur. Produktion och reproduktion måste ägas och styras av kvinnorna själva.

Det är dock inte tillräckligt; könsförtrycket kvarstår oavsett hur ett klasslöst samhälle är strukturerat. Alltså måste även patriarkatet falla, för att den fyrdelade processen ska upphöra.

Det finns bara ett ord dit: antikropp. Precis som hennes kropp har varit en plats för kontroll, kommer hennes kropp att bli platsen för motstånd.

Erotiska varelser.

Häxorna, hororna, antikropparna!

Jag ska bygga nånting stort och vackert
Jag ska bygga nånting stort och vackert
Jag ska bygga nånting stort och vackert
Som jag ska krossa dig med

Jag ska bygga nånting stort och vackert
Jag ska bygga nånting stort och vackert
Jag ska bygga nånting stort och vackert
Som jag ska krossa dig med

Jag ska bygga nånting stort och vackert
Jag ska bygga nånting stort och vackert
Jag ska bygga nånting stort och vackert
Som jag ska krossa dig med

Pascal · Stort och vackert

Slutord

Tack till alla kvinnor vars ord jag fått läsa, vars tankar jag fått ta del av.

Silvia Federici, Audre Lorde, Naomi Wolf, bell hooks,
Eva Illouz, Nina Björk, Märta Tikkanen, Valerie Solanas,
Simone de Beauvoir med flera.

Tack till alla kvinnor vars kamp föregår min.

Vår.

Teorier, begrepp och personer

Abjektion	Gig-ekonomi	New Public Management
Adorno, Theodor W	Goffmann, Erving	Nykolonialism
Alienation	Hall, Stuart	Nyliberalism
Androcentrism	Heartbeat Bill	Objektifiering
Bakhtin, Mikhail	Hegemoni	Patologisering
Barthes, Roland	Heterosexuell matris	Patrilinejär härstamning
Beauvoir de, Simone	Historiematerialism	Planned obsolescence
Bechdeltestet	Homosocialitet	Performativitet
Berger, John	Hysteri	Reifiering
Beroendeteorin	Hysterisering	Reglementerad prostitution
Bourdieu, Pierre	Idealism	Revenge pornography
Butler, Judith	Imperialism	Saussure de, Ferdinand
Corporeal capitalism	Jhally, Sut	Semiotik
Dialektisk materialism	Kilbourne, Jean	Sex-selective abortion
Disciplining gendered bodies	Kristeva, Julia	Sexual Division of Labour
Diskurs	Kulturell hegemoni	Skoptofili
Embodied space	Madonna-hora-komplex	Social reproduktion
Emotional labour	Magdalene asylum	Socialt kapital
Estetik	Marknadssegmentering	Syndafallet
Foucault, Michel	Marx	Teknoskoptofili
Frankfurtskolan	Marxism	The male gaze
Gaslighting	Menstruationstabu	Varufetischism
Gentrifiering	Me too	Žižek, Slavoj
Genusdualism	Modersförölämpning	Åskådareffekt
Gramsci, Antonio	Monopolkapitalism	
Globala Nord och globala Syd	Mulvey, Laura	

Statistik

bra.se
katalys.org
mfj.se
rattviseformedlingen.se
riksdagen.se
scb.se
svt.se
wid.world
womenandhollywood.com

Referenser

- Adorno, Theodor W.** · *The Culture Industry: Selected essays on mass culture. Free time* (1977)
- Ambjörnsson, Fanny** · *Rosa: den farliga färgen* (2011)
- Aruzza, Bhattacharya & Fraser** · *Feminism för de 99 procenten*. Kapitlet ”Att börja i mitten” (2019)
- Beauvoir de, Simone** · *Det andra könet* (1949)
- Berger, John** · *Ways of Seeing* (1972)
- Butler, Judith** · *Gender trouble* (1990)
- Bregman, Rutger** · *Utopia för realister: Hur medborgarlön, öppna gränser och 15 timmars arbetsvecka kan bli verklighet* (2016)
- Brøgger, Suzanne** · *Fräls oss ifrån kärleken* (1973)
- Carlén, Persson & Suhonen** · *Reinfeldtkoden: den ädla konsten att radera den svenska modellen* (2014)
- Dalla Costa & James** · *Women and the subversion of the community* (1971)
- Ekis Ekman, Kajsa** · *Varat och varan: prostitution, surrogatmödraskap och den delade människan* (2010)
- Engels, Friedrich** · *The Origin of the Family, Private Property, and the State* (1884)
- Federici, Silvia** · *Caliban and the Witch* (2004)
- Firestone, Shulamith** · *The Dialectic of Sex* (1970)
- Fisher, Helen** · *Why We Love: The Nature and Chemistry of Romantic Love* (2004)
- Foucault, Michel** · *History of Sexuality, part I: We ”Other Victorians”* (1976)
- Foucault, Michel** · *Discipline and Punish: The Birth of the Prison* (1977)
- Fredrickson & Roberts** · *Objectification Theory – toward understanding women’s lived experiences and mental health risks* (1997)
- Gerholm, Lena** · *Lust, lidelse och längtan: kulturella perspektiv på sexualitet*. Kapitlet ”Essens och förklådnader” av Beatriz Lindqvist (2002)
- Gemzöe, Lena** · *Feminism* (2014)
- Goffman, Erving** · *The Presentation of Self in Everyday Life* (1959)
- Hall, Stuart** · *Encoding, decoding* (1973)
- Hall, Stuart** · *Representation: Cultural representations and signifying practices* (1997)
- Holmberg, Carin** · *Det kallas kärlek* (1999)
- Hearn & Hall** · *Revenge Pornography: Gender, sexuality and motivations* (2017)
- Hearn & Hall** · *This is my cheating ex: Gender and sexuality in revenge porn* (2018)
- hooks, bell** · *All About Love: New Visions* (2000)
- Illouz, Eva** · *Därför gör kärlek ont – en sociologisk förklaring* (2012)
- Jhally, Sut** · *The Codes of Advertising* (1999)
- Jhally, Sut** · *The Codes of Gender* (2010)
- Johannisson, Karin** · *Den mörka kontinenten: kvinnan, medicinen och fin-de-siècle* (1994)
- Johannisson, Karin** · *Den sårade divan: om psykets estetik* (2015)
- Kilbourne, Jean** · *Can’t buy my love: how advertising changes*

the way we think and feel (2002)

Kilbourne, Jean · *Killing Us Softly 4: Advertising's Image of Women* (2010)

Lindroth, Malin · *Nuckan* (2018)

Lorde, Audre · *The Uses Of The Erotic: The Erotic As Power* (1978)

Marx, Karl · *Kapitalet* (1867)

Menninghaus, Winfried · *Disgust: Theory and History of a Strong Sensation* (1999)

Miles, Rosalind · *Kvinnorna och världshistorien* (1987)

Mulvey, Laura · *Visual Pleasure and Narrative Cinema* (1975)

Paulsen, Roland · *Arbetsamhället: hur arbetet överlevde teknologin* (2010)

Paulsen, Roland · *Empty labour* (2014)

Rippon, Gina · *The Gendered Brain: The New Neuroscience That Shatters The Myth Of The Female Brain* (2019)

Rogers & Rogers · *Genuspsykologi: kön och sexualitet* (2001)

Rosa, Hartmut · *Alienation & Acceleration: Towards a Critical Theory of a Late-Modern Temporality* (2010)

Rossiaud, Jaques · *Medieval Prostitution* (1988)

Wennstam, Katarina · *Flickan och skulden: en bok om samhällets syn på våldtäkt* (2002)

Wennstam, Katarina · *Flickan och skammen: en bok om samhällets syn på slampor* (2016)

Wideberg, Karin · *Abjektion – könets och samhällets drivkraft* (1990)

Wolf, Naomi · *Skönhetsmyten: Hur föreställningar om skönhet används mot kvinnor* (1991)

Zeisler, Andi · *We Were Feminists Once: From Riot*

Grrrl to CoverGirl®, the Buying and Selling of a Political Movement (2016).

Žižek, Slavoj · *Njutandets förvandlingar: sex essäer om kvinnan, kulturen och makten* (1996)

